

Ministerstvo životního prostředí

Státní program
ochrany přírody a krajiny České republiky
pro období 2020–2025

Státní program
ochrany přírody a krajiny České republiky
pro období 2020–2025

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025

Státní program připravil autorský kolektiv pod vedením Ministerstva životního prostředí, ve kterém byli zastoupeni pracovníci MŽP, MZe, MMR, AOPK ČR a další externí odborníci a konzultanti. Státní program následně schválila Vláda ČR usnesením č. 360 ze dne 1. dubna 2020.

Editoři: Jiří Mach, Pavel Pešout, Eliška Rolfová, Helena Chocholoušková

Vydalo Ministerstvo životního prostředí, se sídlem Vršovická 1442/65, Praha 10.

Autorská práva vyhrazena. Citace bez uvedení zdroje, komerční rozmnožování nebo jiné využití jakékoli části této publikace bez souhlasu vydavatele (Ministerstvo životního prostředí) bude chápáno jako neoprávněný zásah do vydavatelských a autorských práv.

Doporučená citace: Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2020. ISBN: 978-80-7212-646-0.

© Ministerstvo životního prostředí, 2020

ISBN: 978-80-7212-646-0

Obsah

Shrnutí	7
Struktura Programu	7
Financování Programu	8
Vyhodnocení Programu	9
I. Analytická část	11
1. Stav přírody a krajiny ČR a nejvýznamnější tlaky a hrozby	12
1.1 Hospodářské využívání krajiny	12
1.2 Zástavba krajiny	14
1.3 Unifikace krajiny	14
1.4 Fragmentace	14
1.5 Světlo a hluk	15
1.6 Změny chemismu	15
1.7 Projevy změny klimatu	16
1.8 Invazní nepůvodní druhy (IAS)	16
1.9 Ekonomické nástroje a finanční podpora	17
1.10 Veřejná správa ochrany přírody a krajiny	18
1.11 Monitoring a interpretace dat	19
2. Stávající nástroje ochrany přírody a krajiny a jejich využití	20
2.1 Obecná ochrana přírody a krajiny	20
2.1.1 Obecná ochrana druhů	20
2.1.2 Nepůvodní (a invazní) druhy rostlin a živočichů, kříženci	22
2.1.3 Územní systém ekologické stability (ÚSES)	24
2.1.4 Významné krajinné prvky (VKP)	25
2.1.5 Dřeviny rostoucí mimo les	26
2.1.6 Jeskyně a paleontologické nálezy	27
2.1.7 Krajinný ráz	28
2.1.8 Přístup do krajiny	29
2.2. Zvláštní územní ochrana a soustava Natura 2000	29
2.2.1 Velkoplošná zvláště chráněná území (VZCHÚ)	29
2.2.2 Maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ)	32
2.2.3 Smluvní ochrana	33
2.2.4 Natura 2000 (včetně hodnocení vlivů)	34

2.3 Zvláštní druhová ochrana	37
2.3.1 Základní podmínky, kategorizace	37
2.3.2 Záchranné programy	39
2.4 Ekonomické nástroje a finanční podpora	40
2.5 Komplexní pozemkové úpravy	42
II. Návrhová část	45
1. Příroda a ochrana přírodních procesů	46
1.1 Druhy	46
1.2 Přírodně cenná území	55
2. Krajina a ekosystémy	62
2.1 Krajina	62
2.2 Agroekosystémy a půda	69
2.3 Lesní ekosystémy	75
2.4 Vodní a mokřadní ekosystémy	80
2.5 Sídlní krajina a urbánní ekosystémy	86
3. Průřezové cíle a nástroje	89
3.1 Monitoring a výzkum	89
3.2 Ekosystémové služby	94
3.3 Práce s veřejností a komunikace	96
3.4 Financování	103
3.5 Další cíle	108
Seznam zkratk	111

Shrnutí

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025 (dále jen „Program“) představuje dílčí koncepční dokument, který navazuje na Strategii ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025 (dále jen „SOBR“) a na předchozí aktualizaci Programu z roku 2009 a zároveň reaguje na aktuální stav přírody a krajiny a potřeby jejich ochrany. Program stanovuje dílčí cíle a opatření v oblasti ochrany a udržitelného využívání biodiverzity na území ČR. Navazuje na vyhodnocení plnění předcházejícího dokumentu z roku 2009 a na vybraná opatření SOBR, která identifikovala mezíresortní pracovní skupina k tomu ustavená. Program rovněž zohledňuje současné mezinárodní závazky, zejména Strategii EU pro oblast biodiverzity do roku 2020 a Strategický plán Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) do roku 2020.

Hlavní úlohou aktualizovaného Programu je posílit ochranu přírody a krajiny s cílem zefektivnit využívání stávajících nástrojů a přispět ke zlepšení celkového stavu a k udržitelnému využívání biodiverzity na území České republiky. Příznivý stav biologické rozmanitosti je základním předpokladem pro to, aby ekosystémy poskytovaly základní statky a služby lidské společnosti. Proto je nutné chápat ochranu a udržitelné využívání biodiverzity jako jeden z klíčových pilířů udržitelného rozvoje České republiky. Program v tomto ohledu představuje dokument nezbytný jak pro dosažení cílů definovaných v oblasti ochrany přírody a přírodních zdrojů v SOBR, tak také ve Strategickém rámci Česká republika 2030.

Hlavním cílem Programu je zabránit pokračujícímu celkovému úbytku biologické rozmanitosti na území České republiky a zároveň implementovat opatření a činnosti, které povedou ke zlepšení stavu biodiverzity a jejímu

dlouhodobě udržitelnému využívání při maximální snaze o efektivní využití stávajících nástrojů ochrany přírody a krajiny. Vybrané navrhované cíle a opatření jsou významné i z hlediska adaptace přírody a krajiny na změny klimatu.

Program je definován na období pěti let, tj. do roku 2025, kdy by mělo dojít k revizi SOBR a rovněž Programu s cílem sjednotit budoucí koncepční dokument pro období do roku 2030.

Struktura Programu

Program je rozdělen do dvou hlavních částí, kdy ta úvodní – analytická – v první kapitole shrnuje hlavní současné hrozby a tlaky na přírodu a krajinu a ve druhé pak popisuje stávající legislativní nástroje ochrany přírody a krajiny, míru jejich využití včetně identifikace aplikačních nedostatků, a rovněž stávající ekonomické nástroje pro zajištění financování ochrany přírody a krajiny. Druhá – návrhová část Programu definuje celkem 36 cílů a 119 specifických opatření jak ve vztahu k ochraně přírodně cenných území a druhů, tak ve vztahu k udržitelnému využívání jednotlivých typů ekosystémů, a to konkrétně v těchto oblastech:

Příroda a ochrana přírodních procesů

1.1 Druhy

1.2 Přírodně cenná území

Krajina a ekosystémy

2.1 Krajina

2.2 Agroekosystémy a půda

2.3 Lesní ekosystémy

2.4 Vodní a mokřadní ekosystémy

2.5 Sídelní krajina a urbánní ekosystémy

Průřezové cíle a nástroje

3.1 Monitoring a výzkum

3.2 Ekosystémové služby

3.3 Práce s veřejností a komunikace

3.4 Financování

3.5 Další cíle

Úvodní analytická část představuje shrnutí komplexních podkladů, které společně vypracovala sekce 600 MŽP a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Jedná se o objektivní popis stávajícího stavu přírody a krajiny a nejvýznamnějších tlaků a hrozeb ve smyslu negativních dopadů jak na biologickou rozmanitost, tak funkční krajinu. Následný detailní přehled existujících nástrojů ochrany přírody a krajiny a jejich využívání poskytuje nezbytný podklad pro formulaci cílů a opatření v navazující části.

Cíle a opatření v návrhové části byly formulovány v rámci resortních expertních skupin a následně je projednala meziresortní pracovní skupina ustavená pro aktualizaci SPOPK. Každý cíl obsahuje v rámci úvodního popisu i zdůvodnění své potřeby, kdy je odkazováno buď na informace uvedené v úvodní analytické části, nebo je uvedena vazba na dílčí cíle SOBR a na stále relevantní cíle předchozí verze Programu z roku 2009. Ke každému cíli jsou naformulována opatření, která je nutné realizovat k jeho dosažení. Každé opatření je navrženo s ohledem na gesci, termín a indikátor jeho plnění. Pro přehlednost

je celá návrhová část uspořádána formou tabulky, která pro každé opatření definuje následující ukazatele:

Tabulka 1 – Definované ukazatele jednotlivých opatření

Termín	datum finálního plnění opatření, příp. je uveden termín střednědobého průběžného plnění
Indikátor	ukazatel, na základě kterého bude možné vyhodnotit plnění nebo stav plnění opatření
Zdroj ověření	je-li identifikován, je uveden očekávaný výstup, ze kterého bude možné ověřit splnění opatření
Gestor	resort či resortní organizace zodpovědná za plnění opatření
Spolugestor	spolupracující resort či další instituce zajišťující výkon státní správy
Realizace	subjekt, který by měl opatření primárně realizovat
Nástroj	typ nástroje pro plnění opatření (např. legislativní, finanční, výzkumný, osvětově-vzdělávací), může být i více specifikován

Financování Programu

Většina navrhovaných opatření je v gesci Ministerstva životního prostředí, které bude v návaznosti na schválení Programu garantovat zajištění finančních prostředků určených pro jejich realizaci. Vzhledem k převažujícímu charakteru navrhovaných opatření, která se soustředí

zejména na zefektivnění či posílení stávajících nástrojů a postupů aplikovaných v ochraně přírody a krajiny, se předpokládá, že i při zajištění finančních prostředků bude při jejich čerpání cíleno na zefektivnění stávajících kapacit, případně na optimalizaci a „prioritizaci“. Tyto finanční požadavky tak budou v souladu s finančními možnostmi rozpočtové kapitoly MŽP (315) a budou respektovat schválený střednědobý výhled kapitoly 315 pro roky 2021–2022. Další požadavky budou reflektovat pravděpodobný vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu do roku 2025 a vycházet z něj.

Pro podporu plnění jednotlivých opatření se počítá i s čerpáním prostředků z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) v novém programovém období 2021–2027. Ochrana biodiverzity obecně bude stejně jako v současném programovém období 2014–2020 prováděna napříč většinou vypsanych programů (Operační program Životní prostředí, Program rozvoje venkova / Strategický plán SZP, Operační program Rybářství, Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, Integrovaný regionální operační program, Operační program Doprava aj.). Základním předpokladem pro realizaci opatření a dosažení stanovených cílů je však „prioritizace“ ochrany biologické rozmanitosti, respektive zohlednění a respektování zájmů ochrany přírody a krajiny, i na úrovni jednotlivých resortů, a to včetně oblasti finančních prostředků. S ohledem na větší zohlednění a začlenění problematiky ochrany biodiverzity v rámci ostatních sektorů (tzv. mainstreaming) byly u dílčích cílů stanoveny gesce a spolugesce pro jednotlivé resorty, které ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí zajistí, dle aktuálních možností státního rozpočtu, potřebné finanční prostředky pro jejich realizaci.

V případě opatření, u kterých je přímo vyjádřena potřeba navýšení rozpočtu či zajištění financování, je takové pro-

středky nutné identifikovat v rámci stávajících rozpočtů minimálně do roku 2022.

Vyhodnocení Programu

Program obsahuje ve 3 prioritních oblastech celkem 12 rámcových cílů, které zahrnují 36 hlavních cílů a 119 specifických opatření. Ke každému opatření byl přiřazen vlastní indikátor (ukazatel), s jehož pomocí je možné vyhodnotit plnění opatření ve vztahu ke stanovenému termínu. Z hlediska vyhodnocení plnění cílů a opatření je klíčové určení gestora (resortu). Systém evaluace bude založen na sběru relevantních dat (definované zdroje ověření), na jejichž základě, ve vazbě na stanovený indikátor, bude kvantitativně možné určit, zda je dané opatření plněno, plněno částečně či neplněno. Na základě vyhodnocení plnění jednotlivých opatření, které provede gestor, následně Ministerstvo životního prostředí (z pozice garanta za plnění Programu) kvantitativně vyjádří míru plnění jednotlivých cílů.

Navržený soubor indikátorů (celkem 119) byl zvolen pro vyhodnocení plnění jednotlivých opatření a cílů; většina z uvedených indikátorů byla vytvořena ad hoc ke každému opatření, což usnadní u každého opatření vyhodnocení jeho plnění.

Monitoring celkového stavu biologické rozmanitosti ČR a jejich dílčích složek je poměrně rozvinutý, zcela ovšem chybí jednotný systém ukazatelů pro jeho srozumitelnou interpretaci. Pouze v případě druhové ochrany existuje několik ukazatelů s delší datovou řadou. Těchto několik málo dostupných indikátorů (např. stav populací všech běžných druhů ptáků, lesních druhů ptáků a ptáků zemědělské krajiny v ČR, Celkové vyhodnocení stavu evropsky významných druhů živočichů a rostlin v ČR, Vyhodnoce-

ní stavu evropsky významných typů přírodních stanovišť v ČR) se dlouhodobě využívá také pro informování veřejnosti o stavu biologické rozmanitosti např. ve Zprávě o životním prostředí České republiky, kterou každoročně vydává Ministerstvo životního prostředí. Protože současnou sadu indikátorů monitorujících stav a trendy biodiverzity v ČR nelze považovat za dostatečně reprezentativní, je jedním z cílů Programu „zajistit dostatek reprezentativních dat o přírodě a krajině ČR pro potřeby rozhodování veřejné správy“ (cíl 3.1.1). Tyto indikátory se budou využívat jak pro vyhodnocení Programu, tak i pro lepší komunikaci problematiky ochrany biodiverzity vůči veřejnosti.

Ve vztahu k nastavenému období platnosti Programu (2020–2025) a celkovému pojetí cílů a opatření, která jsou formulována primárně s ohledem na omezení stávajících tlaků či nevhodných postupů z hlediska ochrany přírody a krajiny, je hlavní ambicí Programu zejména optimalizace postupů a zefektivnění ochranných opatření. V tomto kontextu nelze primárně předpokládat, že během pětileté účinnosti Programu dojde k takové změně trendů, které by mohly být prokazatelně vyhodnoceny kontextovými indikátory používanými ve Zprávě o životním prostředí ČR či na mezinárodní úrovni.

Celková evaluace dosažení cílů a plnění opatření Programu proběhne v prvním pololetí roku 2025 společně s vyhodnocením SOBR (viz obr. 1), v návaznosti na tato vyhodnocení pak bude připraven jednotný koncepční dokument pro období do roku 2030.

Po schválení Programu vládou jednotlivé resorty z pozice gestorů oznámí Ministerstvu životního prostředí kontaktní místa, která budou zodpovědná za plnění jednotlivých opatření; s těmito místy bude MŽP průběžně komunikovat.

Obrázek 1 – Vyhodnocení plnění Programu

I. Analytická část

1. Stav přírody a krajiny ČR a nejvýznamnější tlaky a hrozby

1.1 Hospodářské využívání krajiny

Ve využití krajiny České republiky dominuje zemědělství s přibližně 53 % území (Český úřad zeměměřický a katastrální, 2019). Rozloha zemědělsky obhospodařovaných ploch se dlouhodobě snižuje a zemědělská půda jako přírodní zdroj je tak pod stále větším tlakem. V rámci zemědělského půdního fondu klesá podíl orné půdy (na současných 70 %, což je oproti roku 2018 pokles o 1,6 %), a naopak mírně roste procento trvalých travních porostů (na 24 %) (Český úřad zeměměřický a katastrální, 2019).

Podobu zemědělského hospodaření v ČR nadále silně formují změny, k nimž došlo v 2. polovině 20. století (kolktivizace a industrializace zemědělství a s tím související zásahy do krajiny), ať již jde o velikost farem, obhospodařovaných ploch (půdních bloků) nebo vlastnickou strukturu zemědělské půdy (vysoký podíl pronajatých ploch). Nepříznivé dopady, které s tímto dědictvím souvisí, se daří v rámci pozemkových úprav a s použitím dalších nástrojů řešit jen velmi pomalu a v omezené míře, a naopak je umocňují další intenzifikace (využití výkonnější techniky, zjednodušování osevních postupů, aplikace pesticidů aj.) i tržní aj. faktory. Na více než 60 % plochy zemědělské půdy tak dochází ke ztrátě půdy vlivem eroze (20 mil. tun za rok), polovina výměry zemědělských půd je ohrožena utužením a 62 % je vysoce ohroženo acidifikací (Situační a výhledová zpráva půda 2018). Vli-

vem eroze, omezením živočišné výroby a i v souvislosti s dopady změny klimatu dochází k plošné dehumifikaci půd, s následky v podobě snížení úrodnosti, snížení biologické aktivity půdních organismů a ztrátě retenčních vlastností půdy. Současný stav zemědělské krajiny a intenzita hospodaření nepříznivě ovlivňují jak biologickou rozmanitost v této oblasti (pokles stavu ptáků zemědělské krajiny, opylovačů aj.), tak navazující ekosystémy (eutrofizace vod a vnos sedimentů do vodního prostředí, uvolňování reziduí pesticidů aj. látek, vznik bleskových povodní apod.).

Zárukou udržitelného využívání zemědělské půdy by měl být systém zemědělské podpory včetně efektivně nastavených standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu. Přestože jsou nedostatky současného nastavení podpor v zemědělství dlouho známy, pokusy o jeho změnu jsou neúspěšné či s jen mizivým efektem. Podpory se nadále nastavují na základě technických kritérií, nikoli na základě hodnot cílového environmentálního stavu. To je zřejmé například na stále vysokém podílu půdy ohrožené vodní a větrnou erozí nebo na indikátoru běžných druhů ptáků zemědělské krajiny. Ten ukazuje, že populace těchto druhů dlouhodobě ubývají (CENIA, Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2018). Podpora biodiverzity na zemědělské půdě na přírodních travních biotopech je částečně zajištěna tzv. nadstavbovými tituly Agroenvironmentálně-klimatických opatření PRV. Ty však nepokrývají všechny potřebné způsoby hospodaření a zejména v chráněných územích nemohou svou plošností nahradit individuální

plánování (faremní plány). Chybí také podpora cíleného environmentálního poradenství a vzdělávání pro hospodáře.

K úbytku zemědělské půdy i hodnotných nelesních a mokřadních stanovišť přispívá pokračující zalesňování a spontánní zarůstání, zejména okrajových a oddělených pozemků. Druhová skladba nově zalesňovaných pozemků často nerespektuje místní ekologické podmínky, a to především v případě ploch do 0,5 ha, kdy není třeba souhlasu orgánů ochrany přírody.

Stále jsou významně zastoupeny převážně stejnověké lesní porosty zakládané v minulosti s nevhodnou prostorovou skladbou, s nízkým či žádným smíšením, které jsou výsledkem předchozí orientace zejména na smrkové nebo borové hospodářství. V současnosti je významná část takových lesů poznamenána probíhající kůrovcovou kalamitou i působením dalších biotických a abiotických škodlivých činitelů. Vzhledem k omezené možnosti využití přirozené obnovy lesů na rozsáhlých kalamitních holinách a omezené dostupnosti osiva a sadby dřevin odolnějších vůči extrémním projevům změny klimatu není vždy vlastníky lesa při umělé obnově využíváno celého spektra stanovištně vhodných dřevin. Dochází tak k zalesňování části kalamitních holin smrkem jako přípravnou dřevinou, kterou bude dříve či později nutné s ohledem na měnící se stanovištní podmínky nahradit odolnějšími dřevinami cílové druhové skladby, které dostatečně reflektují měnící se klimatické podmínky. V případě realizace myšlných úmyslných těžeb stále převládá pasečné hospodaření, byť se vznikem spíše menších holin, jejichž průměrná velikost činí 0,33 ha. Zároveň se zvyšuje podíl využití podrostního hospodářského způsobu. Výběrný způsob hospodaření je v hospodářských lesích jejich vlastníky uplatňován zatím pouze okrajově. Podíl přirozené obnovy v posledních desetiletích narostl a je podporovaným způsobem hospodaření. Přesto není

potenciál přirozené obnovy plně využíván, ač jde o obnovu lesa zajišťující plnohodnotně jak produkční funkci, tak i podporu biodiverzity a plnění environmentálních funkcí lesů. Mezi další vhodná opatření k obnově kalamitních ploch patří např. využívání pionýrských, přípravných dřevin a až následně stanovištně vhodných dřevin cílových.

Vedle sucha, dalších abiotických faktorů a biotických faktorů (hlodavci, hmyz, houby) je pro obnovu lesa významným problémem i spárkatá zvěř. I přes každoroční nárůst ulovené spárkaté zvěře je zřejmé, že nejsou dostatečně využívány mechanismy kontroly dodržování normovaných stavů a případné redukce zvěře dle stavu a vývoje lesních ekosystémů. Vysoké stavy spárkaté zvěře tak působí škody v lesích i v zemědělství. Na vysoké stavy spárkaté zvěře má mimo jiné vliv zejména zemědělské hospodaření (kryt a potrava po většinu roku) a výše škod způsobená spárkatou zvěří je také ovlivňována dalšími faktory, jako je rušení zvěře.

Velmi specifickou částí krajiny jsou vodní plochy se stojatou vodou. Rybníky a jiné stojaté vody ohrožuje především eutrofizace zapříčiněná nadbytkem živin, zejména dusíku a fosforu (CENIA, Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2018). Zdrojem dusíku je především zemědělské hospodaření v krajině. Zdrojem fosforu, který je primárním spouštěčem eutrofizace, jsou především odpadní vody z měst a obcí, ale také z některých průmyslových výrobních a ze živočišné výroby v zemědělství (Duras, Jindřich a Potužák, Jan. 2016. Je vůbec možné, aby v rybnících byla čistá voda? Fórum ochrany přírody. 2016, 3). Mezi zdroje znečištění patří také částečně hospodaření na produkčních rybnících a staré zátěže uložené v sedimentech. Nejen tyto zde uvedené zdroje znečištění mohou mít negativní vliv na biodiverzitu stojatých vod. Vodní plochy se stojatou vodou mají všeobecně v české krajině nezastupitelnou roli v plně-

ní mimoprodukčních funkcí a jsou významné z hlediska adaptace na probíhající změnu klimatu.

1.2 Zástavba krajiny

I v České republice se významně projevil fenomén tzv. urban sprawl, tj. vzniku rozsáhlých suburbií rezidenčního i komerčního charakteru na okraji velkých měst a podél hlavních dopravních tahů (Strategický rámec Česká republika 2030). Průměrně je 200–300 ha zemědělské půdy, včetně kvalitních orných půd, každoročně zastavěno nebo jinak trvale odebráno (příčemž i dočasné změny často vedou k nevratným změnám ve stavu půd). Důvodem k tomu je zejména nedostatečná regulace územního rozvoje mimo sídelní útvary a nedostatečné uplatňování priorit (stanovených mimo jiné Politikou územního rozvoje ČR) z hlediska upřednostňování využití brownfieldů, omezování srůstání sídel a nárůstu fragmentace krajiny atp.

1.3 Unifikace krajiny

Intenzifikací hospodaření a zástavbou krajiny ubyly plochy obhospodařované tradičními postupy a zvětšily se plochy využívané stejným způsobem. Tento v zemědělské krajině stále pokračující trend má, kumulativně s úbytkem plochy zemědělské půdy, za následek unifikaci krajiny a zvětšování zrna krajinné struktury. Tyto změny také vedou k úbytku tzv. ekotonových stanovišť a mozaiky stanovišť vytvářených klasickými zemědělskými postupy, včetně druhů na ně vázaných, a ke ztížení prostupnosti krajiny (pro živočichy a rostliny, ale i pro člověka).

1.4 Fragmentace

Negativní vlivy zástavby, intenzifikace hospodářského využívání krajiny a její unifikace ještě více umocňuje postupná fragmentace krajiny. V období let 2000–2016 klesla rozloha oblastí nefragmentované krajiny (oblasti větší než 100 km², nepřerušeny silnicemi s intenzitou dopravy vyšší než 1 000 vozidel / 24 h nebo více kolejnými železnicemi) o 5 980 km², což představuje 7,58 % celkové rozlohy ČR (Dostál, Ivo, Anděl, Petr a Havlíček, Marek. 2017. New Maps of the Transport Infrastructure's Impact on Biodiversity. Proceedings of 25th Central European Conference Useful Geography: Transfer from Research to Practice. Brno: Masarykova univerzita, 2017). Hlavním faktorem postupující fragmentace je zejména budování nových liniových staveb dopravní a technické infrastruktury, zvyšování intenzity dopravy na stávajících komunikacích a rozšiřování a spojování zastavěných území ve volné krajiny. Postupující fragmentace krajiny negativně ovlivňuje migrační prostupnost krajiny pro živočichy. Důsledkem je rozdělení jejich populací, což ohrožuje genetickou diverzitu a snižuje možnosti přežívání dílčích populací.

V souhrnu je celkový stav druhů v ČR varovný: počet druhů hodnocených jako ohrožené stále roste. Třetina z evropsky významných druhů je v nepříznivém stavu. Významný a v čase rostoucí podíl všech druhů spadá do některé z kategorií ohrožených v červeném seznamu.

Významně fragmentovaným prostředím jsou vodní toky, u nichž je kontinuita přerušena příčnými vodními díly (přehradní hráze, pevné jezy a stupně; viz Databázi migračních bariér AOPK ČR).

1.5 Světlo a hluk

Všechny předchozí vlivy (vliv zástavby, intenzifikace hospodářského využívání krajiny, její unifikaci a fragmentaci) doprovází zvýšené zatížení krajiny světlem a hlukem. Umělé osvětlení, které doprovází liniové stavby, reklamní plochy, výrobní areály i lidská sídla, mění přirozené vzorce světla a tmy (Longcore, Travis & Rich, Catherine. 2004. Ecological Light Pollution. *Frontiers in Ecology and the Environment*. 2. 191–198. 10.1890/1540-9295(2004)002 [0191:ELP]2.0. CO; 2). Tzv. světelné znečištění negativně ovlivňuje živočišnou i rostlinnou říši. Například u zvířat je důsledkem změna denních rytmtů, neschopnost orientace, posunutí aktivity či změny v reprodukčním chování. U rostlin dochází k narušení fotoperiodických procesů, což má za následek posunutí doby kvetení, shazování listů či vliv na klíčení semen. Světelné znečištění ovlivňuje nejen vzorce chování jedinců, ale i celých ekosystémů, protože světelné emise ovlivňují noční krajinu až do vzdálenosti desítek kilometrů.

Zahraniční studie prokazují vliv antropogenního hluku i na některé volně žijící živočichy, přičemž ohrožené druhy bývají ovlivňovány hlukem více než druhy běžné. Hluk může ovlivňovat druhovou bohatost, reprodukční úspěšnost či početnost populace. Vystavení hlukové zátěži působí na organismus jedince stresově, čímž dochází ke změnám v metabolismu a ke zbytečnému plýtvání energií na obranné mechanismy, např. útěk od zdroje hluku. Dochází k ovlivňování akustické komunikace, což může narušit důležité aspekty života, např. hledání potravy, nalezení partnera nebo zvýšené riziko predace. Hnízdící dravci se vyhýbají hlučným územím, což může sekundárně přispívat k rozmnožení jejich přirozené kořisti.

Světelné znečištění i hluk tedy přispívají ke zhoršování celkového stavu druhů v ČR.

1.6 Změny chemismu

I přes výrazné snížení depozice síry stále přetrvávají dopady acidifikace lesních půd vlivem imisní zátěže z 2. poloviny 20. století, především na chudých půdách s porosty smrkových monokultur, kde jsou půdy i nadále degradovány vyplavováním bazických kationtů. Taková degradace půdy má samozřejmě negativní vliv na půdní strukturu i na celkový zdravotní stav lesních porostů nejen v horských oblastech a dále na chemismus horních toků.

Bodové zdroje emisí dusíku nahradily zdroje mobilní, tedy především automobilová doprava. Tento zdroj ve spojení s dalšími plošnými zdroji dusíku a také fosforu ze zemědělských hnojiv způsobuje citelnou eutrofizaci celé krajiny. Eutrofizované plochy jsou často kolonizovány ruderalními a invazními druhy.

V oblasti povrchových vod se, díky rozšiřující se síti ČOV, postupně eliminují zdroje komunálních odpadních vod. V geochemii povrchových vod ČR došlo od přelomu 80. a 90. let minulého století (období zřejmě s nejvyšším znečištěním a ovlivněním kyselými dešti do roku 2010) k velkému poklesu kyselé depozice, k výraznému zlepšení čištění odpadních vod, snížila se kyselost vod a s ní spojené znečištění některými kovy. Současně však nedošlo k zásadnímu zlepšení u eutrofizujících sloučenin (koncentrace dusičnanů se prakticky nezměnily) ani k výraznějšímu poklesu celkové mineralizace vod. Vlivem aplikace průmyslových a organických hnojiv i chemické ochrany plodin na zemědělské půdě, absence vhodných protierozních krajinných prvků a zjednodušení morfologie toků stále dochází k eutrofizaci především vodních nádrží a rybníků. V komunálních odpadních vodách dosud není vyřešeno čištění od tzv. mikropolutantů, tj. látek, jejichž vliv na druhy, ekosystémy a člověka dosud není dostatečně prozkoumán.

1.7 Projevy změny klimatu

Projevy změny klimatu jsou již zřetelně patrné i v přírodě a krajině České republiky. Patří mezi ně mohutné tlakové výše, které střídají hluboké brázdy nízkého tlaku vzduchu doprovázené silnými frontálními systémy mající za následek opakující se epizody vysokých až extrémních teplot, dlouhodobá období sucha či období sucha s minimem srážek nebo silné bouře doprovázené přivalovými dešti a extrémními nárazy větru a další klimatické výkyvy spojené se stále se zvyšující průměrnou teplotou a nerovnoměrným rozložením srážek v průběhu roku.

Zejména dlouhodobý nedostatek vody způsobil oslabení zdravotního stavu lesních porostů, které jsou tak méně odolné vůči dalším negativním biotickým i abiotickým vlivům, jako jsou škůdci, choroby či extrémní větry. Tyto vlivy spolu s nedostatečným smíšením většiny našich lesních porostů mají za následek hromadné odumírání lesů a rozpadání jejich ekosystémů.

Dlouhodobý nedostatek podzemní vody, která slouží jako elementární zdrojnice pro vodní toky, má spolu s nedostatkem povrchové vody za důsledek vysychání mnoha menších vodních toků a výrazný nedostatek vody ve všech vodních tocích se všemi negativními vlivy na přítomnou biotu. Přivalové srážky, které vyprahlá a člověkem nevhodně změněná krajina nedokáže zadržet, pak způsobují povodně a jsou i výrazným erozním činitelem. Suchá, zejména zemědělská, krajina je také velmi náchylná k větrné erozi.

Výrazně ovlivněny jsou také dřeviny rostoucí mimo les či travní porosty. Oslabení ekosystémů v důsledku změny klimatu má za následek celou řadu dalších negativních jevů. Dochází k ústupu původních, často zvláště chráněných druhů, které jsou mnohdy značně senzitivní na jakékoli změny, ke snižování biodiverzity a ekologické

stability. Zároveň se čím dál intenzivněji šíří invazní nepůvodní druhy.

Všechny tyto negativní dopady změny klimatu jsou umocněny změnami v krajině založenými v minulosti, jako jsou rozsáhlá odvodnění především zemědělských a lesních pozemků, nárůst zastavěných ploch, zcelení rozsáhlých ploch orné půdy spojené s odstraněním množství krajinných prvků a zavedením intenzivních forem hospodaření. Krajina s výrazně sníženou retenční schopností není schopna dlouhodobě zadržovat vodu a uvolňovat ji postupně. Stav dále výrazně zhoršuje kanalizovaná říční síť (zkrácení délky vodních toků a jejich napřímení), potlačení vazby a komunikace mezi tokem a nivou, omezení přirozených funkcí údolních niv nevhodnými způsoby jejich využívání apod. Narušení vodního režimu krajiny se projevuje především větší rozkolísaností průtoků a většími rozdíly v teplotách v krátkodobém horizontu, v dlouhodobém pak vede k závažnému suchu nebo povodním.

Pozitivně, avšak zatím jen lokálně, naopak působí široká škála většinou jen drobných krajinotvorných či revitalizačních opatření, kterých však je, s ohledem na rozsáhlá unifikovaná a poškozená území, i přes dlouhodobou podporu této oblasti z veřejných rozpočtů, výrazný nedostatek.

1.8 Invazní nepůvodní druhy (IAS)

Vlivem pokračující globalizace a změny klimatu stále dochází k umělému přenosu i k samovolnému šíření nových druhů, které dosud nebyly součástí přirozených společenstev na území České republiky. Invazní poten-

ciál části z nich představuje vážnou hrozbu pro původní společenstva druhů i pro celé ekosystémy. Omezit pokračující šíření invazních nepůvodních druhů je jedním z nejnáročnějších úkolů, který se nyní na poli ochrany přírody řeší. Důležitou obranou před nepůvodními invazními druhy je především prevence, informovanost veřejnosti a s tím spojená osvěta v této problematice, dále pak efektivně směřovaná regulace populací invazních nepůvodních druhů podpořená systematickým a celostátně koordinovaným plošným monitoringem. K tomu směřuje také aktuálně přijatá legislativa (zejména Nařízení EP a Rady (EU) č. 1143/2014). Je nezbytné zajistit naplňování těchto kroků, které není v ČR dosud dostatečně systematické a efektivní. Vzhledem k vysokému počtu nepůvodních druhů využívaných v mnoha hospodářských a společenských oblastech je pak z hlediska prevence rizik klíčové usilovat o zavádění postupů dobré praxe a o informovanost uživatelů těchto druhů.

Na území ČR se vyskytuje celá řada nepůvodních druhů (více než 1 450 druhů rostlin a 600 druhů živočichů), některé z nich se stávají tzv. invazními – samovolně se šíří a především negativně působí na ostatní druhy a společenstva (z uvedeného počtu jde v současnosti o cca 5 % nepůvodních druhů rostlin a téměř 20 % živočichů). Rozsah rozšíření některých invazních nepůvodních druhů lze regionálně považovat za závažný (např. rozšíření bolševníku velkolepého na Karlovarsku, vejmutovky v NP České Švýcarsko atp.). Z konkrétních druhů rostlin lze z hlediska rozsahu rozšíření i dopadů kromě bolševníku zmínit dále např. křídlatky, netýkavku žláznatou, celíky nebo vysoce alergenní ambrozii. V případě živočichů patří mezi nejzávažnější příklady invazí šíření nepůvodních druhů raků (přenášejících patogen tzv. račího moru s fatálními důsledky na populace původních druhů raků – raka kamenáče a raka říčního), velmi problematický je rovněž výskyt a šíření norka amerického a mývala severního, některých druhů ryb, jako je střevlička východní

nebo karas stříbřitý, či bezobratlých (plzák španělský, slunéčko asijské aj.).

1.9 Ekonomické nástroje a finanční podpora

V širším slova smyslu lze mezi ekonomické nástroje zařadit nástroje pozitivní stimulace (zejména dotační nástroje a nárokové platby – náhrada újmy vzniklé omezením hospodaření a škod způsobených zvláště chráněnými druhy) a negativní stimulace (např. sankce, poplatky, daně).

Národní i evropské zdroje jsou významným nástrojem ochrany přírody a krajiny. Pozitivní efekt těchto ekonomických nástrojů však může být významně snížen jejich chybným nastavením či působením ekonomických nástrojů, zaměřených na jiné cíle. Jedná se o programy podpory, které nepostihují možné vedlejší vlivy realizace projektu, nebo upřednostňují ekonomické zájmy před veřejným zájmem ochrany přírody, tzv. environmentálně škodlivé dotace.

Další hrozbou v případě ekonomických nástrojů je nedostatek finančních prostředků na realizaci opatření, a to jak v národních programech (včetně povinnosti péče o majetek státu), tak i postupné omezení rozpočtů evropských zdrojů.

Z praktického hlediska může být komplikací časová i personální náročnost administrace dotačních programů či hrazení újmy za ztížené hospodaření.

Zároveň se dosud dostatečně nevyužívají alternativní zdroje finančních prostředků. Jednou z takových alter-

nativ je např. oceňování ekosystémových služeb a princip plateb za jejich poškození, tedy zavedení poplatků nebo případně sankcí za nepříznivé zásahy do přírody.

Dosud málo využívaným nástrojem je zpoplatnění vstupů do vybraných zvláště chráněných území, což vedle diverzifikace zdrojů péče o území může přispět i k regulaci návštěvnosti.

Je zaveden systém proplácení škod způsobených vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů a vyplácení újem za ztížení zemědělského nebo lesnického hospodaření v důsledku omezení z důvodu ochrany přírody a krajiny. Prováděcí předpisy k těmto právním normám však již zastaraly a vyžadují urychlenou aktualizaci.

1.10 Veřejná správa ochrany přírody a krajiny

Česká republika má od roku 1993 nastavenou zákonnou úpravu v ochraně přírody a krajiny, která dala orgánům ochrany přírody dostatečné nástroje jak pro správu zvláště chráněných území (ZCHÚ), tak i v ostatních oblastech ochrany přírody a krajiny.

Nástroje ochrany přírody a krajiny jsou rozdělené mezi obecní, krajské a služební správní úřady. V případě obecních úřadů, zajišťujících především obecnou ochranu přírody, zůstává dlouhodobým problémem nedostatečné metodické vedení. Zákonné nástroje nejvýznamněji ovlivňující podobu krajiny (např. významné krajinné prvky, VKP) tak jsou často nedostatečně či nesprávně využívány. Krajské úřady jsou pověřeny také výkonem části státní správy v oblasti územní a zvláštní ochrany přírody. I zde je metodické vedení stále nedostatečné;

je-li třeba realizovat opatření či rozhodnutí nadregionálního charakteru, ukazuje se navíc tento model jako v některých aspektech nedostatečný (např. v případě zajišťování ochrany lokalit soustavy Natura 2000, péče o nejhroženější či konfliktní zvláště chráněné druhy apod.).

Personální kapacity ve služebních správních úřadech se od roku 2009 setrvale zmenšují, přestože se jejich kompetence zvětšují. Především v Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) naráží zajišťování výkonu státní správy, péče o chráněná území a odborných aktivit na nedostatečné personální kapacity. Tato kritická situace se částečně řeší prostřednictvím projektových pracovníků v rámci projektů operačních programů. Tento přístup je však nesystémový a dlouhodobě neudržitelný. V důsledku dochází ke snižování úrovně výkonu některých důležitých činností v ochraně přírody a krajiny. Snižující se kapacity na AOPK ČR i příslušné sekci MŽP ještě dále zmenšují možnosti metodické a odborné podpory a sjednocování výkonu státní správy v oblasti ochrany přírody a krajiny zajišťovaného obecními a krajskými úřady. Reálné ohrožení výkonu státní správy v ochraně přírody může také znamenat nevhodně nastavená reforma státní správy v rámci připravované rekodifikace stavebního práva.

Samostatnou otázkou je výkon státní správy v oblasti ochrany přírody a krajiny na území vojenských újezdů, zajišťovaný újezdními úřady a MO, v jehož rámci je třeba posílit spolupráci a nalézt rovnováhu mezi zajištěním ochrany biodiverzity a výcvikem ozbrojených sil, který je v daném území prioritní.

Bez ohledu na poměrně významný počet a sílu nástrojů v obecné ochraně přírody a krajiny i zvláštní druhové ochrany není tato ochrana dostatečně prosazována, využívána a zohledňována v rámci ostatních sektorových

politik. Její vliv na využívání přírodních zdrojů je tudíž nedostatečný.

Zastaralostí legislativních nástrojů trpí druhová ochrana. Zatím se nepodařilo prosadit připravenou zásadní změnu systému nastavení druhové ochrany v reakci na měnící se společenské i přírodní podmínky a ani aktualizaci seznamu zvláště chráněných druhů, starého více než 25 let.

1.11 Monitoring a interpretace dat

Česká republika je v rámci zemí Evropské unie jednou z nejúspěšnějších v oblasti sběru dat o životním prostředí, a speciálně o biodiverzitě. Tato datová základna bohužel dosud není v praxi doceněna. Systematická interpretace existujících dat je stále nedostatečná, a to včetně jejich využití při dlouhodobém plánování a rozhodování v ochraně přírody a krajiny (s výjimkou specifických oblastí, jako je např. uplatnění výsledku monitoringu dopadů opatření PRV). Část odborníků stále považuje objem dat za nedostatečný pro potřebné detailní interpretace na lokální úrovni (bez ohledu na to, že se jedná o nejdetailnější informace o národní biologické rozmanitosti v porovnání s ostatními státy EU), popřípadě upřednostňuje před systematickým rozhodováním přístup ad hoc.

Získávaná data jsou z metodických důvodů nerovnoměrně rozložena po ploše území; více dat tak pochází ze zvláště chráněných území na úkor běžné kulturní krajiny. Častěji se sledují zvláště chráněné druhy (standardní systém je zaveden jen pro druhy evropsky významné) než druhy běžné či indikační, což je však do jisté míry

dáno potřebou stanovit priority v rámci existujících kapacit pro sběr dat. Chybí celorepublikový monitoring změn dynamiky krajiny.

2. Stávající nástroje ochrany přírody a krajiny a jejich využití

2.1 Obecná ochrana přírody a krajiny

Zákon o ochraně přírody a krajiny (ZOPK) zahrnuje dvě základní oblasti – obecnou a zvláštní ochranu přírody a krajiny (byť legislativní systematika předpisu je složitější a členění i zařazení jednotlivých nástrojů lze popsat i jinak, případně má své výjimky atp.). Obecná ochrana přírody a krajiny se primárně zaměřuje na aspekty, které se na území státu uplatňují celoplošně nebo v nichž jde o obecné požadavky, uplatnitelné ve většině případů či území, zároveň však zpravidla využívá mírnější formy regulace, jako je např. podmíněnost činností souhlasem či stanoviskem orgánů ochrany přírody. Oproti tomu zvláštní ochrana se zaměřuje pouze na vybrané fenomény, které jsou ohrožené či cenné v celorepublikovém či regionálním měřítku a vztahuje k nim tak i přísnější formy regulace.

Obecná ochrana přírody a krajiny je základem, který zahrnuje širokou škálu oblastí od ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů (včetně podrobnější úpravy v souladu s evropským právem týkající se volně žijících ptáků), ochrany dřevin nebo regulace nakládání s nepůvodními druhy přes ochranu hlavních ekosystémů, resp. typů biotopů a krajinných struktur i jejich funkčních propojení prostřednictvím významných krajinných prvků a skladebných částí územního systému ekologické stability (ÚSES), ochranu specifických estetických charakteristik území, jeho krajinného rázu až po

již poměrně specifickou ochranu jeskyní a souvisejících krasových jevů a přístupu do krajiny. Řada těchto nástrojů je přitom vzájemně provázaná a vytváří podmínky pro jiné nástroje nebo s nimi bezprostředně souvisí – kupříkladu dřeviny rostoucí mimo les jsou dle zákona samostatně chráněny, ale zároveň spoluutváří ráz krajiny nebo jsou významnou složkou VKP či ÚSES. Naopak ochrana VKP, ÚSES nebo jeskyní je nástrojem, který kromě své vlastní zákonem specifikované funkce zároveň poskytuje ochranu různým typům biotopů, jejichž součástí jsou jednotlivé druhy rostlin a živočichů.

2.1.1 Obecná ochrana druhů

Popis

ZOPK tvoří základní legislativní oporu pro ochranu populací volně žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin (mezi něž se dle definice řadí i houby). Zákon zahrnuje obecnou ochranu všech rostlin a živočichů, která je doplněna zvláštní druhovou ochranou. V rámci obecné ochrany jsou podle § 5 odst. 1 ZOPK všechny druhy chráněny jednak před ohrožením na bytí, tj. vyhubením druhu, degenerací nebo narušením rozmnožovacích schopností (obecná ochrana tedy zahrnuje de facto i ochranu genofondu a funkčnosti populací druhů jako celku), dále jsou jednotlivé populace rostlin a živočichů chráněny před zánikem a před zničením jsou chráněny také ekosystémy, jichž jsou tyto druhy součástí. V rámci obecné druhové ochrany jsou orgány ochrany přírody

oprávněny stanovovat podmínky pro činnosti, které by mohly vést k ohrožení rostlin a živočichů a zároveň je tato ochrana podpořena (§ 5 odst. 3 ZOPK) povinnosti fyzických a právnických osob postupovat při stanovených činnostech tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů.

Specificky, v návaznosti na komunitární právní úpravu (Směrnice 2009/147/ES „o ptácích“), se v rámci obecné ochrany samostatně řeší také ochrana všech druhů ptáků volně žijících na evropském území členských států EU (§ 5a a 5b ZOPK). Jednotliví jedinci volně žijících ptáků jsou takto chráněni před usmrcováním a odchytom, (významným) rušením i ničením hnízd a vajec a také před komerčním využíváním. Součástí ochrany ptáků je dále povinnost (upřesňující obecné povinnosti fyzických a právnických osob týkající se předcházení zraňování a úhynu živočichů) umisťovat ochranné prostředky na vedení vysokého napětí, které zamezí usmrcování ptáků elektrickým proudem.

K obecné ochraně rostlin a živočichů dále přispívají výše zmíněné nástroje jako VKP nebo ÚSES a doplňují ji také další předpisy, jako je zákon č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání (který se týká obratlovců), nebo zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti (který mj. zahrnuje také podmínky ochrany zvěře).

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Homogenizace krajiny, převážně intenzivní a unifikační hospodaření a oproti tomu také úplná absence péče o některá území a upuštění od tradičních forem využívání krajiny vedou k úbytku specifických stanovišť a druhů vázaných především na raně sukcesní a oligotrofní plochy. Dalšími ohrožujícími vlivy (viz předchozí kapitolu)

jsou urbanizace, fragmentace, eutrofizace, obsazování stanovišť nepůvodními invazními druhy nebo například zalesňování původně nelesních ploch s vysokým podílem cenných společenstev atd. Všechny zmíněné faktory mají za následek nepříznivý stav druhů v ČR. Počet druhů hodnocených jako ohrožené stále roste, třetina evropsky významných druhů je v nepříznivém stavu, podle červených seznamů spadá do kategorie ohrožené třetina druhů. Ubývají ale i druhy, které byly dříve běžné, ať již jde o ptáky zemědělské krajiny nebo hmyz (opylovače aj.) a další.

Zákonem stanovená obecná ochrana planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů představuje základní limit, který se v případě běžných druhů uplatní jen u skutečně masivních zásahů (které by vedly k ohrožení celého druhu či populace) nebo pak v případech, kdy se již jedná o druhy početně slabší, o izolované populace či specifické ekosystémy. Vzhledem k poměrně vysoké odborné náročnosti, kdy je třeba vycházet ze znalosti stavu a podoby fungování populací jednotlivých druhů a zároveň kauzálně dovozovat vliv ohrožujících činností, není nástroj v podstatě využíván. Obdobně nejsou dostatečně sledovány a naplňovány ani povinnosti směřující k omezení ničení rostlin a zraňování a úhynu živočichů. Vzhledem k širokému spektru vlivů, které na rostliny a živočichy působí, jsou však klíčové především podmínky pro výkon činností, které se plošně uplatňují v krajině, jako je zemědělství, lesnictví, produkce ryb a vodní hospodářství nebo těžba surovin, výstavba dopravní infrastruktury a dalších staveb.

Pro hodnocení stavu druhů, vývoje jejich populací a významnosti jednotlivých vlivů, které na ně působí, jsou potřebná data z monitoringu i dalších zdrojů. Současný rozsah znalostí a způsob monitoringu nejsou dostatečné a je třeba je rozvíjet.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Obečná ochrana druhů se z velké části zakládá na ochraně populací a nemá z hlediska dikce zákona přímou vazbu na ochranu biotopů druhů. Tento systém je nutné revidovat a zaměřit jej více právě na ochranu biotopů. Tento směr by měl prostřednictvím ochrany biotopů „deštníkových“ druhů (aktivní péče o ně má pozitivní vliv i na ostatní druhy a biotopy) zajistit ochranu i dalším méně vzácným, přesto potenciálně ohroženým druhům. Především nedostatečný monitoring běžných druhů kulturní krajiny, a tedy absence podkladů pro cílenou ochranu, a nedostatečná metodická podpora a sjednocování výkonu státní správy, jsou důvodem, proč zařadit obecnou ochranu druhů mezi priority aktualizovaného SPOPK.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Druhy jako takové jsou klíčovou kapitolou aktualizace SOBR (cíl 2.2). Dílčí cíle zaměřené na jejich obecnou ochranu zahrnují revizi systému směrem k vyššímu zaměření na ochranu biotopů druhů a dále zavedení systému monitoringu, který bude zdrojem informací pro aktualizaci červených seznamů vydávaných AOPK ČR a seznamu zvláště chráněných druhů. V praktické rovině SOBR navrhuje metodicky usměrnit hospodaření na pozemcích ve vlastnictví státu s ohledem na ochranu ohrožených druhů a jejich stanovišť. SOBR zohledňuje podporu zachování přirozených funkcí tekoucích a stojatých vod, což však není bez nastavení cílového stavu a monitoringu současného nevyhovujícího stavu dostatečně efektivní.

2.1.2 Nepůvodní (a invazní) druhy rostlin a živočichů, kříženci

Popis

Součástí obecné druhové ochrany je také právní úprava týkající se záměrného rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů do krajiny (§ 5 odst. 4 ZOPK) a obdobná úprava týkající se rozšiřování kříženců (§ 5 odst. 5 ZOPK). Záměrné rozšiřování nepůvodních druhů a kříženců do krajiny je vázáno na povolení orgánu ochrany přírody (s výjimkou zvláštní úpravy týkající se použití nepůvodních druhů lesních dřevin) a ve většině kategorií ZCHÚ je pak rozšiřování nepůvodních druhů zahrnuto mezi zakázané činnosti (byť s možností povolení výjimky dle § 43 ZOPK). Účelem této právní regulace je možnost posoudit dopady využívání nepůvodních druhů či kříženců spojených s jejich rozšiřováním do krajiny na biologickou rozmanitost, resp. jednotlivé zájmy chráněné zákonem o ochraně přírody a krajiny (v případě ZCHÚ pak jde primárně o zajištění plnění cílů těchto území a o zachování jejich přírodních hodnot).

Vzhledem ke skutečnosti, že problematika šíření nepůvodních druhů a s tím související rozvoj invazního chování některých z nich je závažným globálním tématem, jehož projevy je však nezbytné řešit právě na místní úrovni, lze popsanou právní úpravu vnímat také jako příspěvek k naplňování závazků České republiky vyplývajících z mezinárodních úmluv (viz čl. 8 písm. h) Úmluvy o biologické rozmanitosti a řada navazujících rozhodnutí Konferencí smluvních stran nebo čl. 11 odst. 2 Bernské úmluvy neboli Úmluvy o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť). Zároveň tato právní úprava zajišťuje nezbytnou transpozici dosavadních požadavků evropského práva (čl. 22 písm. b) Směrnice 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostou-

cích rostlin a čl. 11 Směrnice 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků). Nově (od r. 2015) se v rámci EU řeší přístup k invazním nepůvodním druhům (vybraným druhům zařazeným na tzv. unijní seznam) Nařízením EP a Rady (EU) č. 1143/2014, o prevenci a regulaci zavlečení či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů. Za účelem zajištění podmínek pro naplňování požadavků tohoto nařízení se aktuálně projednává návrh úpravy souvisejících právních předpisů (zejména ZOPK, ale také zákona o rostlinolékařské péči, zákona na ochranu zvířat proti týrání, zákona o myslivosti, rybářství aj.) a v praktické rovině se tak stanovená opatření realizují jen omezeně.

V roce 2016 byl vydán černý, šedý a varovný seznam nepůvodních druhů pro ČR, určující invazní nepůvodní druhy, míru jejich invazního potenciálu a nutnost eradikace. AOPK ČR provozuje webovou stránku www.invaznidruhy.nature.cz, kde veřejnost o tématu informuje. Zároveň vznikly metodiky pro sledování invazních nepůvodních druhů včetně návrhu opatření pro jejich eradikaci. Cíle likvidace (eradikace) vybraných druhů a jejich monitoring probíhají jen lokálně nebo regionálně.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

I přes výše popsanou právní regulaci stále dochází k nárůstu počtu invazních nepůvodních druhů vyskytujících se na území ČR a jejich šíření, přičemž často se jedná o druhy, které je obtížné účinně omezit (např. ve vodním prostředí), popřípadě je jejich odstranění či regulace kapacitně i finančně velmi náročná.

Problematice šíření invazních nepůvodních druhů a jeho dopadů se nevěnuje dostatečná pozornost, proto se v současnosti, spíše než o systematickou celostátní činnost, jedná o dílčí projektové aktivity především na

lokální, popř. regionální úrovni. Projekty (především z Evropských strukturálních a investičních fondů, popř. programu LIFE a národních programů) navíc umožňují zajistit dostatečný rozpočet jen krátkodobě.

Nástroj týkající se nepůvodních invazních druhů v současné národní legislativě není dostatečně silný, aby problematiku invazních nepůvodních druhů postihl. Na hodnocení Nařízení EK č. 1143/2014 a jeho vlivu na stav v ČR je v tuto chvíli příliš brzo, protože se jedná o nástroj nový a jeho vliv se projeví až v delším časovém období, po jeho začlenění do národní legislativy. Úprava je v tomto případě přísnější (byť se týká jen druhů uvedených v tzv. unijním seznamu, nicméně umožňuje členským státům zřídit si vlastní, tzv. národní seznam invazních druhů) než původní nástroj v zákoně, kdy byla kontrola omezená a likvidace se soustředila jen na druhy nebezpečné pro lidské zdraví (např. bolševník).

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem jsou invazní nepůvodní druhy jednou z významných priorit, která by do aktualizovaného SPOPK měla být zařazena. Kromě legislativní úrovně není doposud problém řešen systematicky na celonárodní úrovni. Odborných informací o charakteru druhů je dostatek, ovšem pro efektivní regulaci anebo eradikaci jsou (stejně jako v ostatních státech EU) limitem finanční a lidské kapacity. Proto je pro specifikaci cílů ve SPOPK nutné definovat, na které druhy je vhodné se soustředit, a kterým by se naopak měla věnovat jen minimální pozornost.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Invazní nepůvodní druhy jsou klíčovou kapitolou aktualizace SOBR (cil 2.3). Cíle SOBR určují omezit šíření stávajících invazních druhů prostřednictvím monitoringu,

likvidace, tvorby a aktualizace metodik a optimalizace dotačních titulů. Dále je třeba bránit či omezovat rozšiřování nových invazních druhů prostřednictvím osvěty, prevence a systému včasného varování a místa rychlé reakce, a také odborným vyhodnocováním invazního potenciálu a jiných rizik u nepůvodních druhů nově zaváděných do krajiny např. v rámci fytoenergetiky, rybářství nebo veřejné zeleně.

2.1.3 Územní systém ekologické stability (ÚSES)

Popis

Vytváření a ochrana ÚSES patří k základním povinnostem v obecné ochraně přírody a krajiny v ČR. Jeho cílem je vymezení a doplnění sítě přírodních a přírodě blízkých krajinných struktur (biocenter a biokoridorů podpořených interakčními prvky) a podpora ekologické stability krajiny ve vazbě na biogeografickou diferenciaci krajiny a její aktuální stav. Síť ÚSES má nadregionální, regionální a místní úroveň. Působnost k vymezení ÚSES je sdílená mezi orgány ochrany přírody (OOP) a orgány územního plánování. ÚSES nevzniká správním aktem OOP, nýbrž schválením příslušné územně plánovací dokumentace (ÚPD), případně pravomocným územním rozhodnutím nebo rozhodnutím o pozemkové úpravě. Plán ÚSES je oborovým podkladem pro závazné vymezení ÚSES v ÚPD, případně v komplexních pozemkových úpravách (KoPÚ). Plány ÚSES mohou zpracovávat jen odborně způsobilé osoby a dle ZOPK je vymezují a hodnotí příslušné orgány ochrany přírody.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

ÚSES jako základní nástroj ochrany přírody a krajiny má poměrně dobře zakotvenou pozici v územním plánování jako povinná součást obsahu územně plánovací dokumentace a také díky sdílené působnosti orgánů ochrany přírody a orgánů územního plánování k jeho vymezení. Na druhou stranu je ÚSES, řešený pro jednotlivé obce v rámci tvorby územních plánů, vymezován zpracovatelem ÚPD, který nemusí mít znalosti přírodovědných principů. V praxi (mimo velkoplošná zvláště chráněná území, VZCHÚ) je ÚSES zpřesňován (nadregionální a regionální) a vymezován (místní) zpracovatelem příslušného územního plánu (tedy mnohdy zpracovatelem bez potřebné autorizace), neboť často není k dispozici relevantní podklad OOP (aktuální plán ÚSES). Často také dochází k odklonu od metodických pravidel a k nespojitostem jednotlivých prvků ÚSES na hranicích katastrů.

Realizace ÚSES v krajině naráží na nedostatečné množství státní půdy pro směnu se soukromými vlastníky. Se stejným problémem se potýkají i komplexní pozemkové úpravy, které doplňují navržené a dosud neexistující skladebné části v krajině, především biokoridory. Jednotlivé obce také nezvládají z vlastních prostředků financovat management nově založených skladebných částí.

Vymezování ÚSES je po odborné stránce náročná a komplexní činnost. K tomu, aby vymezený systém ekologické stability mohl plnit očekávané ekologické funkce v krajině, je nezbytná odborná vybava využívající znalosti krajinné ekologie, biogeografie, botaniky i z dalších přírodovědných oborů a současně praktické zkušenosti s přesahem do oblasti územního plánování, zemědělství, lesnictví i krajinného inženýrství. Základní principy vymezování ÚSES je nutné uplatňovat v kontextu konkrétních územních podmínek a využívat a zohledňovat přitom všechny podstatné informace a podklady, mj. informace o výskytu cenných přírodních biotopů v území

a údaje o výskytu ZCHD. Do budoucna je nutné koncepčně (systémově) zajistit především odborně kvalifikované zpřesnění a aktualizaci stávajícího vymezení ÚSES v ÚPD tak, aby na něj bylo možné navázat realizací chybějících skladebných částí ÚSES v krajině se zohledněním cenných přírodních biotopů, a opatřeními (legislativními, metodickými či finančními) sjednotit správu a vhodně usměrnit management v plochách ÚSES.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Současný stav ÚSES se potýká s mnoha problémy, které je nutné řešit. Jde zejména o špatnou kvalitu plánů ÚSES, vytváření plánů a projektů ÚSES osobami bez autorizace A3.1, špatně zpracovávané pozemkové úpravy, které mnohdy řeší pouze místní (tedy lokální) ÚSES a nikoli regionální a nadregionální, převládající realizace formou lesnických výsadeb i v lokalitách, kde je to z hlediska ochrany přírody nevhodné, nezáměr vlastníků včetně obcí o realizaci (i když je možné čerpat až 100 % podpory), nesoulad v legislativě (stavební zákon vs. ZOPK), slabší postavení ÚSES v ZOPK, chybějící informační systém ÚSES, nebo jiná evidence platného a koncepčního vymezení ÚSES. Přitom funkční ÚSES má předpoklady podpořit adaptaci krajiny na změnu klimatu, ochranu biodiverzity, lepší prostupnost krajiny a ochranu ekologicky a biologicky cenných ploch. Právě díky potenciálu tohoto nástroje by řešení nedostatků ÚSES mělo být jednou z priorit aktualizace SPOPK.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

ÚSES je zmíněn v kapitole Krajina a je mu přiřazen specifický cíl zlepšování struktury krajiny, do kterého kromě realizace chybějících částí ÚSES, optimalizace a zlepšení jeho funkce patří i související opatření týkající se urychlení a zkvalitnění realizace komplexních pozemkových úprav. Potřeba zajistit funkční ÚSES zlepšující prostup-

nost krajiny a ochranu ekologicky a biologicky cenných ploch je řešena úpravou metodiky vymezení a metodickým vedením a sjednocením přístupu k managementu skladebných částí. Dále je zmíněn v kapitole Zachování a obnova ekosystémů, kde se doporučuje revitalizovat nefunkční a realizovat nové skladebné části ÚSES.

2.1.4 Významné krajinné prvky (VKP)

Popis

Ochrana významných krajinných prvků má za cíl podpořit ekologickou stabilitu krajiny; ochrana a vytváření ÚSES na ni navazuje. Významnými krajinnými prvky jsou dle ZOPK lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Další krajinné prvky lze jako VKP zaregistrovat rozhodnutím orgánu ochrany přírody. Ochrana VKP má v rámci ZOPK nastavené široce pojaté ochranné podmínky, a je proto silným nástrojem. OOP je oprávněn pro realizaci činností nebo zásahů, kterými mohou být ekologickostabilizační funkce VKP dotčeny, stanovit závazné podmínky. Aktivní péče o VKP, resp. management ploch VKP nejsou zákonem o ochraně přírody a krajiny speciálně upraveny a závisí především na vůli vlastníků a uživatelů.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Ačkoli je VKP jako nástroj obecné ochrany přírody poměrně silný, absence stanovení podrobností jeho ochrany mj. v souvislosti s nenaplněným zmocněním k vydání příslušné vyhlášky MŽP neumožňuje jej plně uplatňovat. Ochrana VKP podle ZOPK se také potýká s nejednoznačnou definicí pojmu les a údolní niva. Dále není zavedena celostátní evidence registrovaných VKP.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Ochrana VKP je významným nástrojem obecné ochrany přírody a krajiny, jehož plné uplatnění by v krajině zajistilo územní ochranu ekologicky významným fenoménům, posílilo její ekologickou stabilitu a plnění ekosystémových funkcí a z nich vyplývajících služeb. Naplnění cíle tohoto nástroje by tedy mělo být jednou z priorit aktualizace SPOPK.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

V kapitole Zachování a obnova ekosystémů (cíl 3.5) SOBR doporučuje zlepšit/posílit režim ochrany VKP, a to jak prostřednictvím prověření právních předpisů zejména s ohledem na ochranu říčních niv při realizaci staveb a omezení při vymezování zastavitelných ploch v nivách, resp. záplavovém území a zavedení centrální evidence registrovaných VKP, tak prostřednictvím účinné metodické podpory výkonu státní správy v ochraně VKP ze strany MŽP.

2.1.5 Dřeviny rostoucí mimo les

Popis

Dřeviny rostoucí mimo les jsou definovány jako stromy, keře či liány rostoucí jednotlivě nebo ve skupinách mimo lesní půdní fond. Tyto dřeviny jsou plošně chráněny před poškozováním a ničením a pro jejich pokácení je nezbytné povolení OOP vydávané zpravidla obecními úřady. Jako náhradu za kácení může OOP uložit žadateli náhradní výsadbu, případně nezbytnou péči o dřeviny. Pokud OOP neuloží náhradní výsadbu, není zatím možné, aby ten, kdo kácí za účelem výstavby, byl povinen zaplatit poplatek do rozpočtu obce. To by bylo možné pouze za předpokladu, že by vyšší poplatků, podmínky

pro jejich ukládání i případné prominutí stanovil zákon, který doposud nebyl vydán.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Efektivnímu využívání nástroje brání nedostatky vhodných ploch pro náhradní výsadby a zároveň chybějící zákonný předpis stanovující výši a podmínky ukládání poplatků nebo případně sankcí za kácení dřevin, které by bylo možné využít na realizaci opatření ke zlepšení stavu veřejné zeleně. Neexistuje ani jednotná koncepce ochrany dřevin podél dopravní infrastruktury, vodních děl a v intravilánech obcí. I přes vydaný metodický materiál MŽP a metodiku a odbornou podporu AOPK ČR k ochraně dřevin je praxe na obecních úřadech problematická, protože se v rámci vedených správních řízení ze strany OOP nedostatečně vyhodnocuje funkční a estetický význam dřevin i závažnost důvodů ke kácení, mimo jiné také v návaznosti na další chráněné zájmy (dřevina jako biotop zvláště chráněného druhu, dřevina jako klíčová součást VKP a podmínka jeho ekologicko-stabilizační funkce, dřevina jako přírodní, kulturní i historická charakteristika místa nebo oblasti).

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Dřeviny mimo lesní pozemky jsou z hlediska biodiverzity důležitým stanovištěm a hrají také svoji roli v ekologické stabilitě a vodním režimu krajiny. Jejich ochrana je zákonně zakotvena a zbývá zpracovat návrh na změnu právní úpravy umožňující ukládání poplatků nebo případně sankcí, a to s využitím již existujících odborných podkladů za tímto účelem zpracovaných v uplynulých letech. Tomuto kroku ovšem musí předcházet strategické rozhodnutí, zda je žádoucí změnu právní úpravy provést, aniž by působnost povolování kácení dřevin byla současně přesunuta z obecních úřadů na orgány vyšších

stupňů (pověřené obecní úřady, popř. úřady obcí s rozšířenou působností).

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Nástroj ochrany dřevin rostoucích mimo les není v aktualizaci SOBR diskutován. Přesto by bylo vhodné dle koncepce tohoto dokumentu tento nástroj neopomenout.

2.1.6 Jeskyně a paleontologické nálezy

Popis

Jeskyně jsou dle ZOPK podzemní prostory vzniklé působením přírodních sil, včetně jejich výplní a přírodních jevů v nich. Jedná se o ekosystém vysoce citlivý na jakékoli vnější vlivy. Jeskyně jsou chráněny v rámci obecné ochrany přírody před negativními vlivy (ničení, poškození, změna dochovaného stavu). Stejně ochrany používají i přírodní jevy na povrchu (např. krasové závrtů, škrapy, ponory a vývěry krasových vod), které s jeskyněmi souvisejí. Mnoho jeskyní je zároveň chráněno jako zvláště chráněná území. Paleontologické nálezy a jejich lokality jsou různého charakteru, většinou povrchové (bývalé lomy, zářezy komunikací, lokality s přirozenými výchozy atp.), a představují specifickou součást geologických lokalit. V ČR bylo doposud objeveno přes 3 000 jeskyní, a to především v krasových oblastech. Z tohoto počtu je jich 14 plně zpřístupněných veřejnosti a 1 pro odborné exkurze prostřednictvím Správy jeskyní České republiky. Všechny jeskyně jsou evidovány v Jednotné evidenci speleologických objektů vedené AOPK ČR.

ČR je speleologickou „velmocí“ s významnou odbornou základnou, a to především díky České společnosti speleologické (ČSS) a výzkumu prováděnému univerzitami.

Stav jeskyní je v podstatě stabilizovaný a v případě jejich poškození či ničení návštěvníky se jedná o individuální excesy.

V současné době je jedním z největších problémů v oblasti ochrany jeskyní poškození jeskyní i povrchových přírodních jevů – závrtů, škrapů, ponorů či vývěrů krasových vod, které s jeskyněmi souvisejí a nacházejí se nad jeskyněmi na zemědělsky obhospodařované půdě. Nevhodným zemědělským hospodařením na těchto pozemcích dochází k erozi a ke znečišťování podzemních vod krasového prostředí pesticidy a chemickými látkami z hnojiv a tím dochází k významnému poškození krasového podzemí. Vhodným způsobem, jak zabránit poškození jeskyní těmito látkami, je například zatravnit ornou půdu v blízkém okolí závrtů a tím zamezit distribuci látek používaných v zemědělství do podzemí.

V ČR je v současné době (k 1. 1. 2019) evidováno 3 074 geologických lokalit (3 018 lokalit je popsáno; v anglické verzi s fotodokumentací je popsáno 1 806 lokalit), z toho 1 039 lokalit je součástí zvláště chráněných území. Paleontologické nálezy jsou specifickou částí geologických lokalit, které jsou zpravidla součástí geomorfologických prvků v krajině. Informace o geologických lokalitách v ČR jsou soustředěny v databázi Významných geologických lokalit (evidenci vede ČGS). Každý záznam obsahuje podrobnou geologickou charakteristiku lokality, stupeň a důvod ochrany, střety zájmů, lokalizaci včetně grafického znázornění (propojeno také s Mapovým serverem ČGS), popř. odkazy na literaturu.

Část lokalit paleontologických nálezů nebo mineralogických lokalit je vystavena zvýšenému tlaku sběratelů, avšak praktické zajištění ochrany je obtížně dosažitelné.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

V současnosti lze konstatovat, že stav jeskyní i geologických lokalit (paleontologických nálezů) je stabilizovaný a nevyžaduje nákladná opatření. Ochranu jeskyní i lokalit lze zajistit zejména důsledným výkonem státní správy při územním plánování, usměrňováním a kontrolou lidských aktivit a hospodaření v krajině. Důraz je třeba klást na aktivity nejen v krasových územích, ale současně v jejich bezprostředním okolí. Širší nekrasové okolí je oblastí se vstupy a počátkem transportu cizorodých látek do krasového podzemí i povrchu. Podmínkou účinné ochrany jeskyní a lokalit je zajistit náležitou a systematickou dokumentaci, sledování procesů a jevů, aktualizaci dat a zpracování informací a jejich kvalifikované využívání.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Jeskyně a související jevy včetně geologických lokalit s paleontologickými nálezy nejsou v aktualizaci SOBR specificky řešeny. Pouze nepřímo jsou zahrnuty do ochrany krajiny a geologického dědictví a geodiverzity obecně.

2.1.7 Krajinný ráz

Popis

Ochrana krajinného rázu dle jeho zákonných kritérií vyplývá z § 12 ZOPK. Nástroj má přispět k usměrňování změn v krajině vyvolaných zejména výstavbou, ale i jinými činnostmi spojenými s využíváním krajiny a k zachování zejména přírodních, kulturních a historických hodnot krajiny. S ohledem na jeho ovlivňování zejména výstavbou je pro jeho ochranu zcela zásadní kvalitně zpracovaná územně plánovací dokumentace se zahrnutím požadav-

ků OOP. Kromě výstavby jej také může významně ovlivnit přímé využívání krajiny, především prostřednictvím zemědělské výroby, lesnické, vodohospodářské či surovinové činnosti.

Krajinný ráz se chrání na celém území ČR; důležitý je pak jeho význam na území CHKO, ve kterých je jedním z hlavních předmětů ochrany dle ZOPK, a na území přírodních parků, které jsou mimo ZCHÚ přímo pro ochranu krajinného rázu zřizovány.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Ochrana krajinného rázu se stala od doby svého zavedení standardně používaným nástrojem, ovšem jeho aplikace v praxi je z různých důvodů stále nedostatečná. Částečné zlepšení poskytl společný metodický pokyn MŽP a MMR z roku 2017 k uplatňování § 12 odst. 4 ZOPK. Mezi hlavní problémy patří nenaplněné zákonné zmocnění k vydání příslušné vyhlášky MŽP, rozdílnost přístupu a měřítka posuzování a stále nedostatečná, i když zvyšující se odbornost obcí s rozšířenou působností (ORP), které posuzují krajinný ráz mimo VZCHÚ. Absence vyhlášky může být ještě citelnější v případě přijetí rekodifikace stavebního práva. Mezi nástroje zvyšující erudici posuzování vlivů na krajinný ráz patří preventivní hodnocení krajinného rázu zohledňující míru veřejného zájmu na ochraně krajinného rázu stupňovitě dle jeho cennosti a zachovalosti a zpracovávané samostatně pro území ZCHÚ a jednotlivých krajů. Na území všech CHKO se zpracováním preventivních hodnocení krajinného rázu podařilo lépe sjednotit aplikační praxi. Preventivní hodnocení však v dostatečně detailním měřítku doposud téměř nevzniká na úrovni ORP.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Ochrana krajinného rázu je stěžejním nástrojem ochrany krajiny. Je třeba zpracovat a vydat konsenzuální metodu k preventivnímu i kauzálnímu hodnocení krajinného rázu, popř. vydat příslušnou vyhlášku MŽP, která by zajistila řádný právní etalon tohoto nástroje. Dále je třeba zajistit finance pro zpracování preventivních hodnocení krajinného rázu, zkvalitňování odbornosti příslušných pracovníků a sjednocování výkonu státní správy.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Krajině a zachování či zlepšení jejích struktur je věnován cíl 2.5 – Krajina. V něm navržená opatření však směřují k ekologické stabilitě a žádné specificky k ochraně krajinného rázu.

2.1.8 Přístup do krajiny

Popis

Zajištění volného průchodu přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby je jednou ze základních zásad, které ZOPK definuje. Průchodem nesmí být způsobena škoda na majetku či zdraví jiné osoby a nesmí zasahovat do práv na ochranu osobnosti či sousedských práv. Zároveň je nutné respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a obecně závazné právní předpisy. V rámci volného přístupu do krajiny je možné také využít veřejně přístupné účelové komunikace, stezky a pěšiny, které není možné mimo zastavěné území zřízovat nebo rušit bez souhlasu příslušného OOP. Obce vedou přehled o veřejně přístupných účelových komunikacích, stezkách a pěšinách v obvodu své územní působnosti.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Vedení přehledu veřejně přístupných cest je nedostatečné a na řadě OOP není dosud zavedené. Cesty proto nejsou dostatečně chráněny před rušením. Jednou z příčin je nedostatečná metodická podpora v této oblasti.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Zajistit metodickou podporu výkonu státní správy v obecné ochraně přírody a krajiny věnovanou evidenci veřejně přístupných komunikací, posuzování jejich rušení a podpoře jejich obnovy.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Krajině a zachování či zlepšení jejích struktur je věnován cíl 2.5 – Krajina.

2.2 Zvláštní územní ochrana a soustava Natura 2000

2.2.1 Velkoplošná zvláště chráněná území (VZCHÚ)

Popis

VZCHÚ se vyhláší na základě ZOPK (§ 15–27). Jedná se o CHKO a NP. Zatímco NP se vyhláší v územích s mimořádnými přirozenými nebo málo ovlivněnými ekosystémy, účelem CHKO je chránit harmonicky utvářenou krajinu se soustředěnými přírodními hodnotami.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

VZCHÚ pokrývají v současnosti přibližně 16 % území státu. Soustava VZCHÚ se v ČR rozvíjí od roku 1955, kdy byla založena CHKO Český ráj. Doposud bylo vyhlášeno 26 CHKO a 4 NP. Správy NP jsou příspěvkovými organizacemi, zřízenými MŽP. Ve dvou případech jsou správy NP kompetentní i k výkonu státní správy v přílehlých CHKO (Správa NP Šumava v CHKO Šumava, a Správa NP České Švýcarsko v CHKO Labské pískovce). V ostatních 24 CHKO zajišťuje výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny AOPK ČR.

AOPK ČR i správy NP jsou samostatně zřízenými OOP ze zákona.

Počet zaměstnanců se na AOPK ČR, správách NP i MŽP od roku 2009 průběžně snižuje, a to přesto, že se jejich kompetence a role v územích zvětšují. Markantní je tento negativní vývoj z hlediska personálních kapacit především na AOPK ČR a též u některých správ NP.

Z hlediska finančního zajištění je snižující se podpora ze státního rozpočtu zatím částečně vyrovnávána z ESIF (především OPŽP). Současný stav financování AOPK ČR a správ NP, kdy např. příspěvek ze státního rozpočtu nepokrývá dostatečně základní činnosti plynoucí z právních předpisů a zřizovacích listin, dochází k poklesu výnosů z vlastní činnosti (týká se správ NP) a celá řada prováděných činností včetně běžných provozních potřeb je čím dále ve větší míře financována formou dotačních prostředků, je dlouhodobě nevhodný a neudržitelný ve smyslu naplňování zájmů a cílů ochrany v chráněných územích. Soustava velkoplošných ZCHÚ se na odborné úrovni nepovažuje za dokončenou, jelikož stále existují území, která svou přírodní a krajinnou hodnotou splňují kritéria pro rozšíření soustavy CHKO v krajině. Napo-

sledy tak byla v roce 2019 nově vyhlášena (rozšířená) CHKO Moravský kras, v roce 2017 rozšířena CHKO Poodří, v roce 2016 vyhlášena nová CHKO Brdy a v roce 2014 podstatně rozšířena CHKO Kokořínsko o oblast Dokeska. V roce 2009 pak byl připraven také záměr na vyhlášení CHKO Soutok. V roce 2003 byla zpracována analýza „Vyhodnocení potenciálu krajiny ČR z hlediska možného dalšího územního rozvoje v chráněných krajinných oblastech ČR“, která konstatovala, že na území ČR se nacházejí krajinné celky dostatečné rozlohy, které nemají žádnou územní ochranu, ale mají srovnatelnou hodnotu s již vyhlášenými chráněnými krajinnými oblastmi a jsou reprezentativní či unikátní (např. Doupovské hory, oblast soutoku Moravy a Dyje, Krušné hory). Další analytická data pro takové vyhodnocení byla získána v souvislosti s implementací soustavy Natura 2000. S ohledem na množství nových dat, která jsou nyní k dispozici, je účelné zpracovat aktuální vyhodnocení stávajícího stavu soustavy CHKO a NP a potenciálu krajiny ČR z hlediska jejího doplnění, resp. dílčích úprav.

Řada stávajících CHKO byla vyhlášena v 60., 70. či 80. letech 20. století, mají proto zastaralé zřizovací předpisy, které neodpovídají současným požadavkům na tvorbu legislativy. V některých případech tak nezajišťují dostatečnou ochranu území, nenaplnují zcela svůj účel a je i ohrožen efektivní výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny. Proto je nezbytné v takových případech postupně přistoupit k novému vyhlášení a aktualizovat tak zřizovací dokumenty těchto území.

Velkoplošná ZCHÚ jsou bez ohledu na personální a rozpočtové problémy AOPK ČR a správ NP nejúspěšnější aplikovaným nástrojem OPK. Pozitivní vliv na jejich ochranu a péči je prokazatelný. Zatímco na většině území CHKO se daří stav přírody a krajiny minimálně udržet, v případě NP jsou znatelné i postupné trendy ve zlepšování stavu prostřednictvím cílené péče. Tento

trend platí obecně i přes zvyšující se tlaky na ekonomický rozvoj území, a daří se jej udržet díky cílené finanční podpoře vhodné péče o VZCHÚ. Uvedená území tak představují části území státu, kde se daří dlouhodobě zachovat přírodní a v CHKO i kulturní a historickou charakteristiku oblasti.

Největším tlakem, který má vliv na udržení či zlepšení stavu CHKO, je postupující urbanizace, opouštění tradičních forem zemědělského a lesnického obhospodářování a vzrůstající tlak na nejrůznější formy rekreačního využívání CHKO. V případě NP je vyvíjen tlak především na NP Krkonoše a NP Šumava – z hlediska urbanizace a rozvoje sportovních aktivit. Významným negativním faktorem s plošně vzrůstající intenzitou je turismus. OOP proto stále více plní i roli partnera a regulátora intenzity cestovního ruchu v území, a se vzrůstající tendencí tak logicky zasahují do jeho plánování. A to bez ohledu na to, že v tomto směru mají jen omezené zákonné kompetence. V případě usměrňování návštěvníků v rekreačně nejzatíženějších CHKO je problémem absence strážní služby, kterou AOPK ČR není po personálních redukcích schopna zabezpečovat.

Významným nástrojem v péči o ZCHÚ je realizace výkupů a převodů pozemků do státního vlastnictví. Scelování majetku v ZCHÚ umožňuje správám NP a AOPK ČR snadněji realizovat vhodný management dle schválených plánů péče. Státní vlastnictví pozemků v ZCHÚ zejména v národní kategorii je klíčové, a to hlavně z důvodu zachování předmětů ochrany těchto ZCHÚ. Při jejich prodeji či převodu ze státního vlastnictví je zde vážné riziko poškození předmětných území, znemožnění realizace managementových opatření, kdy je jejich financování zpravidla vázáno na souhlas vlastníka a nárůst požadavků na vyplácení újem za ztížení hospodaření. Výkupy pozemků v ZCHÚ a jejich ochranných pásmech se realizují na základě ustanovení § 61 ZOPK. Využívá se

přítom zákonného předkupního práva státu a dále jsou výkupy realizovány na základě předběžné dohody mezi vlastníkem a státem.

K výkupům pozemků se využívají finanční prostředky ze schválených projektů výkupů (rozhodnutí ministra) podaných v rámci jednotlivých výzev Státního fondu životního prostředí České republiky a jsou doposud vykupovány podle nastavených priorit výkupů, které jsou součástí každé výzvy vyhlášené Státním fondem životního prostředí (SFŽP).

Dlouhodobým problémem je finanční zajištění vhodného managementu cenných částí VZCHÚ, a to včetně pokrytí nákladů na péči o majetek státu.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Soustavu VZCHÚ lze považovat za zavedený a funkční systém.

Prvním okruhem je vyhodnocení stávajícího stavu soustavy VZCHÚ a potenciálu krajiny ČR z hlediska jejího doplnění, resp. případný návrh dílčích úprav a postupná náprava zastaralých zřizovacích předpisů CHKO.

Druhým okruhem je potřeba připravit se na možné snížení dosažitelných finančních prostředků pro VZCHÚ z ESIF v dalším programovém období (po roce 2020) a zajistit dostatečné finanční prostředky na opatření k zachování a zlepšení stavu předmětů ochrany a dále personálně posílit AOPK ČR a správy NP, aby byly kvalitně zajišťovány všechny nezbytné činnosti vyplývající ze zákona. Jako vhodné opatření, jak tuto situaci řešit do budoucna, se jeví navýšení příspěvku ze státního rozpočtu tak, aby dostatečně pokrýval náklady na provoz a základní činnosti AOPK ČR a správ NP, a ostatní zdroje financování (např. výnosy z vlastní činnosti a dotace) byly využívány pri-

márně pro zajištění a krytí činnosti jdoucích nad rámec běžných provozních potřeb a nad rámec základní péče o předměty ochrany směřující k naplňování cílů ochrany chráněných území.

Třetím okruhem je vzrůstající vliv turismu a rekreace a jeho tlak především na území VZCHÚ. OOP by měly být podporovány v získání dostatečných nástrojů v této oblasti, aby byly schopny jeho rozvoj vhodně ovlivňovat a zamezit negativním vlivům na předměty a cíle ochrany těchto území.

Čtvrtým okruhem je nutnost pokračovat ve scelování majetku na území ZCHÚ se zaměřením zejména na výkupy pozemků podle nastavených priorit výkupů v rámci výzev SFŽP, a dále nutnost dokončit převody pozemků z příslušnosti hospodaření Státního pozemkového úřadu (dále jen SPÚ) do příslušnosti hospodaření AOPK ČR a správ NP na základě usnesení vlády ČR ze dne 17. 3. 2008 č. 257, které reaguje na ustanovení § 17 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v platném znění, podle kterého nebyl Pozemkový fond České republiky (dále jen „PF“) oprávněn zemědělské pozemky ve zvláště chráněných územích spravovat. Lhůta stanovená tímto usnesením vlády do 31. 12. 2012 nebyla ze strany SPÚ do současné doby splněna.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Specificky jsou VZCHÚ v SOBR zmíněny pouze v Prioritě 1, konkrétně v části týkající se cestovního ruchu (jeho udržitelný a systematický rozvoj; cíl 1.4). V ostatních částech se priority SOBR dotýkají VZCHÚ jen nepřímo (např. cíl 1.5 Ekonomické nástroje a finanční podpora).

2.2.2 Maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ)

Popis

MZCHÚ jsou vyhlášována na základě ZOPK (§ 28–36). Jedná se o čtyři kategorie: přírodní památka, přírodní rezervace, národní přírodní památka a národní přírodní rezervace. Menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou předmětem ochrany ekosystémy vázané na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou, jsou vyhlášována v kategorii národní přírodní rezervace a přírodní rezervace. Přírodní útvary (geologické či geomorfologické útvary, naleziště vzácných hornin a nerostů, biotopy vzácných či ohrožených druhů rostlin a živočichů ve fragmentech ekosystémů) s národním nebo mezinárodním významem, a to i takové, které svou činností formoval člověk (například rybníky, pastviny, louky, uměle vytvořené lesní porosty), jsou vyhlášovány v kategorii národní přírodní památky nebo přírodní památky. Dělitkem mezi rezervací a památkou je s ohledem na jejich definici a míru ochrany podle zákona také způsob péče: zatímco u rezervací se předpokládá spíše nižší míra aktivních zásahů do území (popř. žádné), ekosystémy chráněné v památkách jsou zpravidla na lidské péči závislé.

Stávající MZCHÚ, která byla vyhlášena v druhé polovině 20. století (v 60., 70. či 80. letech), mají zastaralé zřizovací předpisy, které již neodpovídají požadavkům na tvorbu současné legislativy. V některých případech tak nezajišťují dostatečnou ochranu území, a tím také nenaplnují zcela svůj účel a je ohrožen efektivní výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny. Proto je nezbytné v takových případech postupně přistoupit k novému vyhlášení a aktualizovat tak zřizovací dokumenty těchto území.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Počet MZCHÚ v ČR převyšuje číslo 2 600. Celosvětově se jedná o jedno z nejvyšších čísel v přepočtu na počet obyvatel, což ovšem nemusí být jednoznačně pozitivní. Nedostatečně promyšlené a nadměrné rozšiřování soustav MZCHÚ v kategorii přírodní rezervace a přírodní památka může vést ke ztrátě účinnosti a efektivity tohoto nástroje. Počet MZCHÚ stoupá od roku 2004 též v souvislosti s implementací soustavy Natura 2000 v ČR, tedy v návaznosti na legislativní požadavek zajistit ochranu evropsky významných lokalit.

Vzhledem k dlouhodobému rozvoji a několika historickým zásadním legislativním změnám (např. „automatické změny kategorií ze zákona“ v souvislosti se zavedením ZOPK do praxe v roce 1992) není část MZCHÚ vyhlášena v kategorii, která by jim z hlediska přírodních charakteristik a potřeb péče odpovídala.

Každé MZCHÚ má platný plán péče s dobře formulovanými opatřeními. Problémem je ale nedostatečná personální a finanční kapacita OOP pro aktivní péči, která i přes nárůst plochy zvláště chráněných území dlouhodobě klesá. Zároveň je nedostatkem dlouhodobě chybějící systematická redefinice předmětů ochrany, která by umožnila systematický monitoring stavu předmětů ochrany.

Dalším významným nástrojem OOP zejména u kategorie NPR a NPP je realizace výkupů a převodů pozemků do státního vlastnictví. Tuto problematiku týkající se správy pozemků v MZCHÚ podrobně popisuje předchozí kapitola 2.2.1.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Soustava MZCHÚ je jedním z nejviditelnějších a nejúčinnějších nástrojů OPK v praxi. I proto vyžaduje její řízení rozvoj zvláštní pozornost. To se týká jak úrovně legislativní a správní (např. náprava zastaralých vyhlášovacích předpisů včetně vyhlášení ve vyhovující kategorii), tak i zajištění praktické péče. Druhé jmenované se týká především krajských úřadů, které jsou z pozice OOP odpovědné za veškeré přírodní rezervace a přírodní památky mimo VZCHÚ, tj. za většinu MZCHÚ.

Je nezbytné využít stávající datové zdroje a monitoring a doplnit systém monitoringu a hodnocení stavu předmětů ochrany soustavy.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

SOBR neobsahuje specifické cíle, vázané na péči o MZCHÚ a jejich rozvoj. V několika cílech však zmiňuje ZCHÚ obecně jako vhodný nástroj k jejich dosažení (např. cíle 2.4 – Přírodní stanoviště a 2.5 – Krajina).

2.2.3 Smluvní ochrana

Popis

Ustanovení § 39 ZOPK umožňuje zapojit do ochrany přírody a krajiny i vlastníky dotčených pozemků. Konkrétně umožňuje sjednat smluvní ochranu památných stromů, evropsky významných lokalit a jiných území se soustředěnými přírodními hodnotami (např. jedinečnými ekosystémy). Konkrétně se však využívá jen k zajištění ochrany EVL. Smluvně chráněné území je svěbytným institutem ZOPK, který existuje samostatně vedle jednotlivých kategorií ZCHÚ. Nejedná se tedy o pouhou alternativu ke zřizovacímu aktu v podobě právního

předpisu, ale o samostatnou specifickou formu územní ochrany.

Zajištění péče o území se smluvní ochranou je výlučně povinností vlastníka, který ji provádí na základě způsobu péče stanoveného smlouvou, jejíž je smluvní stranou. Smlouva se uzavírá na dobu neurčitou a je zapsána formou věcného břemene do katastru nemovitostí. Smlouva je na rozdíl od plánu péče pro vlastníka závazná.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

K 31. 12. 2018 bylo v České republice smluvně chráněno 48 území. Dohromady zabírají rozlohu 46 569 ha. Většinu této rozlohy však představují 3 smluvně chráněná území, která leží na ploše stávajících vojenských újezdů, tedy smluvně chráněná území Boletice, Hradiště a Libavá, která slouží k ochraně stejnojmenných EVL. Naprostá většina ostatních smluvně chráněných území jsou velmi malé lokality (medián rozlohy mimo újezdy je 1,29 ha), často s jediným vlastníkem a slouží k ochraně jasně definovaného fenoménu (např. letní kolonie netopýrů velkých, lokalita hořečku českého nebo lokalita vážky jasnokvrnné).

Samotná aplikace nástroje smluvní ochrany v současné legislativní podobě je v praxi problematická. ZOPK stanoví, že smlouvu uzavírá vlastník dotčeného pozemku a orgán příslušný k vyhlášení dotčeného ZCHÚ. Žádné povinnosti (ochranné podmínky), které by smlouva obsahovala, tak není možné aplikovat na třetí osoby; ve vztahu ke smluvně chráněnému území však pro všechny platí obecný (a absolutní) limit zákazu poškozování. Legislativně nedořešené je také uzavírání smluv v kompetenci krajských úřadů. Zejména tyto aspekty brání používání nástroje pro velká a složitá území. Naopak pro vlastnický jednoduchá a z hlediska péče nekomplikova-

ná území může být tento nástroj vhodnou formou ochrany a zajištění péče o území.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK

Doposud stojí smluvní ochrana poměrně stranou zájmu. To je dáno dlouhodobou historií vytváření soustavy ZCHÚ, která vzniká v podstatě bez aktivního zapojení vlastníků jinak než jako dotčených subjektů. Tento přístup však často způsobuje znatelnou averzi vlastníků a dalších stakeholderů k ZCHÚ a jejich ochraně. Smluvní ochrana by naopak, v případě dořešení její vhodné právní aplikace, v praxi mohla zvýšit zájem dotčených subjektů i jejich faktické a dobrovolné zapojení do péče. To by mohlo snížit současné rostoucí napětí ze strany veřejnosti a politické sféry vůči ochraně přírody a krajiny.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

SOBR neobsahuje žádný cíl přímo související s institutem smluvní ochrany či obecně spojený s tímto přístupem. Nepřímo však s tímto nástrojem souvisí cíl 1.1 – Společnost uznávající hodnotu přírody.

2.2.4 Natura 2000 (včetně hodnocení vlivů)

Popis

Natura 2000 představuje soustavu chráněných území evropského významu, kterou státy EU vytvářejí na svém území dle jednotných kritérií na základě směrnice Rady 2009/147/ES (o ochraně volně žijících ptáků), a směrnice Rady 92/43/EHS (o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin). Uvedené směrnice jsou transponovány do vnitrostátního práva zejména prostřednictvím ZOPK. Cílem

soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejohroženější, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast. Tyto fenomény jsou vyjmenované v přílohách uvedených směrnic.

Soustavu Natura 2000 tvoří dva typy chráněných území – ptačí oblasti (PO) a evropsky významné lokality (EVL). Legislativní ochrana EVL je zajišťována prostřednictvím tzv. základní ochrany (§ 45c odst. 2 ZOPK) či prostřednictvím vyhlášení ZCHÚ (v návaznosti na požadavky nařízení vlády o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit), popř. lze místo vyhlášení ZCHÚ zajistit ochranu EVL smluvně. Ochrana ptačích oblastí je zajištěna prostřednictvím činností vázaných na souhlas orgánu ochrany přírody dle jednotlivých nařízení vlády, kterými jsou ptačí oblasti vymezovány. Podpůrně se k ochraně území soustavy Natura 2000 využívají i další nástroje ZOPK (např. druhová ochrana). Optimální péče o území soustavy Natura je stanovena v souhrnech doporučených opatření, které jsou přijímány pro všechny EVL a pro PO jen v případě potřeby. Tento model ochrany, zohledňující ekologické nároky předmětů ochrany jednotlivých území soustavy Natura 2000, je předpokladem dostatečné ochrany a péče o tato území.

Specifickým nástrojem pro ochranu soustavy je tzv. hodnocení vlivů na lokality soustavy Natura 2000 (tzv. naturové hodnocení) dle § 45i odst. 1 ZOPK (v případě hodnocení lesních hospodářských plánů a osnov se uplatňuje postup dle § 4 odst. 4 ZOPK). Tento proces má za cíl zajistit, aby vlivem realizací záměrů či koncepcí nedošlo k negativnímu ovlivnění předmětů ochrany či celistvosti území soustavy Natura 2000.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

V ČR bylo v letech 2004–2016 vyhlášeno celkem 41 PO a 1 112 EVL. Soustava dohromady pokrývá 14 % území ČR, což je pod průměrem EU (18 %). Soustavu Natura 2000 nelze ani po 14 letech od vstupu do EU považovat za kompletní – pro řadu druhů a stanovišť nebyly dosud některé lokality splňující kritéria vyhlášeny jako EVL, a EK tak stále hodnotí soustavu v ČR jako nedostatečnou. Právě otázka nedostatečnosti soustavy Natura 2000 je předmětem probíhajícího infringementového řízení. ČR se proto zavázala soustavu Natura 2000 dokončit ve vazbě na provedení dodatečných průzkumů a vyhodnocení dat v letech 2019 a 2020. Kromě prověření možnosti doplnit předmět ochrany do stávajících EVL bude nutné navázat na novelu nařízení vlády o stanovení národního seznamu EVL, kterou má být vyhlášena EVL Louky u Přelouče a doplněno přírodní stanoviště štěrkopískových náplavů do EVL, Porta Bohemica, a rozšířit EVL Svatá – Prostřední vrch v oblasti Ždánického lesa pro přírodní stanoviště panonských dubohabřin.

Zároveň ochrana vybraných ptačích druhů prostřednictvím ptačích oblastí v některých případech neodráží aktuální stav jejich rozšíření. U těchto ptačích druhů tak vzniká potřeba vymezit nové ptačí oblasti, a to především v situaci, kdy stávající území nezajišťují ochranu významné části jejich národní populace. Typickým příkladem je oblast západních Krušných hor, kde se mimo ptačí oblast soustřeďuje významná část populace kriticky ohroženého tetřívka obecného.

EVL musí být do 6 let od přijetí na evropský seznam vyhlášeny jako tzv. zvláštní oblasti ochrany (Special Areas of Conservation – SAC), musí tedy mít platnou plánovací dokumentaci péče (souhrn doporučených opatření nebo relevantní plán péče o ZCHÚ) a musí být zajištěna

jejich ochrana (prostřednictvím základní ochrany, ZCHÚ na celém území EVL či jeho části nebo smluvní ochrany). U části EVL ochranu ještě zbývá zajistit a u některých lokalit je třeba revidovat jejich vymezení a ochranu tak, aby optimálně plnily své funkce ve vztahu k předmětu ochrany. Zároveň je třeba u některých EVL a PO přijmout souhrnné doporučených opatření.

Péče o soustavu Natura 2000 je finančně náročná a dosud nebyly zajištěny dostatečné prostředky pro pravidelnou péči o soustavu v gesci krajských úřadů ani AOPK ČR mimo rámec Operačního programu životní prostředí a Společné zemědělské politiky (která umožňuje podporu hospodařících subjektů v lokalitách soustavy Natura 2000 na zemědělské půdě a prostřednictvím některých Agroenvironmentálně-klimatických opatření). Optimalizaci péče o území soustavy Natura 2000 také brání neexistence uceleného monitoringu a hodnocení stavu předmětů ochrany na úrovni jednotlivých EVL a PO. Tato problematika je částečně pokryta Integrovaným projektem LIFE pro soustavu Natura 2000 v České republice (LIFE17 IPE/CZ/000005), který probíhá v letech 2019–2026 s cílem účinněji pečovat o lokality soustavy Natura 2000.

V návaznosti na uplatňování postupu dle § 45i ZOPK vyvíjí MŽP systematickou metodickou podporu směrem k autorizovaným osobám dle § 45i ZOPK (metodické pokyny, pravidelná setkání), kterou je třeba průběžně usměrňovat v návaznosti na nové poznatky a skutečnosti (vydávané metodické pokyny na úrovni EU, změna národní legislativy, nové odborné poznatky apod.) a potřebu sjednocovat principy hodnocení. Dosud však chybí metodická podpora orgánů ochrany přírody ve vazbě na ukládání a zajišťování kompenzačních opatření a hodnocení důsledků lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov pro evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK – priorita I

Soustava Natura 2000 se za uplynulých 14 let stala jedním ze základních kamenů a priorit ochrany přírody. Proto by při specifikaci cílů SPOPK měly být zohledněny níže uvedené potřeby.

Zejména s ohledem na probíhající infringementové řízení a potřebu reflektovat aktuální odborné poznatky je nezbytné především soustavu kompletovat a zajistit její ochranu. Dále je vhodné systematicky zlepšovat její obraz v očích investorů a veřejnosti cílenou kampaní (současné negativní vnímání evropské ochrany přírody má dopad na celý obor). Je nezbytné zavést systém monitoringu a hodnocení stavu předmětů ochrany soustavy, využitelný pro efektivní plánování péče (mj. sledování dopadů péče) a zajistit dostatečné finanční prostředky využitelné na běžnou péči o soustavu Natura 2000. V neposlední řadě je třeba pokračovat v metodickém usměrňování postupů v rámci hodnocení vlivů záměrů a koncepcí na lokality soustavy Natura 2000.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Soustava Natura 2000 je explicitně uvedena pouze v cíli 1.5 – Ekonomické nástroje ve vazbě na zajištění dostatečných prostředků na aktivní péči. Nicméně i další vybrané cíle SOBR přispívají k zajištění ochrany soustavy Natura 2000.

2.3 Zvláštní druhová ochrana

2.3.1 Základní podmínky, kategorizace

Popis

ZOPK tvoří základní právní oporu pro ochranu populací volně žijících druhů živočichů a rostlin. Zvláštní druhová ochrana zajišťuje ochranu na úrovni jedinců všech druhů stanovených prováděcím právním předpisem (vyhláška č. 395/1992 Sb.). Zákon zvláštní druhovou ochranu kombinuje s tzv. obecnou ochranou druhů zajišťující všem populacím volně žijících druhů ochranu před ničením nebo poškozováním. U ptáků je zajišťována ochrana jedinců všech volně žijících druhů i taxonů neuvedených mezi zvláště chráněnými druhy (ZCHD). Ochrana některých tzv. konfliktních druhů živočichů je posílena zákonem č. 115/2000 Sb., o náhradách škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.

Druhy živočichů, hub a rostlin jsou určující složkou ekosystémů a společenstev; druhová rozmanitost je základní a také dlouhodobě zkoumanou úrovní biologické rozmanitosti.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

K hodnocení stavu druhů lze přistoupit podle standardizovaných kritérií a kategorizace IUCN pro červené seznamy, které AOPK ČR opakovaně zpracovala a publikovala pro cévnaté rostliny, obratlovce a bezobratlé; v ostatních skupinách bylo hodnocení provedeno prozatím jednorázově nebo vůbec. Vedle červených seznamů existuje i detailnější hodnocení stavu evropsky význam-

ných druhů z hlediska jejich ochrany, a to v šestiletých cyklech daných směrnici o stanovištích.

Znalost o výskytu druhů je v ČR v klíčových taxonomických skupinách dostatečná, centrálně jsou tato data k dispozici v Nálezové databázi ochrany přírody. Tato datová základna ale umožňuje pravidelné a metodicky jednotné zhodnocení stavu pouze v případě systematicky sledovaných druhů, tedy především evropsky významných. Interpretační hodnota této databáze jako celku je nicméně velmi vysoká, a to díky velkému objemu pravidelně dodávaných dat.

Příčiny negativního stavu druhů jsou rozmanité. Obecně jsou ohroženy biotopy druhů, zásadním negativním vlivem na obratlovce je například fragmentace krajiny. Časově i prostorově homogenní a unifikovaná péče o zemědělské, ve velké míře i vodní a lesní biotopy likviduje celá druhová společenstva, druhým extrémem je pak absence jakékoli péče, která vede k sukcesním změnám, které mohou být pro mnohé druhy rovněž likvidační. Řada druhů je konkrétně ohrožena úbytkem specifických biotopů, jako jsou například staré dutinové stromy či polní efemérní mokřady. Jiné druhy jsou vázány na raně sukcesní a oligotrofní stadia po disturbancích, která nacházejí nejčastěji v posttěžebních prostorech, řada druhů osidluje urbánní biotopy. Tyto specifické biotopy negativně ovlivňují změněné postupy jejich údržby či přímá likvidace.

Stav poznání genetické rozmanitosti je velmi nízký, omezuje se pouze na jednotlivé druhy, jimž je věnována detailní pozornost v rámci záchranných programů, případně cílený výzkum. Genetickou rozmanitost nelze v zásadě plošně hodnotit kvůli vysoké nákladovosti a celkové kapacitní náročnosti.

Zvláštní druhová ochrana podle ZOPK je z podstaty restriktivním nástrojem. V rámci povolování výjimek ze zákonných ustanovení je možné připravované záměry usměrnit či stanovit kompenzační opatření tak, aby k negativnímu ovlivnění druhů pokud možno nedošlo. V praxi se výjimky zpravidla opakovaně týkají jen malého okruhu druhů a chybí dostatečná evidence včetně vyhodnocení dopadů na dotčené druhy. Institut běžného hospodaření a činností vázaných na předchozí souhlas OOP se téměř nevyužívají.

V případě některých skupin, například bezobratlých živočichů, není stávající úprava orientovaná na ochranu každého jedince ZCHD vyhovující; u těchto skupin je třeba spíše posílit ochranu dílčích populací a biotopů. Seznam ZCHD není aktuální a neodpovídá míře ohrožení a zejména možnostem reálné ochrany. Z tohoto důvodu zpracovala AOPK ČR ve spolupráci s akademickými institucemi návrh úpravy kategorizace zvláště chráněných druhů a podmínek ochrany jednotlivých kategorií, který pracuje s posílením ochrany populací vybraných zvláště chráněných druhů, u nichž nemá význam ochrana každého jedince. Rovněž připravila aktualizovaný seznam zvláště chráněných druhů rostlin i živočichů, který je na tuto úpravu kategorizace navázán. Projednávání těchto legislativních úprav však zatím nebylo zahájeno.

Stav biotopů ohrožených druhů může ochrana přírody a krajiny ovlivnit, a to zejména stanoviště vázaná na obhospodařování pozemků v krajině, které jsou podporovány z dotačních programů. Zlepšit současný stav by mohla podpora diverzifikace způsobů hospodaření na pozemcích (na ZPF i PUPFL), zvyšování podílu pastvy hospodářských zvířat a zvýšení podílu ploch ponechaných působení přírodních sil tam, kde je možné výrazně zvýšit diverzifikaci stanovišť oproti současnému stavu.

V ČR byla přijata řada dílčích metodických přístupů

a opatření pro snížení fragmentace krajiny, ale jejich účinnost není dostačující. Hlavním problémem je roztržitost pojetí metodik z hlediska různých skupin organismů a nedostatečná provázanost s územním plánováním, které patří k hlavním nástrojům ochrany přírody a krajiny před fragmentací.

Některé živočišné druhy mohou svými potravními nároky způsobovat ekonomické ztráty hospodařícím subjektům anebo přicházejí do konfliktu se zájmy mysliveckých organizací a stávají se terčem přímého pronásledování. Tento tlak má do jisté míry potlačovat a škody kompenzovat zákon č. 115/2000 Sb., ovšem vzhledem k tomu, že se vztahuje jen na několik druhů a jen na vyjmenované typy škod a že žádosti generují další finanční náklady k tíži poškozeného, potenciální žadatelé často na podání žádosti rezignují. Účinnost zákona se tak snižuje. Z tohoto důvodu byl zpracován návrh úpravy zákona i jeho prováděcí vyhlášky reagující na praxi prokázané nedostatky stávající úpravy.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK – priorita I

Zvláštní druhová ochrana je prioritní oblastí pro řešení v následujícím období. Klíčovým cílem pro SPOPK je novelizace konceptu druhové ochrany v ZOPK s důrazem na ochranu lokálních populací a jejich stanovišť, ochranu všech jedinců pouze u velmi ohrožených druhů a u druhů ohrožovaných přímou likvidací. Souvisejícím úkolem je novelizace seznamu ZCHD, definice stanovišť ZCHD a metodická úprava pro aplikaci. Pro budoucí zhodnocení dosažení cíle je zásadní nastavit měřitelné cíle s kvantifikovatelnými indikátory, které bude možné hodnotit.

V rámci potřebné novelizace zákona č. 115/2000 Sb. by měl být rozšířen seznam druhů a předmětů náhrad a zjednodušen proces administrace.

Dále je třeba najít a prosadit způsob pozitivní motivace vlastníků a nájemců pozemků za účelem podpory diverzifikace způsobů hospodaření a obnovy zanikajících biotopů a řešit snižování fragmentace krajiny.

Monitoring stavu (včetně mapování) evropsky významných druhů je zajišťován v rámci sledování stavu biotopů a druhů organizovaného AOPK ČR; jeho rozpočet z účelově vázaného finančního toku ze státního rozpočtu je ale třeba významně zvýšit zpět na úroveň stavu prvního hodnoticího období (2001–2006). Pro konsolidované hodnocení podle metodiky červených seznamů by bylo třeba zavést účelovou podporu ze státního rozpočtu zahrnující i cílený sběr dat.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Ochranou ZCHD se přímo zabývá cíl 2.2 – Druhy, konkrétní opatření se vztahují i k dalším cílům ve všech prioritách SOBR (hlavně cíle 1.5, 2.1, 2.4, 2.5, 3.5 a 4.1).

2.3.2 Záchranné programy

Popis

Aktivní péče o ohrožené druhy je v ZOPK zakotvena v § 52 v podobě institutu záchranných programů. Tyto programy mají zajišťovat všechny orgány ochrany přírody, kompetentním orgánem u nejohroženějších druhů (druhy zařazené do kategorií kriticky ohrožený a silně ohrožený druh) je Ministerstvo životního prostředí, realizací je pak pověřena AOPK ČR.

Záchranné programy jsou velmi náročné na organizační, personální a finanční zabezpečení a jsou dlouhodobé. Jejich využití je nezbytné v situaci, kdy jiné řešení nedokáže zabránit vyhynutí druhu, měly by však být využívány

pouze v přesně stanovených a vědecky odůvodněných případech. Klíčovým problémem, který brání úspěšné realizaci záchranných programů, je nedostatečné zajištění personálních kapacit a financování všech opatření ve schválených programech. Realizaci některých opatření je možné zabezpečit z více zdrojů národních i evropských, žádný z nich však není schopen financovat všechna nezbytná opatření po dostatečně dlouhou dobu. Společným nedostatkem všech dostupných ekonomických nástrojů využitelných pro financování záchranných programů je jejich dotační charakter spojený se složitou administrativou a omezeními specifickými pro jednotlivé dotační tituly.

Kromě záchranných programů věnovaných nejvíce ohroženým druhům se koordinovaně řeší i otázky spojené s ochranou dalších druhů – nejčastěji jde o případy, kdy dochází ke konfliktu mezi hospodářskými zájmy a působením ZCHD. Pro tyto druhy jsou navrženy tzv. programy péče. Ty nemají specifickou zákonnou úpravu a jedná se tak obecně o resortní dokument na pomezí metodického a koncepčního. V současné době jsou realizovány dva, pro vydru říční a bobra evropského. Rozpracovány jsou programy péče pro všechny tři velké šelmy.

Pro regionálně významné a vážně ohrožené druhy AOPK ČR zpracovává a následně realizuje regionální akční plány. V současné době je zpracováno 7 regionálních akčních plánů; vybrány byly druhy, které slouží jako druhy deštníkové a jejich ochrana zajistí ochranu dalších ohrožených druhů.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Záchranné programy jsou sice velmi úzce zaměřeným, ale právě proto i velmi účinným nástrojem. Cílové druhy také často patří mezi tzv. deštníkové.

V současné době probíhá realizace osmi schválených záchranných programů pro vybrané druhy zvláště chráněných rostlin a živočichů – sysel obecný, hvozdík písečný český, užovka stromová, perlorodka říční, matizna bahenní, rdest dlouholistý, hořeček mnohotvarý český, hnědásek osikový. V roce 2012 byl ukončen záchranný program pro hořec jarní s ohledem na to, že cíle záchranného programu nebylo možné zejména s ohledem na nízkou genetickou diverzitu nížinné populace naplnit.

V roce 2012 proběhla aktualizace Koncepce záchranných programů a programů péče zvláště chráněných živočichů a rostlin v ČR, která měla za cíl stanovit priority v této oblasti. Výsledkem je výběr druhů, pro které by bylo vhodné zpracovat záchranné programy, případně programy péče, a dále druhy, u kterých není dostatek aktuálních informací, nicméně je reálný předpoklad, že by zpracování záchranného programu či případně programu péče bylo pro tyto druhy vhodné. V průběhu let 2015–2017 se zejména díky finančním prostředkům z Finančních mechanismů EHP/Norska podařilo připravit záchranné programy pro dalších osm ZCHD.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK – priorita II

Záchranné programy jsou nedílnou součástí moderní ochrany přírody a jejich realizace by měla představovat samostatný cíl SPOPK. Je třeba vytvořit finanční mechanismus nezávislý na projektech, který umožní pružnou a bezodkladnou realizaci opatření ve schválených záchranných programech.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

K problematice záchranných programů se vážou zejména cíle 2.1 – Genetická rozmanitost a 2.2 – Druhy z Priority 2 SOBR.

2.4 Ekonomické nástroje a finanční podpora

Popis

Cílem ekonomických nástrojů v ochraně přírody a krajiny je ovlivnit chování ekonomických subjektů, a to buď pozitivně, formou zvýhodnění (subvence, náhrady, osvobození od daně), nebo negativně pomocí poplatků, pokut, daní atp., a tím zajistit prostředky pro ochranu biodiverzity v ČR. Soubor dotačních titulů obsahuje národní krajinotvorné programy financované jak ze státního rozpočtu MŽP, tak z mimorozpočtových zdrojů SFŽP. Kromě krajinotvorných programů MŽP lze v péči o krajinu a v ochraně biodiverzity částečně využít i národní programy spravované dalšími resorty. Členství ČR v EU přináší další subvence v rámci evropských politik, a to skrze Operační program Životní prostředí, LIFE, ale i Program rozvoje venkova / Strategický plán SZP nebo Operační program Rybářství. Dalšími zahraničními zdroji prostředků jsou například programy přeshraniční spolupráce INTERREG a Finanční mechanismy EHP/Norska. V současné době se také rozšiřují dotační programy financované z rozpočtů krajů, obcí nebo neziskových organizací a firem. Pro podporu záměrů aplikovaného výzkumu a vývoje je zřízena Technologická agentura ČR.

Kompenzaci ztíženého zemědělského nebo lesnického hospodaření mohou poskytovat mechanismy náhrady újmy. Náhrady jsou také vypláceny za škody způsobené vybranými zvláště chráněnými živočichy.

Poplatky jsou v ČR vybírány v oblastech vypouštění odpadních vod, vynětí půdy ze zemědělského nebo lesního půdního fondu, odběru podzemních vod nebo znečišťování ovzduší. Většina prostředků z poplatků, stejně jako část z pokut za ničení či poškozování chráněných částí

přírody, plyne do SFŽP a následně je alokována zpět do ochrany životního prostředí.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Národní programy MŽP administrované AOPK ČR mají i přes nízké finanční prostředky znatelný příznivý vliv na stav přírody a krajiny a umožňují péči o zvláště chráněná území a o druhy. Vzhledem k nízké alokaci bohužel není možné zajistit péči v potřebném rozsahu, a tak je zajištěna jen částečná péče pouze o nejcennější lokality. Ekonomické nástroje mají na stav přírody a krajiny geograficky nerovnoměrný dopad. Zatímco ve zvláště chráněných územích a v neúrodných oblastech jejich širší využívání přispívá k ochraně biodiverzity, v úrodných oblastech se upřednostňuje intenzivní produkce a krajinotvorné programy se nevyužívají dostatečně. Zásadní roli v ochraně přírody a krajiny hrají také Evropské strukturální a intervenční fondy a finanční podpora v rámci Společné zemědělské politiky. Ty jsou na jedné straně významným zdrojem prostředků pro zajištění péče o přírodu a krajinu, avšak v závislosti na nastavení dotačních podmínek v různých oblastech podpory může být velký objem finančních prostředků, plynoucích z těchto fondů do rozvoje zemědělství či infrastruktury, využit na podporu projektů s negativním vlivem na biodiverzitu.

Nedostatečná je podpora péče o ekosystémy, které jsou v krajině relativně málo zastoupeny a péče o ně se v mnoha aspektech liší od běžných hospodářských činností. Jedná se o vodní a mokřadní ekosystémy, turisticky zatížené horské ekosystémy a zapojení přírodních a přírodě blízkých prvků do sídel.

Dlouhodobou snahou je významněji zapojit vlastníky a uživatele pozemků do péče o zvláště chráněná území, tedy zvýšit podíl veřejnoprávních dohod, které vedle pří-

spěvku na péči umožňují zakotvit i ustanovení k újmě či další dobrovolné závazky.

Zásadním problémem ekonomických nástrojů je především nedostatečné sladění jednotlivých nástrojů, které mohou v důsledku působit i antagonisticky nebo poskytovat prostředky na obdobný účel, avšak za rozdílných podmínek a požadavků. U dotačních titulů existuje riziko negativního vlivu dotovaného projektu na přírodu a krajinu. Podpora některých typů projektů, u nichž lze předpokládat možný negativní vliv na přírodu a krajinu, resp. biodiverzitu, je proto podmíněna např. vyjádřením MŽP v jejich schvalovacím procesu. V současné době ale není k dispozici komplexní systém sledování a hodnocení dopadu dotačních programů (zejména pokud se jedná o programy v gesci jiných resortů) na biodiverzitu ani jednotný koordinační mechanismus, který by dokázal identifikovat negativně působící podpory. Účelem v tomto případě není bránit realizaci projektů, ale nastavit vhodné dotační podmínky v rámci programů anebo stanovit takové realizační podmínky na úrovni jednotlivých projektů, aby byl negativní vliv eliminován. Došlo by tím zároveň k posílení účinnosti dotačních titulů přímo zaměřených na ochranu přírody a krajiny.

Naprosto zásadní by tak mělo být zavést koordinaci na národní úrovni a systematické měření efektivity programů zaměřených na ochranu přírody a krajiny tak, aby rozdělovaný objem finančních prostředků co nejefektivněji přispíval k ochraně biodiverzity a všech složek přírody a krajiny.

Specifickou oblast tvoří náhradové mechanismy. Jejich implementaci provází řada aplikačních nejasností a zároveň není zřejmá ani účinnost těchto nástrojů jak z hlediska administrace, tak z hlediska naplňování cílů ochrany přírody a krajiny. Nebylo dosud hodnoceno, do jaké míry přispívají tyto nástroje k ochraně a zachování

cenných biotopů či populací zvláště chráněných druhů. Náhrady újm se kalkulují individuálně na základě příslušných prováděcích předpisů, lze proto jen obtížně predikovat finanční potřeby na jejich pokrytí a zároveň tak vznikají další nároky na jejich administraci. Řešení lze spatřovat, alespoň pro některé typy omezení, v zavedení paušálních plateb.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK – priorita I

Zefektivnění stávajících finančních nástrojů a zavedení nových (např. úvěrů či záruk, tedy opatření finanční podpory poskytovaných na doplňkovém základě) je v této době klíčové. V současnosti není využívání finančních nástrojů řízeno systematicky, chybí společná koordinace cílů jednotlivých resortů. Z těchto důvodů je téma finančních nástrojů pro SPOPK 2020–2025 zásadní.

Kromě pozitivní motivace by bylo vhodné v ochraně biodiverzity ve větší míře uplatnit nástroje restriktivního charakteru (například zavedení poplatků nebo případně sankcí za nepříznivé zásahy do přírody). Zvláštním případem je zpoplatnění vstupu do některých chráněných území a detailnější práce s daněmi. Tato opatření navíc umožňují doplňovat a diverzifikovat zdroje na ochranu biodiverzity.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Finanční nástroje jsou důležitou kapitolou aktualizace SOBR 2016–2025. Cíle SOBR určují zajistit dostatečný objem finančních prostředků a dotací určených pro péči o přírodu a krajinu prostřednictvím meziresortní koncepce financování, účinného využívání dotačních nástrojů, rozšíření titulů národních dotačních programů, zvýšení finančních prostředků ze státního rozpočtu a vypracování analýzy systému náhrad škod a újem. Dále je třeba

harmonizovat dotační programy mezi resorty MŽP a MZe, monitorovat a vyhodnocovat efektivitu opatření a připravit celkovou koncepci financování ochrany biodiverzity. Zároveň je potřeba hledat další možnosti zefektivnění nastavení pravidel dotačních programů, tak aby byly kladně přijímána na straně příjemců dotací a zároveň aby byla optimálně nastavena administrace na straně poskytovatelů dotací či zprostředkujících subjektů.

2.5 Komplexní pozemkové úpravy

Popis

Nástroj pozemkových úprav v gesci MZe má v oblasti ochrany přírody a krajiny velký potenciál alespoň částečně napravit škody způsobené kolektivizací a posílit ekologickou stabilitu intenzivně zemědělsky využívaných území, který však dosud zůstává z nemalé části nezaplněn. Řeší sice složité vlastnické a pachtovní vztahy, které brání naplňování cílů OPK na konkrétních pozemcích a v rámci komplexních pozemkových úprav, případně následně díky úpravě vlastnických vztahů vznikají nebo jsou obnovovány krajinotvorné prvky, protierozní a protipovodňová opatření a jsou realizovány skladebné části ÚSES, avšak zpracování pozemkových úprav je z hlediska OPK z více důvodů problematické.

Aplikace nástroje a jeho vliv na současný stav přírody a krajiny

Nástroj pozemkových úprav se i přes efektivitu realizace potýká s řadou zásadních problémů. Jak je uvedeno v kapitole 2.1.3 ÚSES, jedná se především o nedostatek pozemků ve vlastnictví státu použitelných pro směnu za

dotčené pozemky v soukromém vlastnictví a neřešení regionálního a nadregionálního ÚSES v plánech společných zařízení, dále pak o neúměrný tlak na budování polních cest se zpevněným, zpravidla živičným povrchem, který má negativní vliv na řadu živočichů včetně zvláště chráněných a negativně ovlivňuje i vodní režim podél těchto komunikací. Pozemková úprava může být také znemožněna nesouhlasem vlastníků pozemků, na kterých se plánuje. Důvodem může být dotace v rámci přímých plateb, o kterou vlastník vlivem změny rozlohy pozemků nechce přijít.

Relevance zahrnutí dané oblasti do cílů SPOPK – priorita II

Vzhledem k potenciálu tohoto nástroje a aplikovatelnosti by bylo vhodné zaměřit se na jeho zefektivnění a prioritní naplňování.

Vazba na cíle SOBR včetně analýzy

Aktualizace SOBR akcentuje význam pozemkových úprav v cíli 2.5 – Krajina v rámci dílčího cíle 2.5.2 Zlepšovat strukturu krajiny prostřednictvím opatření Urychlení realizace komplexních pozemkových úprav s důrazem na kvalitní plnění společenských funkcí a dále v dílčího cíle 2.5.3 Zlepšovat prostupnost krajiny pro biotu opatřením Podpora realizace opatření ke zprůchodnění krajiny v rámci komplexních pozemkových úprav.

II. Návrhová část

1. Příroda a ochrana přírodních procesů

1.1 Druhy

CÍL

1.1.1

ZAVÉST NOVÉ POJETÍ SYSTÉMU DRUHOVÉ OCHRANY BEROUCÍ OHLED NA OCHRANU BIOTOPŮ DRUHŮ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Druhá ochrana je v současné době založena zejména na ochraně populací a v případě zvláště chráněných druhů na ochraně všech jedinců. Tento přístup je nutné revidovat a zaměřit se více na ochranu stanovišť a lokálních populací a ochranu jedinců diferencovat podle míry a způsobu ohrožení jednotlivých druhů.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.2.1 SOBR a navazují na opatření D2 SPOPK 2009–2019.

Opatření	1.1.1.1 Příprava návrhu legislativní úpravy obecné a zvláštní druhové ochrany, včetně zavedení nové kategorizace zvláště chráněných druhů do zákona č. 114/1992 Sb.
Termín	2023
Indikátor	návrh legislativní úpravy
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	legislativní

Opatření	1.1.1.2 Projednání návrhu na zařazení zvláště chráněných druhů do nových kategorií (návrh prováděcího předpisu)
Termín	2025
Indikátor	návrh legislativní úpravy
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe, AOPK ČR
Realizace	MŽP, AOPK ČR, MZe
Nástroj	legislativní

Opatření	1.1.1.3 Příprava, projednání návrhu a zavedení systému vyhodnocování účinnosti druhové ochrany na biologickou rozmanitost
Termín	2025
Indikátor	výzkum, rešerše, mezinárodní srovnání, metodiky, návrh legislativní úpravy
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	legislativní, metodický

ZAJISTIT KOMPLEXNÍ PŘÍSTUP K OCHRANĚ VYBRANÝCH ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH DRUHŮ ŽIVOČICHŮ S KONFLIKTNÍM POTENCIÁLEM VČETNĚ ŘEŠENÍ SOCIOEKONOMICKÝCH ASPEKTŮ SPOJENÝCH S JEJICH ROZŠÍŘENÍM

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Přítomnost a životní projevy některých druhů živočichů v naší krajině vyvolávají konflikty s hospodářskými zájmy člověka. To může vést k obtížnější akceptaci těchto druhů. Těmto konfliktům je potřebné předcházet a minimalizovat jejich dopady, přičemž za tímto účelem je důležité zajistit prostředky na realizaci preventivních opatření a optimalizovat proces náhrady škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření navazují na opatření D7 SPOPK 2009–2019.

Opatření	1.1.2.1 Novelizace zákona č. 115/2000 Sb. a prováděcích předpisů za účelem optimalizace procesu administrace náhrad za újmy způsobené vybranými druhy živočichů (včetně případných změn výčtu zvláště chráněných druhů, za něž jsou náhrady poskytovány)
Termín	2023
Indikátor	schválená úprava právních předpisů
Zdroj ověření	Sbírka zákonů
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	legislativní

Opatření	1.1.2.2 Adekvátní zajištění prostředků k předcházení konfliktů v oblasti výskytu velkých šelem (rys ostrovid, vlk obecný, medvěd hnědý), případně dalších konfliktních druhů, pro vlastníky a hospodařící subjekty
Termín	2022
Indikátor	nastavení adekvátního systému finanční podpory hospodařících subjektů
Zdroj ověření	programový dokument
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	finanční

Opatření	1.1.2.3 Příprava a schválení managementových plánů (programů péče) pro velké šelmy (rys ostrovid, vlk obecný, medvěd hnědý)
Termín	2022
Indikátor	schválené programy péče
Zdroj ověření	Věstník MŽP, www.zachranneprogramy.cz, ročenka AOPK ČR
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR, MZe
Realizace	AOPK ČR, MŽP
Nástroj	metodický, organizační

CÍL **1.1.3 REALIZOVAT A ROZVINOUT ZÁCHRANNÉ PROGRAMY, PROGRAMY PÉČE A NAVAŽUJÍCÍ OPATŘENÍ**

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Pro neohroženější druhy jsou připravovány záchranné programy, přičemž v průběžné realizaci již fungujících programů je třeba pokračovat a zároveň zajistit přípravu dalších programů pro ty nejpotřebnější druhy. Podobně jsou pro zejména konfliktní druhy zpracovávány managementové plány, tzv. programy péče, a na regionální úrovni řešeny pro vybrané druhy tzv. regionální akční plány. V souvislosti s probíhající realizací a přijetím nových programů je vhodné aktualizovat Koncepti záchranných programů a programů péče zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin v České republice.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.2.3 SOBR.

Opatření	1.1.3.1 Průběžná realizace schválených záchranných programů, programů péče a regionálních akčních plánů pro zvláště chráněné druhy
Termín	2025
Indikátor	počet realizovaných projektů
Zdroj ověření	www.zachranneprogramy.cz, ročenka AOPK ČR
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR a další subjekty
Nástroj	finanční (např. POPFK, INTERREG...)

Opatření	11.3.2 Příprava a schválení nových záchranných programů, případně regionálních akčních plánů pro zvláště chráněné druhy
Termín	2025
Indikátor	počet nově schválených záchranných programů
Zdroj ověření	Věstník MŽP, www.zachranneprogramy.cz , ročenka AOPK ČR
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR, MŽP
Nástroj	metodický

Opatření	11.3.3 Revize Koncepce záchranných programů a programů péče zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin v České republice
Termín	2022
Indikátor	revidovaná Koncepce
Zdroj ověření	www.zachranneprogramy.cz
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický

OMEZIT NEGATIVNÍ VLIV FRAGMENTACE KRAJINY A DALŠÍCH VÝZNAMNÝCH ANTROPOGENNÍCH PŘÍČIN ÚHYNU, ZRAŇOVÁNÍ A DALŠÍCH OHROŽUJÍCÍCH FAKTORŮ PŮSOBÍCÍCH NA ŽIVOČICHY

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Fragmentace krajiny je jedním z negativních faktorů, který působí na populace živočichů a ovlivňuje celkově ekologické funkce krajiny. Kromě přímé úmrtnosti živočichů například na komunikacích může kvůli zamezení volného přesunu jedinců dojít ke snížení genetické variability populací. Zajištění migrační prostupnosti krajiny z hlediska jednotlivých skupin organismů (především velkých savců s největšími prostorovými nároky, ale místně i obojživelníků a dalších skupin živočichů) je třeba zohlednit již na úrovni územního plánování a řešit i v rámci dalších aktivit při využívání krajiny. V současnosti jsou k dispozici kupříkladu informace o místech, kde dochází k tahu obojživelníků a jejich úhynu na komunikacích, nebo v případě velkých savců jsou jako jeden z podkladů poskytovány údaje v rámci jevu 36b ve smyslu přílohy č. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb. Nutná je nicméně praktická aplikace těchto poznatků a podkladů se zajištěním potřebné metodické podpory. Zároveň je potřebné uplatňovat opatření k zajištění průchodnosti krajiny při přípravě nových stavebních a jiných záměrů a realizovat také opatření vyplývající z identifikace a vyhodnocení stávajících neprostupných, tzv. kritických míst. Z hlediska dalších příčin mortality živočichů je nezbytné věnovat nadále pozornost ochraně ptáků a dalších živočichů v souvislosti s energetickou infrastrukturou (mj. ochrana ptáků před nárazy do elektrických vodičů, mortalita živočichů v souvislosti s větrnými a vodními elektrárnami aj.) a výstavbou, kde jde mimo jiné o zachování podmínek pro výskyt a hnízdění druhů vázaných na sídla, problematiku nárazů ptáků do skleněných ploch, působení světelného znečištění a hluku atp.

Další faktory ovlivňující nepříznivě obecně i zvláště chráněné druhy živočichů a zvyšující míru jejich úhynu či zraňování, jako je vliv intenzivního zemědělského hospodaření, chemizace atp., jsou řešeny v rámci cílů a opatření v kapitole 2.

V rámci Národní strategie řešení nelegálního zabíjení a otrav volně žijících živočichů v České republice 2020–2030 přijaté vládou 6. 1. 2020 je samostatně upraven koncepční postup v uvedené oblasti nelegálního zabíjení a (i nezáměrných) otrav živočichů.

Nezbytnou součástí opatření k omezení dopadů antropogenních ohrožujících faktorů musí být také informování odborné i širší veřejnosti o možnostech prevence i zapojování do řešení dopadů, včetně zajištění funkčnosti a efektivity systému péče o zraněné a jinak handicapované živočichy.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.5.3 SOBR.

Opatření	1.1.4.1 Posílení metodické podpory ve vztahu k ochraně migrační prostupnosti krajiny pro živočichy (uplatňování podkladu – biotopy vybraných ZCHD a zajištění systematického přístupu k ochraně migrační prostupnosti krajiny v rámci územního plánování)
Termín	2021
Indikátor	metodika, ÚAP
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	11.4.2 Zpracování metodik a zavedení příkladů dobré praxe v případě prosklených ploch, zajištění odborného a metodického sjednocení přístupu k ochraně ptáků před nárazy do elektrických vodičů aj.)
Termín	2025
Indikátor	metodika
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MPO, MMR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	11.4.3 Informování veřejnosti o možnostech prevence úhynu a zraňování živočichů a zapojení veřejného i soukromého a neziskového sektoru (záchranných stanic aj.) do prevence a eliminace příčin ohrožení živočichů (vč. tvorby a zajištění distribuce metodických materiálů o příčinách vzniku handicapů u živočichů a začleňování tématu EVVO a osnov vzdělávání na jednotlivých úrovních)
Termín	průběžně
Indikátor	vývoj statistik přijatých živočichů
Zdroj ověření	data ČSOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MŠMT, MZe
Realizace	AOPK ČR, nestátní neziskové organizace
Nástroj	osvětově-vzdělávací

ZOHLEDŇOVAT INFORMACE O GENETICKÉ VARIABILITĚ A STRUKTUŘE PŘI OCHRANĚ JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ A SPOLEČENSTEV

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Většina opatření týkajících se genetiky je dostatečně upravena v SOBR. V návaznosti na ně je nutné zaměřit se blíže na vnitrodruhovou genetickou diverzitu rostlin, a také živočichů v rámci záchranných programů (především ve vztahu k repatriacím a posilování populací). Je třeba zejména metodicky upravit, jak k ní přistupovat při praktické realizaci ochranných opatření.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.1.3 SOBR.

Opatření	1.1.5.1 Zpracování metodického přístupu k ochraně vnitrodruhové genetické diverzity rostlin a její zohledňování v praxi
Termín	2025
Indikátor	metodika
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe, AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	1.1.5.2 Vyhodnocení míry ovlivnění genetické variability běžných, hospodářsky využívaných druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a přijetí opatření k podpoře přirozené reprodukce a obnovy genofundu (např. v rámci programu ochrany genofundu lesních dřevin, prostřednictvím podpory přirozené reprodukce ryb aj.)
Termín	2025
Indikátor	studie; jednotlivá opatření – metodiky hospodaření s rostlinami/živočichy, využití nástrojů k ochraně genofundu (vybraná zvláště chráněná území, genofondové plochy starých odrůd ovocných dřevin, genové základny lesních dřevin, chráněné rybí oblasti aj.)
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP, MZe
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Popis cíle (zdůvodnění potřebnosti, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V roce 1983 vznikla první záchranná stanice zaměřená na péči o zraněné a jinak handicapované živočichy a v následujících letech vznikl funkční systém záchrany handicapovaných živočichů na celém území ČR. Činnost záchranných stanic (ZS) je v ČR na velmi dobré úrovni. Po více než 30 letech fungování ZS u nás je potřeba reflektovat současnou situaci a upravit systém záchrany živočichů tak, aby odpovídal aktuálním potřebám a reagoval na ně. Zaměření ZS tak bude, mimo samotné zajištění péče o poraněné a oslabené živočichy a jejich následné navrácení zpět do přírody, i na provádění činností, které povedou k eliminaci vzniku handicapu u živočichů. ZS budou tuto preventivní složku záchrany živočichů (ve spolupráci se zainteresovanými institucemi) zajišťovat prostřednictvím osvěty a informování veřejnosti o příčinách ohrožení volně žijících živočichů, a dále se budou, za pomoci státní podpory, podílet na naplňování opatření tohoto cíle.

Opatření	1.1.6.1 V návaznosti na zpracovanou analýzu přístupu k handicapovaným živočichům a činnosti záchranných stanic zajistit stabilní právní prostředí v oblasti záchranných stanic a péče o handicapované živočichy
Termín	2023 / dle potřeby průběžně
Indikátor	metodický, popřípadě legislativní
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP, MZe
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický, legislativní

Opatření	1.1.6.2 V návaznosti na zpracovanou analýzu přístupu k handicapovaným živočichům a činnosti záchranných stanic zajistit stabilní finanční podpory v oblasti záchranných stanic a péče o handicapované živočichy
Termín	2023 / dle potřeby průběžně
Indikátor	pravidelná analýza stavu
Zdroj ověření	závěrečné zprávy o činnosti ZS
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	metodický

1.2. Přírodně cenná území

CÍL

1.2.1

ZAJISTIT OCHRANU NEBO OBNOVU PŘIROZENÝCH EKOSYSTÉMŮ NA PLOŠNĚ VÝZNAMNÝCH ÚZEMÍCH FORMOVANÝCH PŘEVÁŽNĚ PŮSOBENÍM PŘÍRODNÍCH SIL

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Analytická část poukazuje na to, že je třeba změnit hospodářské postupy, především aplikovat přírodě blízké postupy v lesnictví s ohledem na ochranu biodiverzity v kontextu změny klimatu, právních limitů a socioekonomických dopadů. Je proto nezbytné přijmout několik komplexních a provázaných opatření, která přispějí k řešení této problematiky.

Kromě území s převahou přirozených, málo pozměněných ekosystémů, kde působení přírodních sil je v rámci současných poznatků jedním z nástrojů k obnově a zachování plnohodnotné struktury a funkcí daných ekosystémů, je vhodné zaměřit pozornost také na území, jako jsou plochy dotčené těžbou nerostných surovin, kde uplatnění přírodních procesů (sukcese a řízené sukcese s regulací invazních nepůvodních druhů a podobných negativních faktorů nebo např. se zavedením pastvy velkých kopytníků atp.) může mít význam z hlediska poznání vývoje ekosystémů a současně přispívat ke zvýšení ekologické stability a biodiverzity na místní i regionální úrovni z hlediska funkční krajiny.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.4.4 SOBR a přímo navazují na opatření 3.2.1 (L7-8) SPOPK 2009, která nebyla doposud uspokojivě realizována.

Opatření	1.2.1.1 Zpracování odborné studie zabývající se sjednocením terminologie a charakteristik typů ploch a definování odborných východisek (vizí) a potřeb s ohledem na ochranu biodiverzity, adaptaci na změnu klimatu, výzkum
Termín	2023
Indikátor	odborný dokument
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Opatření	1.2.1.2 Analýza právních limitů a socioekonomických aspektů pro území s ekosystémy ponechanými primárně působení přírodních sil
Termín	2024
Indikátor	odborný dokument
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Opatření	1.2.1.3 Vyhodnocení stávající soustavy ZCHÚ a soustavy Natura 2000 z hlediska vhodnosti a účelnosti ponechání vybraných ekosystémů primárně působení přírodních sil i s ohledem na změnu klimatu pro naplnění předmětů a cílů ochrany těchto území
Termín	2025
Indikátor	analytický dokument s doporučením dalšího postupu
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Opatření	1.2.1.4 Vyhodnocení dalších území (zejména území dotčených těžbou nerostných surovin atp.) z hlediska vhodnosti a účelnosti ponechání území primárně působení přírodních sil i s ohledem na změnu klimatu
Termín	2025
Indikátor	analytický dokument s doporučením dalšího postupu vč. návrhu ploch vhodných pro ponechání působení přírodních sil (sukcese, řízené sukcese)
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

ZAJISTIT REPREZENTATIVNÍ PODCHYCENÍ NEJCENNĚJŠÍCH ČÁSTÍ PŘÍRODY A KRAJINY V RÁMCI SOUSTAVY ZCHÚ A DOKONČIT REPREZENTATIVNÍ SOUSTAVU NATURA 2000, JEJICH EFEKTIVNÍ OCHRANU A KVALITU

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V návaznosti na informace uvedené v analytické části v kap. 2.2.1 a 2.2.2, které popisují potřebu stanovit odborný rámec pro další rozvoj VZCHÚ, je nezbytné pokračovat v přípravě ochrany území doporučených v uplynulém SPOPK a dále aktualizovat vyhodnocení soustavy CHKO a NP a potenciálu krajiny ČR s případným návrhem jejích dalších úprav. Stávající ZCHÚ (zejména CHKO, NPR a NPP) vyhlášené v 50., 60. a 70. letech 20. století mají zastaralé zřizovací předpisy. Jelikož neodpovídají stávající legislativě, nezajišťují dostatečnou ochranu území, nenaplňují zcela svůj účel a je také ohrožen efektivní výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny, je nezbytné je nově vyhlásit.

V návaznosti na informace uvedené v analytické části v kap. 2.2.4, která mj. popisuje přetrvávající nekompletnost soustavy Natura 2000 v ČR s ohledem na dostupná data a odborná kritéria dle směrnice Rady 92/43/EHS a nedokončený proces zajištění její ochrany v případě části EVL (prostřednictvím vyhlášení ZCHÚ v souladu s nařízením vlády o stanovení národního seznamu EVL), potřebu adekvátně reagovat na aktuální výskyt ptačích druhů z přílohy I směrnice 2009/147/ES a dále ve vazbě na nutnost stanovení optimální péče o území soustavy Natura 2000 prostřednictvím přijatých SDO jsou navrhována níže uvedená opatření. Zároveň je nezbytné optimalizovat finanční zdroje pro řádnou implementaci soustavy Natura 2000 zejména ve vztahu k zajištění odpovídající péče a posílit sjednocení výkonu státní správy na úrovni posuzování vlivů záměrů a koncepcí na předměty ochrany a celistvost území soustavy Natura 2000.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.5 SOBR a přímo navazují na opatření 3.3.3 (CH1-6) SPOPK 2009, která nebyla doposud uspokojivě realizována, dále je cíl v souladu s cíli 1.5.1, 2.2.2, 2.4.1, 2.4.2, 4.1.1 a 4.1.3 SOBR.

Opatření	1.2.2.1 Vyhodnocení stávajícího stavu soustavy VZCHÚ a vyhodnocení potenciálu krajiny ČR z hlediska jejího možného doplnění a úprav
Termín	2025
Indikátor	odborný dokument
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR, správy NP
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Opatření	1.2.2.2 Kompletace a optimalizace soustavy Natura 2000 s ohledem na její cíle
Termín	2023
Indikátor	počet a rozloha území soustavy Natura 2000, počet fenoménů (předmětů ochrany) s adekvátním, resp. dostatečným zastoupením v rámci soustavy Natura 2000, ukončení infringementového řízení mezi EK a ČR ve věci nedostatečnosti soustavy Natura 2000 v ČR
Zdroj ověření	ÚSOP, Sbírka zákonů, Rejstřík vedený Evropskou komisí obsahující informace o stavu infringementu, včetně rozhodnutí o ukončení řízení
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	legislativní – novelizace nařízení vlády o stanovení národního seznamu EVL, novelizace nařízení vlády o zařazení EVL na evropský seznam, nařízení vlády, kterým se vymezuje ptačí oblast

Opatření	1.2.2.3 Zajištění adekvátní ochrany lokalit soustavy Natura 2000
Termín	průběžně
Indikátor	počet EVL se zajištěnou územní ochranou v souladu s požadavky nařízení vlády o stanovení národního seznamu EVL, počet EVL a PO s přijatým SDO, počet EVL vedených jako zvláštní oblast ochrany (SAC)
Zdroj ověření	Sbírka zákonů, ÚSOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, KÚ
Nástroj	legislativní – vyhlášení ZCHÚ (alt. smluvní ochrana), přijetí SDO

Opatření	1.2.2.4 Obnova zřizovací dokumentace již existujících ZCHÚ z důvodu zastaralosti zřizovacích předpisů a uvedení do souladu s platným právním řádem a s ohledem na aktuální potřeby ochrany přírody a krajiny
Termín	průběžně
Indikátor	počet nově vyhlášených ZCHÚ
Zdroj ověření	Sbírka zákonů, ÚSOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR, KÚ, správy NP
Realizace	MŽP, AOPK ČR, KÚ
Nástroj	legislativní – nové vyhlášení ZCHÚ podle ZOPK

Opatření	1.2.2.5 Zajištění potřebné péče o předměty ochrany ZCHÚ a soustavy Natura 2000, zejm. prostřednictvím posílení spolupráce s vlastníky a nájemci pozemků
Termín	průběžně
Indikátor	počet realizovaných opatření v souladu s plánem péče a souhrnem doporučených opatření, počet uzavřených smluv podle § 68 ZOPK
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, Správy NP, KÚ, újezdni úřady, MO
Nástroj	finanční – dotační tituly, smlouvy podle § 68 ZOPK

Opatření	1.2.2.6 Zajištění finančních potřeb pravidelné péče o ZCHÚ a lokality soustavy Natura 2000 ve státním rozpočtu
Termín	2022
Indikátor	objem finančních prostředků
Zdroj ověření	státní rozpočet
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	finanční – státní rozpočet vč. PPK, POPFK, MaS a jiných národních titulů/programů

Opatření	1.2.2.7 Přispění ke sjednocení výkonu státní správy v oblasti posuzování vlivů koncepcí a záměrů na předměty ochrany a celistvost území soustavy Natura 2000 a metodická podpora autorizovaných osob
Termín	průběžně
Indikátor	aktualizovaný metodický pokyn hodnocení významnosti vlivů při posouzení podle § 45i ZOPK; metodický pokyn k ukládání a zajišťování kompenzačních opatření dle §45i ZOPK; metodický pokyn k hodnocení vlivů LHP dle § 4 odst. 4 ZOPK; počet realizovaných setkání s OOP a autorizovanými osobami podle § 45i ZOPK za účelem metodického vedení
Zdroj ověření	Věstník MŽP, zápisy z jednání a setkání
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	metodický – jednání a setkání

POKRAČOVAT VE SCELOVÁNÍ STÁTNÍHO VLASTNICTVÍ POZEMKŮ V ZCHÚ SE ZAMĚŘENÍM ZEJMÉNA NA NÁRODNÍ KATEGORIE (NP, NPR A NPP) A OPTIMALIZACE SPRÁVY POZEMKŮ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V návaznosti na informace uvedené v analytické části je vhodné pokračovat ve scelování majetku státu na území ZCHÚ se zaměřením zejména na výkupy pozemků podle nastavených priorit výkupů v rámci výzev SFŽP, a dále je nutné dokončit převody pozemků z příslušnosti hospodaření Státního pozemkového úřadu (dále jen SPÚ) do příslušnosti hospodaření AOPK ČR a správ NP na základě usnesení vlády ČR ze dne 17. 3. 2008 č. 257, které reaguje na ustanovení § 17 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v platném znění, podle kterého nebyl Pozemkový fond České republiky (dále jen „PF“) oprávněn zemědělské pozemky ve zvláště chráněných územích spravovat. Lhůta stanovená tímto usnesením vlády do 31. 12. 2012 nebyla ze strany SPÚ do současné doby splněna.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 1.5 a 2.4 SOBR a přímo navazují na opatření 3.3.3 SPOPK 2009, která nebyla doposud uspokojivě realizována.

Opatření	1.2.3.1 Výkupy a převody pozemků
Termín	průběžně
Indikátor	počet vykoupných a převedených pozemků
Zdroj ověření	KN, ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, Správy NP, AOPK ČR, SFŽP
Nástroj	finanční – alokace finančních prostředků – výzvy SFŽP

Opatření	1.2.3.2 Dokončit převody pozemků z příslušnosti hospodaření SPÚ do příslušnosti hospodaření AOPK ČR a správ NP na základě usnesení vlády ČR ze dne 17. 3. 2008 č. 257
Termín	2023
Indikátor	počet (a výměra) převedených pozemků do příslušnosti hospodaření správ NP a AOPK ČR
Zdroj ověření	KN, ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	AOPK ČR, SNP, SPÚ
Nástroj	organizační – usnesení vlády

2. Krajina a ekosystémy

2.1 Krajina

CÍL

2.1.1

ZAJISTIT LEGISLATIVNÍ A METODICKOU PODPORU VÝKONU STÁTNÍ SPRÁVY V OCHRANĚ KRAJINY A EKOSYSTÉMŮ ZAMĚŘENOU NA OCHRANU A VYTVÁŘENÍ ÚSES, OCHRANU VÝZNAMNÝCH KRAJINNÝCH PRVKŮ A OCHRANU KRAJINNÉHO RÁZU, A TO ZEJMÉNA VE VZTAHU K ÚZEMNÍMU PLÁNOVÁNÍ A K POZEMKOVÝM ÚPRAVÁM

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Podíl na současném stavu české krajiny má mimo jiné kvalita výkonu státní správy orgánů na úseku životního prostředí. Těžiště výkonu státní správy v obecné ochraně přírody a krajiny v území mimo ZCHÚ spočívá na úřadech obcí s rozšířenou působností (205 ORP). Na orgány ochrany přírody a krajiny jsou kladeny vysoké nároky jak z hlediska správně-právního, tak z hlediska věcně-odborného. Vzhledem k tomu, že nelze předpokládat plošné posílení personálních kapacit státní správy, je žádoucí významně posílit metodickou podporu zejména orgánů ochrany přírody ze strany MŽP jako ústředního orgánu státní správy v ochraně přírody a krajiny, která současně přispěje ke sjednocení přístupů ve vztahu k jejich působnosti jako dotčeného orgánu v procesech územního plánování, při provádění pozemkových úprav i v povolovacích řízeních.

Průřezový cíl přispěje zejména k naplnění cílů SOBR 2.5.2 (Zlepšovat strukturu krajiny), 2.5.3 (Zlepšovat prostupnost krajiny pro biotu), 3.5.1 (Omezit negativní vliv suburbanizace na ekologickou stabilitu krajiny), 3.5.2 (Zlepšit režim ochrany významných krajinných prvků), 3.5.4 (Zvýšit propojenost krajiny).

Cíl vytváří podmínky k naplnění cílů SPOPK ve znění 1. aktualizace 3.1.3.1 (Udržet a zvyšovat ekologickou stabilitu krajiny), 3.1.3.2 (Udržet a zvyšovat přírodní a estetické hodnoty krajiny), 3.1.3.3 (Zajistit udržitelné využívání krajiny jako celku především omezením zástavby krajiny, zachováním její prostupnosti a omezením její fragmentace s přednostním využitím ploch v sídelních útvarech, případně ve vazbě na ně).

Navazuje na opatření K3, K9 SPOPK.

Opatření	2.1.1.1 Revize podrobností vymezování a hodnocení ÚSES stanovené vyhláškou č. 395/1992 Sb.
Termín	2021
Indikátor	vyhláška
Zdroj ověření	Sbírka zákonů ČR
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	legislativní

Opatření	2.1.1.2 Vytvoření koncepčního metodického rámce pro efektivní vytváření a ochranu územního systému ekologické stability
Termín	2023
Indikátor	Koncepce vytváření a ochrany ÚSES
Zdroj ověření	MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	(MMR)
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	výzkumný/organizační

Opatření	2.1.1.3 Definice významných krajinných prvků ze zákona a zpracování metodiky jejich hodnocení vč. identifikace jejich ekostabilizačních funkcí
Termín	2022
Indikátor	metodické sdělení pro orgány ochrany přírody
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	2.1.1.4 Analýza stavu ochrany krajinného rázu v přírodních parcích za účelem následné stabilizace a posílení ochrany soustředěných estetických a přírodních hodnot těchto území
Termín	2021
Indikátor	Analýza stavu ochrany přírodních parků v ČR
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	krajské úřady
Nástroj	výzkumný

Opatření	2.1.1.5 Metodika pro identifikaci hodnot krajinného rázu, jejich vymezování a stanovení podmínek jejich ochrany
Termín	2021
Indikátor	metodické sdělení pro orgány ochrany přírody
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR, AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	2.1.1.6 Formou vyhlášky stanovit obsah, rozsah a formální náležitosti údajů o zájmech, které jsou chráněny v rámci obecné ochrany přírody a krajiny podle části druhé ZOPK (zejména o ÚSES, významných krajinných prvcích a krajinném rázu), poskytovaných orgány ochrany přírody do informačních systémů ochrany přírody a krajiny a do ÚAP
Termín	2023
Indikátor	vyhláška
Zdroj ověření	Sbírka zákonů ČR
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR, MMR
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	legislativní

Opatření	2.1.1.7 Revize oborových podkladů MŽP pro vymezení nadregionálního územního systému ekologické stability a jejich doplnění o údaje potřebné pro navazující činnost orgánů ochrany přírody
Termín	2022
Indikátor	oborový podklad předaný pořizovatelům ÚAP krajů
Zdroj ověření	ISOP, digitální technické mapy
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Opatření	2.1.1.8 Podpora pořizování vybraných oborových podkladů orgánů ochrany přírody pro výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny a spoluúčast v procesu územního plánování
Termín	průběžně. KT: 2025
Indikátor	zpracované oborové podklady
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR, AOPK ČR
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	finanční

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Z věcného hlediska je k výkonu státní správy v ochraně přírody a krajiny v konkrétních případech nezbytná také vysoce odborná činnost osob se specifickou odbornou způsobilostí, jejíž výstupy mají pro zajištění přirozených funkcí krajiny a ochranu zájmů chráněných zákonem mimořádný význam. Jde především o osoby odborně způsobilé k vymezování územního systému ekologické stability (ÚSES) ve smyslu vyhlášky č. 395/1992 Sb., a o osoby autorizované Ministerstvem životního prostředí podle § 45i odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jak k hodnocení vlivu závažných zásahů na zájmy chráněné podle části druhé, třetí a páté podle § 67 zákona, tak k posouzení vlivů na evropsky významné lokality a ptačí oblasti (naturové posouzení).

S odkazem na kapitolu 2.1.3 analytické části je cíl formulován zejména v souladu s cílem 3.5 SOBR.

Opatření	2.1.2.1 Metodika hodnocení vlivu závažných zásahů na zájmy chráněné podle části druhé, třetí a páté zákona o ochraně přírody a krajiny
Termín	2020
Indikátor	metodika vydaná ve Věstníku MŽP
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	2.1.2.2 Stanovení požadavků na odbornou způsobilost osob oprávněných k vymezování a hodnocení územních systémů ekologické stability (jako podklad pro udělování autorizace k této činnosti)
Termín	2022
Indikátor	vyhláška MŽP
Zdroj ověření	Sbírka zákonů
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	legislativní

Opatření	2.1.2.3 Realizace specificky zaměřených cyklů vzdělávacích akcí (seminářů a workshopů) pro držitele autorizace k vymezování územního systému ekologické stability a pro držitele autorizace k hodnocení vlivu zásahů na zájmy chráněné podle části druhé, třetí a páté zákona o ochraně přírody a krajiny a k posouzení vlivů záměrů nebo koncepcí na předmět ochrany a celistvost evropsky významných lokalit a ptačích oblastí (jako příspěvek k jejich celoživotnímu vzdělávání)
Termín	průběžně, 2020–2025 (zahájení 2020, realizace průběžně 2020–2025; 2 cykly dle autorizace, alespoň 1 seminář v rámci cyklu ročně, a to na dvou místech v různých termínech)
Indikátor	osvědčení o absolvování vzdělávací akce (počet vydaných osvědčení)
Zdroj ověření	MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	vysoké školy, odborné a vzdělávací instituce
Nástroj	vzdělávací

CÍL

2.1.3

POSÍLIT KONCEPČNÍ MEZIOBOROVÝ PŘÍSTUP K PLÁNOVÁNÍ KRAJINY V ZÁJMU OCHRANY A ROZVOJE JEJÍCH PŘIROZENÝCH FUNKCÍ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Z důvodu potřeby koordinace územního rozvoje, ochrany přírody a krajiny a hospodářského využívání území na úrovni správních území obcí s rozšířenou působností přistoupilo MMR a MŽP k dotační podpoře zpracování tzv. územních studií krajiny (ÚSK). Pořizovateli jsou orgány územního plánování ORP, v úzké spolupráci s orgány ochrany životního prostředí, v souladu s EÚoK je do zpracování zapojena i veřejnost. Dosavadní výsledky a zájem o podporu potvrzují význam a potenciál územních studií krajiny; zároveň se ukazuje potřeba metodického rozpracování problematiky, osvěty, a především zajištění finanční podpory studií v dalším dotačním období.

Cíl a opatření mají přesah do většiny priorit SOBR, jsou v souladu např. s dílčími cíli 1.2.2 Zajistit kvalitní metodickou podporu, 1.5.2 Harmonizovat dotační programy mezi resorty MŽP a MZe, 1.5.1 Zajistit dostatečný objem finančních prostředků a dotací určených pro péči o přírodu a krajinu, 2.4.4 Zajistit ochranu přírodních procesů, 2.5.1 Omezit rozšiřování zástavby do volné krajiny, 2.5.2 Zlepšovat strukturu krajiny, 2.5.3 Zlepšovat prostupnost krajiny pro biotu, 3.3.1 Zajistit holistický přístup k využívání vody v krajině, 3.3.6 Zvýšit retenční schopnost krajiny, 3.5.1 Omezit negativní vliv suburbanizace na ekologickou stabilitu krajiny.

Cíl má vazbu na nenaplněné úkoly A SPOPK (K4, K5, K12 a další – plánování krajiny ve smyslu EÚoK, spolupráce s veřejností při plánování a ochraně přírody a krajiny, metodické vedení v územním plánování atd.)

Opatření	2.1.3.1 Zajistit dotační podporu zpracování územních studií krajiny
Termín	2020
Indikátor	podpořené projekty
Zdroj ověření	dotační programy MMR, MŽP
Gestor	MMR
Spolugestor	MŽP, MZe (SPÚ)
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	ekonomický (podporované opatření v rámci dotačních programů)

Opatření	2.1.3.2 Metodická podpora orgánů státní správy při uplatňování požadavků na zpracování územních studií krajiny a využití jejich výstupů
Termín	2021
Indikátor	metodika MMR/MŽP/SPÚ
Zdroj ověření	MMR/MŽP/SPÚ
Gestor	MMR
Spolugestor	MŽP, SPÚ (MZe)
Realizace	MMR, MŽP, SPÚ (MZe), AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	2.1.3.3 Zajistit vazbu mezi územními studii krajiny a realizací podporovaných opatření
Termín	průběžně
Indikátor	počet bonifikovaných typů opatření (nebo takto vázaných dotačních titulů)
Zdroj ověření	dotační programy v gesci MŽP, MZe, MMR; ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR, MZe (SPÚ), AOPK ČR
Nástroj	ekonomický (dotační programy – OPŽP, NPŽP, PPK, POPFK, krajské dotační programy PRV / Strategický plán SZP)

2.2 Agroekosystémy a půda

CÍL

2.2.1

ZVÝŠIT INFORMOVANOST A AKTIVNÍ ZAPOJENÍ ZEMĚDĚLCŮ V OBLASTI OCHRANY BIODIVERZITY VČETNĚ BIODIVERZITY PŮDY

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Plošná environmentální opatření na zemědělské půdě (AEKO, EZ aj.), prováděná zemědělskými podniky, nenaplnují z hlediska možností cílení na ochranu biodiverzity svůj potenciál. Důvodem je malá znalost účelu dotace, žádoucího cílového stavu a dopadů způsobu provedení opatření na biodiverzitu. K tomu, aby environmentální opatření mohla být efektivněji využívána, chybí systém vzdělávání pro ochranu biodiverzity, které by mělo být pro účastníky environmentálních opatření povinné, a chybí možnost využít komplexní environmentální poradenství.

Cíl navazuje na kapitolu 1.1 analytické části SPOPK a cíl i navrhovaná opatření jsou v souladu s cílem 3.1.1 v SOBR.

Opatření	2.2.1.1 Začlenění problematiky ochrany biodiverzity, přírody a krajiny a ochrany mimoprodukčních funkcí půdy včetně biodiverzity půdy do systému vzdělávání zemědělců
Termín	2025
Indikátor	systém vzdělávání zemědělců zahrnující ochranu biodiverzity, přírody a krajiny
Zdroj ověření	AKIS
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe, AOPK ČR
Nástroj	vzdělávací

Opatření	2.2.1.2 Zavedení oboru akreditace pro komplexní zemědělské poradenství související s ochranou biodiverzity, přírody a krajiny
Termín	2025
Indikátor	akreditace pro komplexní zemědělské poradenství související s ochranou biodiverzity, přírody a krajiny
Zdroj ověření	AKIS
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe
Nástroj	vzdělávací

CÍL

2.2.2

ROZŠÍŘIT EXTENZIVNÍ A K PŘÍRODĚ ŠETRNÉ HOSPODAŘENÍ NA ZEMĚDĚLSKÉ PŮDĚ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Plošná péče o biotopy a chráněné druhy na zemědělské půdě je realizována s podporou dotačních nástrojů resortů MZe a doplňkově MŽP. Staví na Standardech dobrého zemědělského a environmentálního stavu. Podporu extenzivního hospodaření je potřeba zachovat a zdokonalit zejména lepším cílením a vyladěním synergie mezi nástroji. Nedostatečná je podpora opatření na orné půdě (omezená nabídka titulů AEKO, pracnost a administrativní náročnost ekologického hospodaření a malý zájem zemědělců). Podpora extenzivní péče o travní porosty je široce využívána, ale lze zlepšit např. zavedením vybraných AEKO placených za výsledek. Plošné environmentální podpory lze doplnit projektovými opatřeními, např. podporou zakládání krajinných prvků.

Cíl navazuje na kapitulu 1.1 analytické části SPOPK a cíl i navrhovaná opatření jsou v souladu s cíli 3.1.2, 3.5 v SOBR a A1 ve SPOPK 2009.

Opatření	2.2.2.1 Revize podmínek podpor extenzivního a k přírodě šetrného hospodaření na zemědělské půdě a zajištění potřebné finanční alokace pro tyto podpory
Termín	2022
Indikátor	podpora extenzivního a k přírodě šetrného hospodaření na zemědělské půdě v programech MZe
Zdroj ověření	SZP
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe, MŽP, AOPK ČR
Nástroj	finanční – SZP 2021–2027: Agroenvironmentálně-klimatická opatření, Ekologické zemědělství, Natura 2000 na zemědělské půdě, Neproduktivní investice, národní program v gesci MŽP, OPŽP

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Zemědělství je stále zdrojem úniku dusíku a také fosforu ze zemědělských hnojiv s dopadem na eutrofizaci krajiny a znečištění vodních zdrojů. Eutrofizace vede často k degradaci přírodních biotopů a ztrátě biodiverzity. Negativními dopady na biodiverzitu se projevuje také používání pesticidů, kdy skupinami necílových organismů, ohrožených přímým působením těchto látek, jsou v první řadě opylovači a půdní organismy. Kromě používání agrochemikálií je významným negativním činitelem také unifikace zemědělského hospodaření – zjednodušení osevních postupů, pěstování rozsáhlých monokultur, absence krajinných prvků a neprodukčních ploch v zemědělské krajině.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 3.1.2 SOBR a navazují na kapitolu 1.3 analytické části SPOPK.

Opatření	2.2.3.1 Zpřísnit podmínky pro používání hnojiv a pesticidů
Termín	2025
Indikátor	efektivnější nástroje pro snížení používání agrochemikálií
Zdroj ověření	SZP, legislativa
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe
Nástroj	legislativní / strategický – aktualizace Akčního plánu Nitrátové směrnice, Národního akčního plánu pro bezpečné používání pesticidů pro období 2018–2022, SZP 2021–2027: standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES), povinných podmínek hospodaření (PPH), Ekoschémat

Opatření	2.2.3.2 Vytvoření podmínek pro diverzifikaci krajiny v zájmu zachování a rozšíření běžných volně žijících druhů rostlin a živočichů zemědělské krajiny (zejména ptáků a opylovačů) prostřednictvím ekonomických nástrojů v rámci konvenčního hospodaření
Termín	2025
Indikátor	vhodně nastavené ekonomické nástroje, Index ptáků zemědělské krajiny
Zdroj ověření	Jednotný program sčítání ptáků ČSO (JPSP), studie zaměřené na opylovače
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe
Nástroj	SZP 2021–2027: Přímé platby – ekoschémat, CC – DZES, PPH, neproduktivní investice, Agroenvironmentálně-klimatická opatření

Opatření	2.2.3.3 Zajištění odborných podkladů k hodnocení půdní biodiverzity jako významné složky biologických vlastností půdy
Termín	2025
Indikátor	zpracovaná studie
Zdroj ověření	MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	výzkumné instituce, AOPK ČR
Nástroj	výzkumný – podpora výzkumu, vývoje a inovací

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Novela zákona o ochraně zemědělského půdního fondu byla přijata v roce 2015, přesto v důsledku záborů nadále ubývá plocha zemědělské půdy a vodní a větrnou erozí nadále dochází k odnosu ornice. Současně, v souvislosti se způsoby hospodaření, dochází k degradaci zemědělské půdy zejména úbytkem organické hmoty, resp. disponibilních živin, zhutněním a snížením jejích přirozených retenčních schopností. Významná část orné půdy je stále obdělávána ve velkých blocích a s nevhodnou skladbou pěstovaných plodin.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 3.4.1 SOBR, A6 SPOPK 2009 a navazují na kapitolu 1.1 analytické části SPOPK.

Opatření	2.2.4.1 Posílení dozorové činnosti zaměřené na dodržování povinností vyplývajících ze zákona o ochraně zemědělského půdního fondu
Termín	průběžně, KT 2025
Indikátor	počet provedených kontrol
Zdroj ověření	MŽP, krajské úřady
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností
Nástroj	kontrolní/metodický – výkon státní správy

Opatření	2.2.4.2 Rozšíření nástroje pro podporu protierozních opatření
Termín	2025
Indikátor	ekonomické nástroje zohledňující potřeby ochrany půdy před nadměrnou erozí, plocha erozně ohrožených půd, plocha realizovaných protierozních opatření
Zdroj ověření	LPIS, Monitoring eroze VÚMOP, SZIF, SPÚ
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Nástroj	finanční – SZP 2021–2027: DZES, Komplexní pozemkové úpravy, ekoschémat, neproduktivní investice, OPŽP, POPFK

Opatření	2.2.4.3 Zajištění odborných podkladů pro vyhodnocení schopnosti zadržování vody v půdě v souvislosti s bojem proti suchu a dalšími mimoprodukčními funkcemi půd
Termín	2025
Indikátor	zpracovaná studie
Zdroj ověření	MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	výzkumné instituce
Nástroj	výzkumné – podpora výzkumu, vývoje a inovací

Opatření	2.2.4.4 Realizace opatření zvyšujících retenční kapacitu půdy včetně zvýšení podílu organické hmoty
Termín	2025
Indikátor	plocha opatření, výskyt vodní eroze
Zdroj ověření	LPIS
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Nástroj	finanční – SZP 2021–2027: DZES, ekoschémat, AEKO

Opatření	2.2.4.5 Vytvoření podmínek pro uplatnění agrolesnictví jako způsobu využití zemědělské půdy podporujícího přirozené funkce zemědělské krajiny
Termín	2023
Indikátor	změna právní úpravy / standard agrolesnictví / podpora
Zdroj ověření	Sbírka zákonů ČR / web MZe, MŽP / informační systém příslušného dotačního programu
Gestor	MŽP / MZe
Spolugestor	MZe / MŽP
Realizace	MŽP, MZe, AOPK ČR
Nástroj	legislativní (zákon o ochraně ZPF) / finanční SZP 2021–2027

2.3 Lesní ekosystémy

CÍL

2.3.1

POSÍLIT EKOLOGICKOU STABILITU LESŮ JAKO ZÁKLADNÍ PODMÍNKU DLOUHODOBÉHO PLNĚNÍ VŠECH JEJICH FUNKCÍ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V návaznosti na informace uvedené v analytické části v kapitole 1.1, které popisují obecný a celoplošný problém spočívající v monokulturní a stejnověkové skladbě lesů s nedostatečnou druhovou, věkovou a strukturní pestrostí a s nedostatečnou podporou biodiverzity, je potřeba významně změnit hospodářské postupy, a to zejména využívat přírodě blízké principy hospodaření v lesnictví. Tuto potřebu v současné době akcelerují rovněž dopady změny klimatu, například častými větrnými či kůrovcovými kalamitami.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 3.2.1 SOBR a přímo navazují na opatření 3.2.1.4 (L6-9) SPOPK 2009, která nebyla doposud uspokojivě realizována. Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 3.2.1 SOBR – Zajistit udržitelné využívání lesa.

Opatření	2.3.1.1 Podpora přechodu na výběrný způsob lesního hospodaření formou příspěvku na opakované zjištění stavu lesa prostřednictvím inventarizace lesních porostů
Termín	průběžně, KT: 2025
Indikátor	dotační titul (podporované opatření)
Zdroj ověření	informační systém
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP + SFŽP + AOPK ČR
Nástroj	OPŽP

Opatření	2.3.1.2 Podpora přenosu informací o možnostech ochrany a zlepšení ekologického stavu lesa přechodem na podrostní, případně výběrný způsob hospodaření
Termín	průběžně, KT: 2023
Indikátor	počet vzdělávacích aktivit, počet účastníků vzdělávacích aktivit
Zdroj ověření	např. údaje LČR, AOPK ČR, Pro Silva Bohemica, ČLS, SVOL, VŠ
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Nástroj	informační (podpora seminářů)

Opatření	2.3.1.3 Podpora zřizování demonstračních objektů podrostního a výběrného lesního hospodaření
Termín	průběžně, KT: 2025
Indikátor	počet + plocha nově zřízených demonstračních objektů podrostního a výběrného lesního hospodaření
Zdroj ověření	MŽP – Registry krajinotvorných programů
Gestor	MŽP, MZe
Spolugestor	–
Realizace	vlastníci lesů
Nástroj	finanční OPŽP, NPŽP, krajinotvorné programy MŽP

Opatření	2.3.1.4 Zvýšit druhovou pestrost skladby lesních porostů, podporovat přirozenou obnovu porostů, zajistit ochranu významných stromů a ponechávat přiměřené množství dřevní hmoty k rozpadu ve státních lesích
Termín	2024
Indikátor	druhová skladba obnovovaných ploch, výměra přirozeně obnovených ploch, množství významných stromů a ponechané dřevní hmoty v porostech
Zdroj ověření	LHP LČR
Gestor	MZe, MO
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe – LČR, MO – VLS, MŽP – AOPK ČR
Nástroj	koncepční (zřizovatelské funkce resortů)

Opatření	2.3.1.5 Zajistit úpravu početních stavů spárkaté zvěře k zajištění obnovy lesních porostů při plnění všech funkcí lesa
Termín	2022
Indikátor	změna právní úpravy
Zdroj ověření	Sbírka zákonů ČR
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe, MŽP
Nástroj	legislativní – aktualizace Zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, příslušné prováděcí předpisy k tomuto zákonu

Opatření	2.3.1.6 Zavedení podmínky posouzení stavu lesního ekosystému při stanovení plánu chovu a lovu spárkaté zvěře do právního předpisu
Termín	2022
Indikátor	změna právní úpravy
Zdroj ověření	Sbírka zákonů ČR
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe, MŽP
Nástroj	legislativní – aktualizace Zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, příslušné prováděcí předpisy k tomuto zákonu

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Výrazné zhoršení kvality lesních půd jako základního prostředku pěstování lesa a jeho trvalé udržitelnosti musí být zohledněno v hospodářských postupech a sekundárních hospodářských opatřeních. Pro udržení zásoby organických látek a zlepšení stavu dostupných živin v půdě (zejména bazických kationtů a fosforu) je nutné minimalizovat odnos živin ve formě těžebních zbytků z lesních porostů. Postupy s ponecháním těžebních zbytků a přiměřeného množství a forem tlejícího dřeva mají pozitivní efekt ve výživě lesních porostů, v obnově přirozeného vodního režimu lesních půd a v podpoře biodiverzity.

Opatření	2.3.2.1 Podpora zvýšení podílu ponechaného dříví (dřevní hmoty) k zetlení v lesních porostech a stromů k dožití a samovolnému rozpadu
Termín	průběžně, KT 2025
Indikátor	množství a struktura tlejícího dříví z celkové zásoby porostů v průběhu jejich vývoje, počet stromů ponechaných k dožití a samovolnému rozpadu na plošnou jednotku pasek
Zdroj ověření	informační systém dotačních programů (výstupy podpořených inventarizací – viz opatření 2.3.1.1, výsledky národní inventarizace lesů NIL (ÚHÚL))
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	vlastníci lesů
Nástroj	ekonomický – OPŽP, NPŽP, krajinnotvorné programy MŽP

Opatření	2.3.2.2 Podpora opatření pro zvýšení retence vody v lesích (omezení negativních vlivů staveb pro plnění funkcí lesa)
Termín	2024
Indikátor	výměra lesní půdy dotčené podporovanými opatřeními na odvodňovací síti a lesní cestní síti, počet výzkumných výsledků využitelných v praxi
Zdroj ověření	informační systém dotačních programů MŽP a SFŽP, registr informací o výsledcích VaV
Gestor	MŽP (finanční nástroje), MZe (metodická opatření), MO
Spolugestor	–
Realizace	Opatřením se sleduje vytvoření podmínek pro omezení negativních vlivů některých stávajících staveb pro plnění funkcí lesa (odvodňovací systémy, lesní cestní síť) a eliminaci těchto vlivů u staveb nových.
Nástroj	organizační

Opatření	2.3.2.3 Podpora realizace opatření k obnově vodního režimu v lesích spočívajících v rušení nevhodných melioračních opatření, v omezení soustředěného odtoku na lesní cestní síti a v revitalizaci rašelinišť, mokřadů a slatinišť budováním přehrázek a hloubením tůní v lesích
Termín	průběžně, KT 2025
Indikátor	nárůst plochy revitalizovaných rašelinišť a revitalizovaných lesních porostů ovlivňovaných vodou (lužní lesy aj.), množství proplacených prostředků realizovaných akcí
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MZe, MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR (MŽP)
Nástroj	finanční – PRV / Strategický plán SZP, OPŽP, NPŽP, krajinotvorné programy MŽP

Opatření	2.3.2.4 Podpora revitalizace vodních toků, mokřadů a melioračních sítí, a budování protierozních opatření, malých vodních nádrží, tůní a prohlubní
Termín	2024
Indikátor	množství nově vzniklých objektů vytvořených k přirozené akumulaci vod, plocha území dotčeného revitalizací
Zdroj ověření	vyhodnocení opatření realizovaných LČR, s. p.
Gestor	MZe, MO, MŽP
Spolugestor	MŽP
Realizace	realizace bezprostředně souvisí s opatřením 2.3.1.4; MZe – LČR, MO – VLS, AOPK ČR
Nástroj	finanční – PRV / Strategický plán SZP, OPŽP, NPŽP, krajinotvorné programy MŽP

2.4 Vodní a mokřadní ekosystémy

CÍL

2.4.1

ÚČINNĚ CHRÁNIT A ZLEPŠIT EKOSTABILIZAČNÍ FUNKCE VODNÍCH TOKŮ A NIV

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Vodní toky a nivy mají v krajině významnou ekostabilizační funkci, mimo jiné jsou biotopem četných druhů, významně ovlivňují vodní režim krajiny a funkce vodních a na vodu vázaných ekosystémů. Tato funkce je však značně oslabena antropogenními vlivy; mezi nejvýznamnější z nich patří znečištění vody, technické úpravy toků či nadměrné využívání vodních zdrojů nerespektující požadavek zachování minimálních zůstatkových průtoků nebo fragmentace toků příčnými překážkami. Za účelem obnovy přirozených funkcí vodních toků a niv je nezbytné přijmout níže uvedená opatření, která spočívají nejen ve vlastní realizaci nápravných opatření (např. odstraňování příčných překážek, revitalizace), ale i ve vhodném nastavení ekonomických nástrojů a nástrojů příslušné právní úpravy. Viz též kap. 1.1 a 2.1.3 analytické části.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 3.3.1 SOBR a přispívají k naplňování cíle 3.3.4 SOBR. Vazba na kap. 2.1.4 analytické části.

Opatření	2.4.1.1 Vymezení prioritních úseků vodních toků k revitalizaci a renaturaci (samovolné obnově)
Termín	2025
Indikátor	databáze – oborový dokument
Zdroj ověření	ISOP, digitální technické mapy
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	AOPK ČR (spolupráce státní podniky Povodí, Lesy ČR, s. p. Správy NP)
Nástroj	projekt (Finanční mechanismy EHP/Norska)

Opatření	2.4.1.2 Realizace projektů zaměřených na zlepšení hydromorfologických ukazatelů v korytech vodních toků a v údolních nivách, na obnovu a vytváření přírodních a přírodě blízkých biotopů a na podporu přirozených ekologických procesů s cílem udržet a systematicky zvyšovat biologickou rozmanitost
Termín	průběžně, KT: 2024
Indikátor	délka revitalizovaných úseků vodních toků / plocha revitalizovaných niv
Zdroj ověření	výroční zprávy podniků povodí, Výroční zpráva LČR, Modrá zpráva MZe
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP, AOPK ČR
Realizace	správci vodních toků: státní podniky Povodí, Lesy ČR, s. p. AOPK ČR, správy NP, VLS, obce
Nástroj	finanční – dotační podpora OPŽP, POPFK, plány povodí

Opatření	2.4.1.3 Zavedení motivace pro správce vodních toků ke zvýšení úsilí při realizaci opatření ke zlepšení hydromorfologických ukazatelů v korytech vodních toků a v údolních nivách
Termín	2021
Indikátor	plánovaná délka revitalizovaných úseků vodních toků / plocha revitalizovaných niv
Zdroj ověření	výroční zprávy podniků Povodí, Výroční zpráva LČR, Modrá zpráva MZe
Gestor	MZe, MŽP
Spolugestor	MO
Realizace	MZe
Nástroj	organizační

Opatření	2.4.1.4 Zajištění podmínek a finančních zdrojů pro praktické uplatňování působnosti k odškodnění vlastníků nebo k vykoupení pozemků pod korytem vodního toku změněného po povodni ve smyslu ustanovení § 45 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, a v zájmu dosažení dobrého stavu vod
Termín	2021
Indikátor	metodický pokyn, zdroj financování
Zdroj ověření	–
Gestor	MZe
Spolugestor	MŽP
Realizace	MZe, státní podniky Povodí, MŽP, Správy NP, AOPK ČR, VÚ, OOP, VLS
Nástroj	ekonomický (náhradový systém + zdroj prostředků) + organizační + metodický

Opatření	2.4.1.5 Nařízením vlády určit postupy stanovení minimálních zůstatkových průtoků zajišťujících zachování ekologických funkcí vodních toků
Termín	2021
Indikátor	účinné nařízení vlády
Zdroj ověření	Sbírka zákonů ČR
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	MŽP
Nástroj	legislativní

Opatření	2.4.1.6 Metodické vedení vodoprávních úřadů k využívání zákonné možnosti změny nebo úplného zrušení stávajícího povolení k nakládání s vodami podle § 12 vodního zákona v zájmu plnění cílů plánování v oblasti vod s ohledem na předpokládané dopady změny klimatu
Termín	2022
Indikátor	metodický pokyn pro vodoprávní úřady
Zdroj ověření	–
Gestor	MŽP, MZe
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, MZe
Nástroj	metodický

Opatření	2.4.1.7 Doplnění a pravidelná aktualizace Databáze migračních bariér na vodních tocích
Termín	průběžně, KT: 2025
Indikátor	aktualizovaná a doplněná Databáze migračních bariér na vodních tocích
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Realizace	AOPK ČR, VÚV TGM, v.v.i.
Nástroj	výzkumný/informační – Databáze migračních bariér (http://vodnitoky.ochranaprirody.cz/)

Opatření	2.4.1.8 Realizace opatření k zajištění migrační průchodnosti vodních toků
Termín	průběžně, 2020–2025
Indikátor	počet odstraněných migračních překážek / délka zprůchodněných úseků vodních toků
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	Podniky povodí, AOPK ČR
Nástroj	ekonomický (podporovaná opatření – OPŽP)

Opatření	2.4.1.9 Zajištění monitoringu a hodnocení stavu chráněných území vymezených dle Rámcové směrnice o vodách k ochraně stanovišť a druhů
Termín	2021
Indikátor	metodiky monitoringu a hodnocení CHÚ, zavedený systém monitoringu a hodnocení
Zdroj ověření	databáze / publikované dokumenty / plány dílčích povodí
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	VÚV TGM, v.v.i.,
Nástroj	výzkumný/organizační – projekt

CÍL

2.4.2

ZAJISTIT OCHRANU A UDRŽITELNÉ VYUŽÍVÁNÍ EKOSYSTÉMŮ STOJATÝCH VOD A MOKŘADŮ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Ekosystémy stojatých vod jsou jedněmi z nejohroženějších ekosystémů, a to především v důsledku jejich značného úbytku v krajině (zánik mokřadů ve vazbě na odvodňování zemědělské a lesní půdy, na narovnávání a zahlubování vodních toků, na těžbu rašeliny apod.) a jejich degradaci nadměrným přísunem živin ze zemědělství a odpadních vod. Na degradaci rybníků, jako antropogenně podmíněného ekosystému stojatých vod zastupujícího v krajině mj. funkci zaniklých mokřadů, se dále podílí celá řada negativních faktorů, jako jsou například průmyslová a zemědělská výroba, odpadní vody apod. Výše popsaný stav (viz též kap. 1.1 a 2.1.4 analytické části) vyžaduje přijetí níže uvedených opatření na ochranu a obnovu mokřadů a jejich udržitelné využívání (tradiční udržitelné rybářství).

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem SOBR 3.3.5 (Snížit negativní vliv intenzivního rybářství / chovu ryb v rybnících) a navazuje na cíle SPOPK ve vztahu k vodním a mokřadním ekosystémům, zejména na opatření VM10 Přispět ke zlepšení kvality životního prostředí vodních organismů v povrchových vodách s cílem dosáhnout dobrého ekologického stavu vod v souladu s Rámcovou směrnicí o vodách.

Opatření	2.4.2.1 Doplnění, aktualizace a rozvoj Databáze mokřadů ČR a ve vazbě na obsah a strukturu informací zajištění její mnohostranné využitelnosti jak pro orgány státní správy, tak pro vlastníky a uživatele mokřadů
Termín	průběžně, KT: 2025
Indikátor	aktualizovaná a doplněná Databáze mokřadů ČR
Zdroj ověření	ISOP, digitální technické mapy
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	AOPK ČR, (Lesy ČR, s. p.)
Nástroj	informační

Opatření	2.4.2.2 Revitalizace rašelinišť a dalších mokřadů v krajině
Termín	průběžně, KT: 2025
Indikátor	plocha obnovených (revitalizovaných) mokřadů
Zdroj ověření	ISOP, digitální technické mapy
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	AOPK ČR, Správy NP, Podniky povodí, s. p. Lesy ČR, s. p. VLS
Nástroj	ekonomický (podporovaná opatření OPŽP, NPŽP, PPK, POPFK)

2.5 Sídelní krajina a urbánní ekosystémy

CÍL

2.5.1

ZAJISTIT OCHRANU URBÁNNÍCH EKOSYSTÉMŮ, JEJICH FUNKCÍ A SLUŽEB VE SPECIFICKÝCH PODMÍNKÁCH SÍDEL

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V důsledku urbanizace, která v Evropě dosahuje 70–80 %, se zvětšuje rozloha zastavěného území sídel, zejména městského typu, a současně dochází ke zvětšování městských aglomerací propojováním zástavby sousedních obcí. Stavebně-technická opatření v urbanizovaném prostředí do značné míry ovlivňují a omezují přírodní krajinné struktury, plochy a prvky, jejich charakter a funkce. V souvislosti s tím dochází v sídlech k oslabování nebo omezování ekologickostabilizačních funkcí krajiny, dochází k degradaci a uniformizaci stanovišť, značně omezena je prostupnost krajiny pro volně žijící organismy; v souvislosti s tím je omezena biodiverzita městského prostředí. Podíl ploch zeleně na ploše sídel však není zanedbatelný. Ochrana přírodních nebo přírodě blízkých ekosystémů v sídlech a obnova a posílení ekologickostabilizačních funkcí systému sídelní zeleně včetně vodního režimu (hospodaření se srážkovou vodou) má významný potenciál, jehož využití umožňuje jak zvýšení biodiverzity sídelního prostředí, tak adaptabilitu sídelního prostředí na změnu klimatu a s tím související zvýšení kvality života v sídlech.

Cesta k ochraně urbánních ekosystémů vede přes vymezení ploch s rozdílným způsobem využití v územně plánovací dokumentaci a následně upřesněním podmínek ochrany a požadavky na kompenzaci ekologické újmy v jednotlivých povolovacích procesech. Pro potřeby výkonu státní správy v ochraně přírody a krajiny je třeba metodicky podpořit definování těchto funkcí, zhodnocení jejich významu a umožnit jejich ochranu a zachování specificky v sídelním prostředí (např. skladebné prvky ÚSES, toky a jejich nivy, lesy apod.).

Cíle a opatření v části 2.5 SPOPK navazují na dílčí cíle SOBR 2.6.1 (Zavést standardy pro podíl ploch zeleně v urbanizovaných územích), 2.6.2 (Posílit biodiverzitu ve městech), 3.3.1 (Zajistit holistický přístup k využívání vody v krajině) a samozřejmě na cíl 1.2.1 (Zajistit kvalitní metodickou podporu) ve vztahu k veřejné správě.

Opatření	2.5.1.1 Formulace zásad (metodický rámec) ochrany a obnovy ekosystémů a stanovišť druhů ve specifických podmínkách sídel
Termín	2023
Indikátor	metodické sdělení pro orgány ochrany přírody
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	metodický

Opatření	2.5.1.2 Podpora realizace systémů sídelní zeleně
Termín	průběžně, KT: 2025
Indikátor	počet pořízených studií systémů sídelní zeleně, plocha realizovaných a revitalizovaných ploch zeleně
Zdroj ověření	Informační systém OPŽP, ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR, MZe
Realizace	AOPK ČR, SFŽP
Nástroj	ekonomický (podporovaná opatření v rámci OPŽP, IROP, NPŽP)

Opatření	2.5.1.3 Formulace doporučení k uplatňování přírodě blízkých přístupů a účinné podpory biodiverzity v sídlech při zakládání a obnově sídelní zeleně a při péči o ni
Termín	2024
Indikátor	metodika vydaná ve Věstníku MŽP / standardy AOPK
Zdroj ověření	Věstník MŽP / http://standardy.nature.cz
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický

3. Průřezové cíle a nástroje

3.1 Monitoring a výzkum

CÍL

3.1.1

ZAJISTIT DOSTATEK REPREZENTATIVNÍCH DAT O PŘÍRODĚ A KRAJINĚ ČR PRO POTŘEBY ROZHODOVÁNÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Dostatek kvalitních dat o stavu přírody a krajiny je předpokladem pro efektivní práci veřejné správy, jež v rámci svého rozhodování má vliv na ochranu přírody a krajiny. Nicméně stávající finanční zdroje na sledování stavu pokrývají v současnosti pouze potřeby mapování přírodních stanovišť, paleontologických nálezů, jeskyní a základního sledování evropsky významných druhů. Za stávající situace lze jen obtížně zavést systém sledování dalších složek biodiverzity, resp. rozšířit sběr dat i mimo chráněná území, kam je v současnosti nejvíce směřováno (viz analytickou část kap. 1.8). Tento sběr dat může být založený na indikátorech biodiverzity – systematickém (transektovém) monitoringu ptáků či motýlů (popř. dalších skupin – opylovačů), kteří jsou efektivním ukazatelem stavu přírody jako celku.

Pro vyhodnocování změn stavu krajiny zároveň není dostatek celorepublikových dat, která by plošně a reprezentativně pokrývala celou republiku a která by byla systematicky získávána. Tato data jsou důležitá pro vyhodnocení stavu krajiny na úrovni Zprávy o životním prostředí, Státní politiky životního prostředí apod.

Významným zdrojem financování monitoringu jsou dotační programy na úrovni národní nebo EU a Finanční mechanismy EHP/Norska, avšak pro pravidelné sledování stavu je předpokladem stabilní financování, což projektové financování nemůže garantovat.

Kromě sběru dat je nezbytné disponovat systémem na vyhodnocení a interpretaci dat, tak aby data byla přístupná ve srozumitelné podobě cílovým skupinám.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 4.1.1 SOBR.

Opatření	3.1.1.1 Zajištění financování pravidelného a specializovaného monitoringu biodiverzity a sledování stavu z dotačních programů a rozpočtu
Termín	2022
Indikátor	počet programů s možností financování monitoringu biodiverzity
Zdroj ověření	programové dokumenty, rozpočet MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR
Realizace	MŽP, MMR, AOPK ČR, SFŽP
Nástroj	finanční – OPŽP, NPŽP, Finanční mechanismy EHP/Norska, rozpočet MŽP

Opatření	3.1.1.2 Stanovení, finanční zajištění a sledování vývoje indikátorů druhové rozmanitosti založených na vybraných skupinách organismů a zajištění trvalého plošného sběru dat pro tyto indikátory
Termín	2025
Indikátor	seznam indikátorů, metodika sledování
Zdroj ověření	ISOP, rozpočet MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	metodický/informační/organizační, finanční

Opatření	3.1.1.3 Vývoj, finanční zajištění a etablování standardizovaného monitoringu krajiny na úrovni ČR
Termín	2025
Indikátor	stanovení souborů indikátorů pro pravidelný monitoring, navržení monitorovacích ploch, model periodického vyhodnocování na základě DPZ
Zdroj ověření	zpráva výzkumného projektu, rozpočet MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, AOPK ČR, VÚKOZ
Nástroj	výzkumný, finanční

Opatření	3.1.1.4 Aktualizace Informačního systému ochrany přírody umožňující efektivní vyhodnocení informací z různých datových zdrojů a tvorba interaktivního interpretačního portálu
Termín	2025
Indikátor	aktualizovaná databáze (ISOP)
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	informační

ZAVÉST SYSTEMATICKÝ MONITORING STAVU PŘEDMĚTŮ OCHRANY LOKALIT SOUSTAVY NATURA 2000 A ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Nejcennější části přírody ČR jsou chráněny prostřednictvím národního systému zvláště chráněných území a evropskou soustavou Natura 2000. K analýze jejich příspěvku k ochraně přírody v ČR, vhodnosti péče a zhodnocení efektivity vynakládaných příspěvků na péči však chybí informace o stavu předmětů ochrany, pro které byla území vyhlášena.

Monitoring stavu předmětů ochrany chráněných území (v návaznosti na kapitoly 2.2.2 a 2.2.4 analytické části) je nezbytným předpokladem jejich efektivní správy a péče.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 4.1.1 SOBR.

Opatření	3.1.2.1 Revize předmětů ochrany maloplošných chráněných území
Termín	2022
Indikátor	Databáze předmětů ochrany
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	informační

Opatření	3.1.2.2 Zavedení systému monitoringu a hodnocení stavu předmětů ochrany lokalit soustavy Natura 2000 a zvláště chráněných území
Termín	2025
Indikátor	Databáze stavu předmětů ochrany
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	informační

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Červené seznamy jsou základním prvkem hodnocení druhové diverzity ČR, jejich dosavadní edice byly založeny na nezávislých odborných kapacitách.

V návaznosti na kap. 2.3.1 analytické části je potřebné sběr dat pro jejich tvorbu zintenzivnit a více zacílit. Díky tomu by mohly být červené seznamy dále standardizovány.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.2.2 SOBR.

Opatření	3.1.3.1 Zavedení sběru dat pro účely aktualizace červených seznamů
Termín	2023
Indikátor	metodika
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	metodický/informační

Opatření	3.1.3.2 Tvorba červených seznamů na základě vyhodnocování kritérií IUCN
Termín	průběžně
Indikátor	červený seznam
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V ČR kontinuálně probíhá výzkum zaměřený na ochranu přírody a krajiny, jak z řad státní správy (mj. AOPK ČR, NP), tak akademické a neziskové sféry. Výzkum je realizován v rámci vlastních kapacit či projektů financovaných z rozličných zdrojů (TA ČR, POPFK, PPK, OPŽP, GA ČR). Horizont 2020 není v rámci OPK přímo využíván.

Výsledky z těchto všech zdrojů nejsou shromažďovány v žádné komplexní databázi, čímž dochází k riziku duplikace výzkumu a přichází se o možnou spolupráci odborníků na společném projektu.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 4.1.1 SOBR.

Opatření	3.1.4.1 Vytvoření databáze a platformy pro výzkumné projekty v ochraně přírody a jejich koordinace
Termín	2023
Indikátor	databáze
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	informační

CÍL**3.1.5****MONITORING INVAZNÍCH DRUHŮ**

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Monitoring vybraných invazních druhů (v návaznosti na kapitolu 1.8 a 2.1.2) je nezbytným předpokladem jejich efektivního managementu, případně nezbytných či preventivních zásahů.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 2.3 SOBR.

Opatření	3.1.5.1 Zavést systematický monitoring invazních druhů
Termín	2025
Indikátor	databáze
Zdroj ověření	databáze (ISOP)
Gestor	MŽP
Spolugestor	AOPK ČR
Nástroj	finanční, informační

3.2 Ekosystémové služby

CÍL**3.2.1**

ZAVÉST HODNOCENÍ EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽEB A ZAČLENIT JEJ DO ROZHODOVÁNÍ O HOSPODAŘENÍ S EKOSYSTÉMY

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Příroda a ekosystémy poskytují lidské společnosti statky a služby, bez kterých se lidská společnost neobejde. Patří mezi ně například produkce potravin, vláken, genetických zdrojů, ale také regulace odtoku vody z krajiny, čištění vody, tvorba půdy, regulace klimatu, prostředí pro rekreaci a další. Celosvětový projekt Millennium Ecosystem Assessment tyto užitky popsal jako ekosystémové služby. Převážnou většinu ekosystémových služeb jsme přitom lidskými silami schopni obtížně nahradit, a pokud vůbec, pak často za cenu velkých nákladů. Podpora přírodních procesů tedy často představuje účinnější a levnější postup, než nabízejí řešení technická. Kromě vnitřní hodnoty mají ekosystémy, přírodní procesy a služby, které poskytují, významnou společenskou hodnotu. Ta se ale málokdy odráží v rozhodování o přírodních zdrojích, resp. ekosystémech. Protože obvykle není zachycena v kalkulacích přínosů a nákladů, ztrácí často význam při hodnocení různých politických a technických alternativ či při hodnocení vlivů na životní prostředí. Smyslem hodnocení ekosystémových služeb je rozpoznání a kvantifikace přínosů, které přírodní systémy poskytují lidské společnosti, a to takovým způsobem, aby mohl být jejich význam plnohodnotně doceněn při rozhodování. Hodnocení ekosystémových služeb tedy potenciálně dává orgánům ochrany přírody do rukou další argumenty, proč zachovávat a obnovovat přírodní prostředí a pečovat o jeho kvalitu.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cíli 4.2.1, 4.2.2 a 4.2.3 SOBR a navazují na kap. 1.7 analytické části.

Opatření	3.2.1.1 Hodnocení ekosystémových služeb na národní úrovni
Termín	2025
Indikátor	Hodnocení ekosystémových služeb
Zdroj ověření	Zpráva o hodnocení ES; ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe, MMR, ČSÚ
Realizace	MŽP, MZe, MMR, AOPK ČR, CENIA
Nástroj	výzkumný

Opatření	3.2.1.2 Identifikace stávajících procesů rozhodování o hospodaření s ekosystémy a popis vhodných způsobů využití výstupů hodnocení ekosystémových služeb
Termín	2023
Indikátor	zpráva obsahující seznam rozhodovacích procesů a návrh na začlenění hodnoty ekosystémových služeb do rozhodování
Zdroj ověření	dokument – viz indikátor
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe, MMR, ČSÚ
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný, osvěta/vzdělávání

Opatření	3.2.1.3 Zvýšení povědomí o ekosystémových službách formou vzdělávání pro subjekty v oblasti plánování, rozhodování, veřejné správy a hospodaření v krajině
Termín	2025
Indikátor	počet vzdělávacích a osvětových akcí, počet jejich účastníků
Zdroj ověření	pozvánky, prezenční listiny
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	informační/vzdělávací

Opatření	3.2.1.4 Rozšíření využívání výstupů hodnocení ekosystémových služeb při rozhodování o ekosystémech na další resorty (zemědělství, místní rozvoj)
Termín	2025
Indikátor	počet rozhodovacích procesů, ve kterých jsou aktivně využívány výstupy hodnocení ekosystémových služeb, počet provedených rozhodnutí
Zdroj ověření	metodiky, dotazování institucí, které provádějí rozhodování o využívání přírodního kapitálu, analýza provedených rozhodnutí
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe, MMR
Realizace	MŽP, AOPK ČR, MZe, MMR, ČSÚ
Nástroj	organizační

3.3 Práce s veřejností a komunikace

CÍL

3.3.1

POSÍLIT Kladný postoj veřejnosti k přírodě a krajině a zlepšit porozumění veřejnosti o potřebnosti ochrany přírody a krajiny

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V poslední době dochází u veřejnosti ne vždy k pochopení různých témat ochrany přírody a jejich porozumění (např. návrat velkých šelem, řešení gradace kůrovce atd.). Tyto názory jsou médiem prezentovány více či méně objektivně. Pro ochranu přírody je nutné pravidelně s médii a veřejností komunikovat a udržet tak pozitivní vnímání ochrany přírody veřejností. Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu se specifickým cílem SOBR 1.1.3 a 1.4.5. Cíl přímo navazuje na opatření 4.4.2 (V2-V7) SPOPK 2009, která nebyla doposud uspokojivě realizována.

Opatření	3.3.1.1 Aplikace zásad interpretace přírodního dědictví při prezentaci chráněných území a zajištění osvojení těchto zásad klíčovými pracovníky národních parků a AOPK ČR
Termín	průběžně
Indikátor	počet proškolených pracovníků, počet organizovaných školení, zhodnocení vybraných projektů interpretace
Zdroj ověření	prezenční listiny, pozvánky
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, NP
Nástroj	vzdělávací – školení pro pracovníky NP a AOPK ČR

Opatření	3.3.1.2 Aktivní spolupráce a komunikace s potenciálními podporovateli (místní komunita, vlastníci, dobrovolníci – stráž přírody atp., lokální producenti) a podporovat lokální produkty/produkci
Termín	průběžně
Indikátor	počet organizovaných setkání, uzavřené dohody dle § 68 ZOPK
Zdroj ověření	prezenční listiny, dohody dle § 68 ZOPK
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, NP
Nástroj	vzdělávací – semináře, dohody dle § 68 ZOPK

Opatření	3.3.1.3 Tematické publikace a tiskoviny, (spolu)vytváření audiovizuálních dokumentárních cyklů, rozhlasových pořadů, provoz internetové stránky o ochraně přírody, krajiny a biologické rozmanitosti (nejen) ČR
Termín	průběžně
Indikátor	počet vydaných tiskovin a publikací, audiovizuálních pořadů, rozhlasových pořadů, aktualizované webové stránky
Zdroj ověření	knihovna, návštěvnická a informační střediska, archiv ČT a ČRo, YouTube, webové stránky MŽP, AOPK ČR, NP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, NP
Nástroj	vzdělávací/osvěta

Opatření	3.3.1.4 Tematické propagační kampaně s využitím reklamních prostředků a médií se zaměřením na zvýšení povědomí o principech ochrany přírody a krajiny či o vybrané oblasti ochrany přírody (monitorování, záchranné programy, státní správa, finanční nástroje aj.)
Termín	průběžně
Indikátor	počet informačních kampaní, příspěvků v médiích a na sociálních sítích
Zdroj ověření	internetová média, monitor médií
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	NP, AOPK ČR
Nástroj	vzdělávací/osvěta

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Důraz je kladen na seznámení lidí s hodnotami krajiny, a především pak krajiny blízkého okolí (pěstování vztahu k domovu a motivace ke každodenní péči v rámci možností) spíše než na zážitkovou turistiku proklamativně atraktivních cílů, jako jsou ZCHÚ, protože „sběratelství zážitků“ nevyvolává vztah zodpovědnosti ke krajině.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu se specifickým cílem SOBR 1.1.1.

Cíl přímo navazuje na opatření 4.4.2 (V4 a V5) SPOPK 2009, která nebyla doposud uspokojivě realizována.

Opatření	3.3.2.1 Osvětové akce pro veřejnost (přednášky, výstavy, semináře, exkurze do přírody)
Termín	průběžně
Indikátor	počet uskutečněných osvětových akcí
Zdroj ověření	nabídka akcí NP a jednotlivých CHKO
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, NP, VLS
Nástroj	vzdělávací/osvěta

Opatření	3.3.2.2 Podpora a proškolení / zvyšování znalostí průvodců přírodou a průvodců divočinou
Termín	průběžně
Indikátor	počet proškolených průvodců
Zdroj ověření	webové stránky AOPK ČR, NP, seznamy účastníků školení
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, NP, VLS
Nástroj	vzdělávací

Opatření	3.3.2.3 Identifikace a nalezení zdroje určeného na podporu projektů „občanské vědy“ zaměřené na přírodu a krajinu a její ochranu
Termín	2025
Indikátor	počet projektů, počet zapojených organizací/jednotlivců
Zdroj ověření	webové stránky AOPK ČR, NP, MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, NP, SFŽP, VLS
Nástroj	finanční – dotační programy SFŽP, projekty a kampaně se zapojením veřejnosti do sběru dat o přírodě

Opatření	3.3.2.4 Podpora vzniku vzdělávacích programů pro širokou veřejnost (včetně škol) s tématy zaměřenými na přírodu a krajinu (návrat velkých šelem, zadržení vody v krajině, změna klimatu a změny v krajině, příroda a zdraví apod.)
Termín	průběžně
Indikátor	počet vypsanych dotačních titulů, objem rozdělených prostředků, počet vzniklých výukových programů, počet účastníků výukových programů v přírodě
Zdroj ověření	webové stránky MŽP, SFŽP, programová nabídka středisek ekologické výchovy, domů přírody, informačních středisek CHKO a návštěvnických center a informačních středisek NP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	MŽP, SFŽP, VLS
Nástroj	finanční – dotační programy MŽP a SFŽP

Opatření	3.3.2.5 Podpora návštěvnosti vybraných území veřejností a usměrnění jejího pohybu a výběr turistických přírodních cílů
Termín	průběžně
Indikátor	návštěvnost území a návštěvnických a informačních středisek
Zdroj ověření	ročenka AOPK ČR a výroční zprávy NP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR, Agentura CzechTourism, krajské organizace destinačního managementu
Realizace	NP, AOPK ČR, VLS
Nástroj	osvěta – PR pro vybrané lokality, tištěné materiály, webové stránky, návštěvnická a informační střediska

Opatření	3.3.2.6 Zřizování a provozování návštěvnických středisek, a to zejména ve velkoplošných zvláště chráněných územích (národní parky, chráněné krajinné oblasti), expozic a navazující návštěvnické infrastruktury, vytváření atraktivní programové nabídky pro návštěvníky, která umožní prezentovat důvody ochrany území, zlepšení vztahu návštěvníků k území a usměrnění jejich chování a pohybu
Termín	průběžně
Indikátor	počet návštěvnických středisek, naučných stezek, počet vzdělávacích programů a počet návštěvníků
Zdroj ověření	ročenka AOPK ČR a výroční zprávy NP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR, NP, SFŽP, VLS, Agentura CzechTourism, krajské organizace destinačního managementu
Nástroj	finanční – OPŽP, NPŽP

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Orgány ochrany přírody vlastní jen zlomek pozemků v chráněných územích. Většina pozemků je rozdrobena mezi tisíce vlastníků, vysoký podíl půdy je navíc pronajat. V návaznosti na informace uvedené v analytické části je třeba najít a prosadit způsob pozitivní motivace vlastníků a nájemců pozemků za účelem podpory diverzifikace způsobů hospodaření a obnovy zanikajících biotopů a řešit fragmentaci krajiny.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu se specifickým cílem SOBR 1.1.2, 1.1.3 a 1.3.1. Cíl přímo navazuje na opatření 4.4.2 (V1) SPOPK 2009, která nebyla doposud uspokojivě realizována.

Opatření	3.3.3.1 Zajištění včasné informovanosti vlastníků pozemků a hospodářů v chráněných územích o možnostech využití dotačních titulů
Termín	průběžně
Indikátor	počet podaných žádostí a realizovaných projektů v CHÚ, počet článků v médiích a na webových stránkách, počet osobních jednání
Zdroj ověření	ISOP, webové stránky AOPK ČR a NP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	AOPK ČR, NP
Nástroj	osvěta – osobní komunikace, tištěné materiály, webové stránky

Opatření	3.3.3.2 Zpřístupnění a zprostředkování informací o benefitech, které vlastníků pozemků a hospodářům přináší ochrana přírody a krajiny
Termín	průběžně
Indikátor	počet článků a vydaných materiálů k tématu, počet osobních jednání
Zdroj ověření	tištěné materiály, webové prezentace
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	AOPK ČR, NP
Nástroj	osvěta – hodnocení ekosystémových služeb, tištěné materiály, webové stránky

3.4 Financování

CÍL

3.4.1

ZLEPŠIT ÚČINNOST A VZÁJEMNOU NÁVAZNOST INTERVENČÍ DOTAČNÍCH PROGRAMŮ, ELIMINOVAT ENVIRONMENTÁLNĚ ŠKODLIVÉ DOTACE

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Při nastavování pravidel dotačních programů v oblasti péče o přírodu a krajinu je řešena jejich vzájemná komplementarita na úrovni typů podporovaných opatření, ne však na úrovni jednotlivých záměrů. Mezi programy v péči o přírodu a krajinu a programy zaměřenými na odlišnou problematiku zpravidla není identifikována žádná návaznost, přestože jejich intervence se mohou, co do výsledného efektu, vzájemně ovlivňovat.

Dotační programy MŽP podléhají hodnocení dopadu na biodiverzitu jak na úrovni programů samotných, tak na úrovni jednotlivých podporovaných opatření. Některé dotační programy v gesci jiných resortů nemají zaveden systém sledování a hodnocení dopadů jejich intervencí na biodiverzitu, kdy podporovaná opatření mohou mít i výrazně negativní dopad (viz kap. 1.9 analytické části).

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 1.5.3 SOBR a navazují na opatření 4.2.3 (E11) SPOPK 2009.

Opatření	3.4.1.1 Vytvoření systému sledování a hodnocení dopadu dotačních programů na biodiverzitu
Termín	2022
Indikátor	systém sledování a hodnocení dopadu dotačních programů
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe, MMR, MPO, MD
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný – analýza

Opatření	3.4.1.2 Příprava podmínek pro vytvoření systému koordinace dotačních programů na národní úrovni
Termín	2022
Indikátor	systém koordinace dotačních programů na národní úrovni
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe, MMR, MPO, MD
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	organizační – řídicí dokument

Opatření	3.4.1.3 Zpřístupnění aktualizovaného Informačního systému ochrany přírody gestorům/ administrátorům mimo resort MŽP
Termín	2023
Indikátor	počet gestorů/administrátorů zapojených do jednotné informační platformy
Zdroj ověření	ISOP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	informační

ZAJISTIT OPTIMALIZOVANOU NABÍDKU NÁRODNÍCH DOTAČNÍCH PROGRAMŮ ZEJMÉNA V SOUVISLOSTI S PROBÍHAJÍCÍMI A OČEKÁVANÝMI DOPADY ZMĚNY KLIMATU A PŘIPRAVIT JE NA DALŠÍ PLÁNOVACÍ OBDOBÍ VČ. ZAJIŠTĚNÍ NOVÝCH ZDROJŮ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

V návaznosti na kap. 2.4 analytické části je nezbytné umožnit pokrytí potřebné škály podporovaných opatření v OPK při odpovídající administrativní náročnosti dle daného typu a rozsahu opatření. S ohledem na možnosti státního rozpočtu je třeba zajistit také nové zdroje prostředků pro financování OPK.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 1.5.1 SOBR a opatření 4.2.3 (E1) SPOPK 2009.

Opatření	3.4.2.1 Zajištění pokračování národních dotačních programů v OPK komplementárně k připravovaným evropským programům vč. dostatečné finanční alokace
Termín	2025
Indikátor	národní dotační programy využitelné pro OPK
Zdroj ověření	programové dokumenty
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	MŽP, AOPK ČR, SFŽP
Nástroj	finanční – národní dotační programy

Opatření	3.4.2.2 Identifikace vhodných území pro pilotní zavedení nových zdrojů finančních prostředků do praxe
Termín	2023
Indikátor	nově implementované mechanismy pro získávání finančních prostředků na OPK
Zdroj ověření	metodika, závěrečná zpráva
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Systém poskytování náhrad újem za ztížení hospodaření vychází v ČR z řady dílčích předpisů. Vzhledem k zastaralosti těchto předpisů probíhá, anebo je plánována, jejich aktualizace (a to zejména v ekonomických aspektech). S odstupem doby, po kterou je systém aplikován, je však potřeba provést analýzu, nakolik je systém účinný z hlediska naplňování cílů OPK a nakolik je efektivní z hlediska vynakládání finančních prostředků, administrativní náročnosti apod.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 1.5.1 SOBR a opatřením 4.2.3 (E4) SPOPK 2009.

Opatření	3.4.3.1 Realizace analýzy účinnosti stávajícího náhradového systému ve vztahu k naplňování cílů ochrany přírody
Termín	2022
Indikátor	analýza
Zdroj ověření	ročenka AOPK ČR
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	AOPK ČR
Nástroj	výzkumný

Opatření	3.4.3.2 Revize náhradového systému z hlediska jeho funkčnosti a administrativní náročnosti
Termín	2025
Indikátor	revidovaná právní úprava náhradového systému
Zdroj ověření	Sbírka zákonů
Gestor	MŽP
Spolugestor	MZe
Realizace	MŽP
Nástroj	legislativní

NASTAVIT DLOUHODOBĚ VHODNÉ A UDRŽITELNÉ FINANCOVÁNÍ ZAJIŠŤUJÍCÍ PLNĚNÍ CÍLŮ A POSLÁNÍ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

Popis cíle (zdůvodnění potřebnosti, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Je nezbytné vhodně upravit dosavadní způsob financování činností (též ve smyslu dostatečného personálního pokrytí), které přispívají k naplňování cílů ochrany chráněných území a též k naplňování jejich poslání. Aktuálně nastavený systém financování a personálního zajištění je dlouhodobě neudržitelný, což v delším časovém horizontu může významně negativně ovlivnit dosahování cílů ochrany v dotčených územích a též vést až ke snížení dosažené kvality a tím výrazně oslabit funkci a poslání těchto lokalit.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s analytickou částí SPOPK (kapitola 2.2.1).

Opatření	3.4.4.1 Analýza potřeb a úprava dosavadního způsobu financování chodu a činností prováděných AOPK ČR a správami NP ve smyslu dostatečného příspěvku ze státního rozpočtu
Termín	2025
Indikátor	výše příspěvku ze státního rozpočtu, která dostatečně pokrývá náklady na provoz a základní činnosti AOPK ČR a správ NP, a ostatní zdroje financování (např. výnosy z vlastní činnosti a dotace) jsou využívány primárně pro zajištění a krytí činností jdoucích nad rámec běžných provozních potřeb a nad rámec základní péče o předměty ochrany směřující k naplňování cílů ochrany chráněných území
Zdroj ověření	MŽP, MF
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Nástroj	ekonomický – státní rozpočet

3.5 Další cíle

CÍL **3.5.1** **PRÁVNÍ PŘEDPISY NEJSOU V ROZPORU S POLITIKOU OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY**

Popis cíle (zdůvodnění potřebnosti, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Působnost ústředních orgánů státní správy mimo MŽP může mít dopad na oblast ochrany přírody a krajiny, ačkoli tato oblast nespadá do jejich kompetence, a není proto vnímána jako priorita. Hrozí tak kontradikce v rámci politik, resp. zákonných předpisů.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 1.2.1 SOBR a přímo navazují na opatření 4.1.3 (LO2) SPOPK 2009, které nebylo doposud uspokojivě realizováno.

Opatření	3.5.1.1 Analýza právních předpisů z hlediska jejich souladu se zájmy ochrany přírody a krajiny a identifikace zásadních vazeb ve vztahu k hájení veřejného zájmu v této oblasti
Termín	2023
Indikátor	analýza
Zdroj ověření	analýza
Gestor	MŽP
Spolugestor	MD, MMR, MZe, MPO
Realizátor	MŽP
Nástroj	organizační

Opatření	3.5.1.2 Analýza efektivity sankčního mechanismu dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a jeho případná aktualizace
Termín	2023
Indikátor	analýza, aktualizace ZOPK
Zdroj ověření	analýza, ZOPK
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizátor	MŽP
Nástroj	výzkumný

Popis cíle (zdůvodnění potřeby, vazba na analytickou část, SOBR, SPOPK 2009)

Podíl na současném stavu české přírody a krajiny má mimo jiné kvalita výkonu státní správy orgánů na úseku životního prostředí. Na orgány ochrany přírody jsou kladeny vysoké nároky jak z hlediska správně-právního, tak z hlediska věcně-odborného. Správa je roztržena mezi množstvím orgánů ochrany přírody, které metodicky vedou orgány na nižší úrovni. Dosud však není zajištěn systém tohoto vedení, který by účinně umožnil předávání informací napříč OOP. V rámci správy dochází k nárůstu agendy, nicméně trend kapacit je spíše klesající. Vzhledem k politice vlády v oblasti kapacit státní správy je obtížné tuto situaci napravit. Žádoucí je proto intenzivní metodická podpora orgánů ochrany přírody ze strany MŽP jako ústředního orgánu státní správy.

Definovaný cíl a níže uvedená opatření jsou v souladu s cílem 1.2.1 SOBR a přímo navazují na cíl 4.1.2-2 SPOPK 2009, přičemž opatření pro naplnění tohoto cíle ve SPOPK 2009 chybí.

Opatření	3.5.2.1 Analýza rozdělení kompetencí státní správy a samosprávy v oblasti ochrany životního prostředí a úprava personálních kapacit státní správy v ochraně přírody a krajiny
Termín	2022
Indikátor	změna počtu míst
Zdroj ověření	systemizace
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizátor	MŽP
Nástroj	organizační

Opatření	3.5.2.2 Pravidelné zveřejňování výkladů pojmů ze ZOPK a metodických pokynů vedoucích ke sladění právního názoru resortu
Termín	průběžně
Indikátor	počet sdělení a metodických pokynů
Zdroj ověření	Věstník MŽP
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizátor	MŽP
Nástroj	organizační

Opatření	3.5.2.3 Zavedení systému evidence porad s orgány ochrany přírody a metodických materiálů a jejich průběžná realizace
Termín	průběžně
Indikátor	databáze porad a metodik, počet porad a metodik
Zdroj ověření	web, pozvánka na seminář / zápis
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizátor	MŽP, AOPK ČR
Nástroj	organizační/vzdělávací

Opatření	3.5.2.4 Zavedení spolupráce na poradách orgánů ochrany přírody s orgány územního plánování, ochrany vod, lesního hospodářství aj.
Termín	2021
Indikátor	společné porady OOP a jiných orgánů
Zdroj ověření	pozvánka na seminář / zápis
Gestor	MŽP
Spolugestor	MMR, MZe
Realizátor	MŽP
Nástroj	vzdělávací

Opatření	3.5.2.5 Analýza agend souvisejících s ochranou přírody a krajiny z hlediska vhodnosti jejich digitalizace v souladu s nařízením vlády k zákonu č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby
Termín	2025
Indikátor	analýza
Zdroj ověření	analýza
Gestor	MŽP
Spolugestor	–
Realizátor	MŽP
Nástroj	informační/organizační

Seznam použitých zkratek

AEKO – agroenvironmentálně-klimatické opatření
AKIS – zemědělský znalostní a informační systém
AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
CBD – Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity)
CENIA – Česká informační agentura životního prostředí
ČGS – Česká geologická služba
ČIŽP – Česká inspekce životního prostředí
ČLS – Česká lesnická společnost
ČOV – čistírna odpadních vod
ČRo – Český rozhlas
ČSO – Česká společnost ornitologická
ČSOP – Český svaz ochránců přírody
ČSS – Česká společnost speleologická
ČSÚ – Český statistický úřad
ČT – Česká televize
DZES – dobrý zemědělský a environmentální stav půdy
EK – Evropská komise
ESIF – Evropské strukturální a intervenční fondy
EU – Evropská unie
EÚoK – Evropská úmluva o krajině
EVL – evropsky významná lokalita
EZ – ekologické zemědělství
GA ČR – Grantová agentura České republiky
CHKO – chráněná krajinná oblast
IAS – invazní nepůvodní druhy (Invasive Alien Species)
IROP – Integrovaný regionální operační program
ISOP – Informační systém ochrany přírody
IUCN – Mezinárodní svaz ochrany přírody (International Union for Conservation of Nature)
JPSP – jednotný program sčítání ptáků
KN – katastr nemovitostí
KoPÚ – komplexní pozemkové úpravy
KÚ – krajský úřad
LČR – Lesy České republiky
LHP – lesní hospodářské plány
LPIS – registr půdy (Land Parcel Identification System)
MaS – podprogram Správa nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích

MD – Ministerstvo dopravy
MF – Ministerstvo financí
MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
MO – Ministerstvo obrany
MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV – Ministerstvo vnitra
MZe – Ministerstvo zemědělství
MZCHÚ – maloplošná zvláště chráněná území
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
NAZV – Národní agentura pro zemědělský výzkum
NIL – národní inventarizace lesů
NP – národní park
NPP – národní přírodní památka
NPR – národní přírodní rezervace
NPŽP – Národní program Životní prostředí
OOP – orgán ochrany přírody
OPK – ochrana přírody a krajiny
OPŽP – Operační program Životní prostředí
ORP – obec s rozšířenou působností
PO – ptačí oblast
POPFK – Program obnovy přirozených funkcí krajiny
PPH – povinné podmínky hospodaření
PPK – Program péče o krajinu
PRV – Program rozvoje venkova
PUPFL – pozemek určený k plnění funkcí lesa
SDO – souhrn doporučených opatření
SFŽP – Státní fond životního prostředí
SNP – správa národního parku
SOBR – Strategie ochrany biodiverzity
SPOPK – Státní program ochrany přírody a krajiny
SPÚ – Státní pozemkový úřad
SVOL – Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR
SZIF – Státní zemědělský intervenční fond
SZP – společná zemědělská politika
TA ČR – Technologická agentura České republiky
ÚAP – územně analytické podklady
ÚHÚL – Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
ÚPD – územně plánovací dokumentace
ÚSES – Územní systém ekologické stability

ÚSK – územní studie krajiny
ÚSOP – Ústřední seznam ochrany přírody
VKP – významný krajinný prvek
VLS – Vojenské lesy a statky ČR
VÚKOZ – Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví
VÚMOP – Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy
VÚV TGM – Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka
VZCHÚ – velkoplošná zvláště chráněná území
ZCHD – zvláště chráněné druhy
ZCHÚ – zvláště chráněná území
ZOPK – Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
ZPF – zemědělský půdní fond

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025

Vydalo Ministerstvo životního prostředí,
se sídlem Vršovická 1442/65, Praha 10

www.mzp.cz

Zpracoval kolektiv autorů. Editoři: Jiří Mach, Pavel Pešout, Eliška Rolfová,
Helena Chocholoušková

Grafický návrh a sazba: Ministerstvo životního prostředí

Fotografie na obálce: Jan Watzek, Číčov, České středohoří

Fotografie: Jan Miklín, Pálavský les; Václav Hlaváč, sysel obecný;
Hlinková Daniela, Niva Radbuzy; Depositphotos; Zuzana Růžicková, Kaňkovy hory

Tisk: ASTRON print, s.r.o., Veselská 699, Praha 9

Praha, 2020

Vydání první

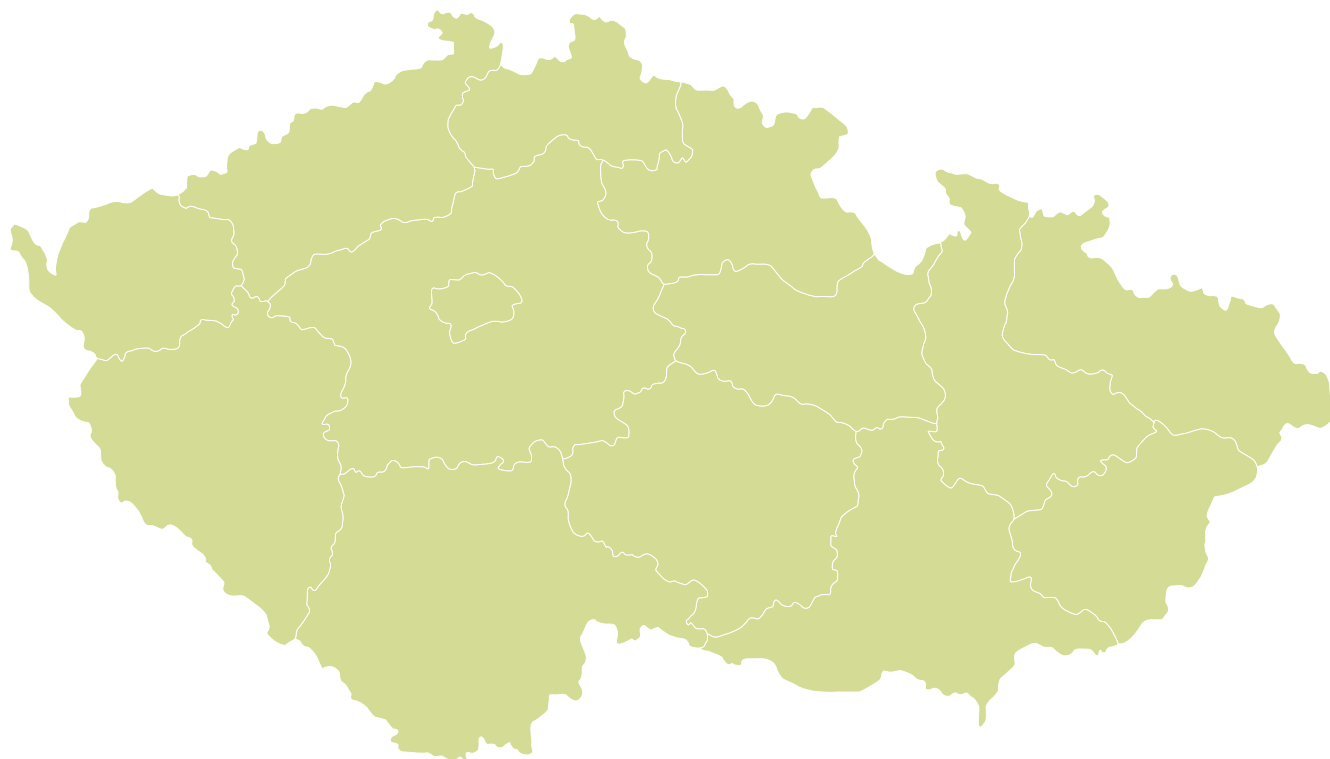
Náklad: 350 ks

ISBN: 978-80-7212-646-0

© Ministerstvo životního prostředí, 2020

Ministerstvo životního prostředí

Ministerstvo životního prostředí 2020